

SÉD 40.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

VIII. évfolyam, 2022. 5. szám

séd

Veszprémi kritikai lap

2022. 5. szám

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztik:

Demel Eszter, Géczy János,
Gopcsa Katalin, Grászli Bernadett,
Pátkai Ádám Sándor

E szám szerkesztője:
Géczy János

Szerkesztőségi titkár:
Horváth Brigitta

Olvasószerkesztő:
Vondervisztné Kapor Ágnes

Korrektor:
Sövényházi János

Lapterv: Somody Péter
Tördelés: Dénes Tamás

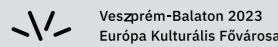
Felelős kiadó:
Gelencsér András rektor
Kiadja a Pannon Egyetem

E-mail:
seed.veszpreem@gmail.com

Nyomda: OOK-Press Kft., Veszprém

ISSN 2416-0628

Megjelenik Veszprém Megyei Jogú
Város Önkormányzata
és a Veszprém-Balaton 2023
Európa Kulturális Fővárosa program
támogatásából

Folyóiratunk elektronikus formában
elérhető az alábbi címen:
<https://epa.oszk.hu/03500/03506>

SZÁMUNK SZERZŐI

Ádám Eszter *gyűjteményszervező könyvtáros*

Bartuc Gabriella *kritikus, újságíró*

Bedő József *művészettörténész*

Bence Erika *irodalomtörténész*

Borbásné Gazdag Gabriella *karnagy*

Brányi Mária *alpolgármester, kert- és
tájépítész*

C. Szalai Ágnes *ny. szerkesztő*

Czigány Ildikó *zenetörténész*

Czompó Gábor *a Balatonalmádi Aranyhíd
Polgári Egyesület társelnöke*

Egervári Márta *textil-restaurátorművész*

Fürj Katalin *drámapedagógus, középiskolai
tanár*

Grászli Bernadett *művészettörténész,
a Művészetek Háza Veszprém igazgatója*

Horváth András *író, tanár*

Ircsik Vilmos *író, műfordító, esszéista,
publicista*

Kovács Attila *zeneszerző, zongorista*

M. Tóth Antal *ny. egyetemi tanár, orvos,
zenetörténeti kutató*

Molnár Erzsébet *előadóművész*

Pátkai Ádám Sándor *régész*

Praznovszky Mihály *író*

Rainer Pál *régész, történész*

Rostetter Szilveszter *orgonaművész*

Saly Noémi *művelődéstörténész*

Sipos Anna *művészettörténész*

Süle Zsolt *zeneszerző, szövegíró, zenész,
előadó, énekes*

Vámos Eszter *gyűjteményszervező
könyvtáros*

Vonderviszt Lajos *központvezető*

A borítóképen:

Veszprém,
Virág Benedek (Virág) utca.
Középen a kőkerítés kapuja
a 4. szám, ekkor dr. Cholnoky
László ügyvéd háza. A felvétel
1894-ben készült.

Adományozó:
Kiss László

Szerző:
Dabasy Fromm Géza

fortepan.hu

a séd

az alábbi helyeken kapható:

- Egyetemi Könyvtár és Levéltár
Veszprém, Wartha Vince utca 1.,
- Pannon Egyetem B épület, porta
Veszprém, Egyetem utca 10.,
 - Veszprém Megyei Jogú Város
Önkormányzata Polgármesteri Hivatala
Veszprém, Óváros tér 9.,
 - Hangvilla
Veszprém, Brusnyai Árpád u. 2.,
- Utas és Holdvilág Antikvárium
Veszprém, Szabadság tér 13.,
 - Laczkó Dezső Múzeum
Veszprém, Erzsébet sétány 1.
- Eötvös Károly Megyei Könyvtár
Veszprém, Komakút tér 3.,
 - Művészetek Háza
Veszprém, Vár utca 29.,
- Agóra Városi Művelődési Központ
Veszprém, Táborállás park 1.

Folyóiratunk minden páros
hónap első hetében jelenik meg.
Lapzárta: minden páratlan hónap 20-án.

Tartalom

- 2 Kovács Attila
A hegedűs lelke
Szergej Krilov és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 2.
- 3 Rostetter Szilveszter
A Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Zenekar hangversenye
- 4 Borbásné Gazdag Gabriella
A mediterrán életöröm és a zsenialitás találkozása
Jonian Ilias Kadesha és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Megyeház, Szent István-terem, 2022. augusztus 4.
- 6 Rostetter Szilveszter
A cselló diadala
Mischa Maisky és a Mendelssohn Kamarazenekar hangversenye. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 5.
- 7 Rostetter Szilveszter
Zenék a kocsmából
Egy korsó sör – menüettel. A Barokksolistene estje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 7.
- 8 M. Tóth Antal
Zongorás triók a Megyeházán
Az Auer Trió hangversenye. Auer Fesztivál. Megyeháza, 2022. augusztus 12.
- 9 Bartuc Gabriella
Első Magyar Látványtár: Most – vagy
Művészetek Háza Veszprém, Csikász Galéria. 2022. július 30. – október 23.
- 12 Bedő József
A tervezőgrafikus
Geiger Richárd (1870–1945) képes levelezőlapjai és alkalmazott grafikai munkái. Időszaki kiállítás. Dubniczay-palota, Magtár. 2022. szeptember 25. – december 11.
- 14 Czigány Ildikó
Egy orgona éjszakája
Szűz Mária alakja az orgonairodalomban Pachelbeltől Lisztig. Rostetter Szilveszter koncertje. Szent Margit-templom, 2022. augusztus 6.
- 14 C. Szalai Ágnes
Vokál 20
Ifjúsági Koncertpódium. Hangvilla, 2022. augusztus 27.
- 14 M. Tóth Antal
A Nelson-mise Tihanyban
Haydn: *Nelson-mise.* A Győri Filharmonikus Zenekar, Veszprém Város Vegyeskara és az Opus Énekegyüttes előadása. Tihany, apátság. 2022. szeptember 11.
- 15 Süle Zsolt
Mező Misi mesél
Mező Misi: *Mesélő.* Udvarszínház. FORTEpiano udvar, 2022. augusztus 16.
- 16 Czompó Gábor
Ülők és hallgatok
A Vad Fruttik őszi koncertje. Budapest Park, 2022. szeptember 16.
- 16 Brányi Mária
Rendhagyó könyvélmény
Strenner József: *Veszprémi fák és bokrok. Séd-könyvek 2.*
- 17 Praznovszky Mihály
Új veszprémi irodalmi olvasókönyv
Sebő József: *Veszprém az irodalomban.* Veszprémi Szemle-könyvek 14.
- 18 Pátkai Ádám Sándor
Új Múzeumi Közlemények
- 18 Bence Erika
A tenyérjós a múltat fürkészi
Géczi János: *Judith, avagy a baltás gyilkos felesége.* Kalligram, 2022.
- 19 Horváth András
...a Balaton a Riviéra
Fénytörésben – Kortárs magyar Balaton. Szerk.: Asztalos Emese. POKET Publishing, 2022.
- 19 Saly Noémi
Csobbanj, legeléssz, örülj!
Debreczeny Zoltán kiállítása. Budapest, Rubint Galéria, 2022. szeptember 10.
- 20 Pátkai Ádám Sándor
Újabb ásatások a Szent Miklós-templom környezetében
- 20 Molnár Erzsébet
Ugorj be most!
Improvizációs játék. Baláca, római kori romkert, 2022. szeptember 5.
- 21 Ircsik Vilmos
Olvasólámpa fényében
Mezey Katalin estje. *Olvasólámpa.* Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota. 2022. szeptember 10.
- 21 Ádám Eszter – Vámos Eszter
Az ismeretek expanziója 1.
- 25 Rainer Pál
Szent Korona vagy szent korona?
A Szent Korona kalandjai Amerikában és hazahozatala. A Pannon KultúrKlub rendezvénye. Papírkutya Kultúrbisztró, 2022. június 13.
- 26 Grászli Bernadett
Tánc a városban – Veszprém és az argentin tangó
Délutáni milonga a Wine & Vinyl Bar/Store-ban. 2022. szeptember 17. és október 15.
- 27 Vonderviszt Lajos
A veszprémi brazilok
Zenei csemegék a Pannon Egyetemen. Kovács Attila és Nyakas Krisztián latin jazzestje. Pannon Egyetem, aula. 2022. szeptember 17.
- 28 Fürj Katalin
Latinovits a Papírkutyában
Latinovits Zoltán veszprémi évei. Pannon Kultúrklub, a Pannon Egyetem MFTK rendezvénye. Papírkutya Kultúrbisztró, 2022. szeptember 19.
- 30 Egervári Márta
Selyembársony lábbeli „aranyos” hímzéssel
Az I.56.63.1-2 leltári számú lábbeli a Laczkó Dezső Múzeum Iparművészeti Gyűjteményébe tartozik.
- 31 Fürj Katalin
Tragédiák elviselhető könnyedsége
Családi előadások a veszprémi színházakban. Dész László–Nemes István–Böhm György–Korcsmáros György–Horváth Péter: *Valahol Európában.* R.: Vándorfi László. Pannon Várszínház, 2022. szeptember 23. Weöres Sándor: *A holdbeli csónakos.* R.: Tóth Géza. Petőfi Színház, 2022. szeptember 25.
- 35 Sipos Anna
Mr. Red Veszprémbe költözött
- 36 Ybl Miklós magyar építész gyermekkori rajza

Számunkat Gáspár Gábor fényképeivel illusztráltuk.

A hegedűs lelke

Szergej Krilov és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 2.

Az Auer Fesztivál nyitónapját beárnyékolhatná, hogy Kovács Péter, a fesztivál megálmodója, aktív közreműködője betegsége miatt távollétre kényszerült. Madaras Gergely, a Liège-i Királyi Filharmonikusok fő-zeneigazgatója vállalta az est dirigálását, szinte az utolsó pillanatban. Elképzelem, mekkora izgalom lehetett a színpalak mögött koncert előtt. Az emelkedett adrenalin szint megtette a magáét, nagyszerű est sikeredett.

Korszerű mo
Madaras Gergely, a Liège-i Királyi Filharmonikusok fő-zeneigazgatója.
Séd, 2021. 5. sz., 25. old.

Schumann zenekritikai tematikája mentén haladva csupán a dogmatikus, deskriptív és impresszionista elemek taglalása, azt hiszem, csak egy száraz elemzésre futná, amit viszont pont ez az este nem érdemel. Magas érzelmi telítettségű darabok, zseniális szólista, a kibővített Mendelssohn Kamarazenekar markáns megszólalása, a beugró karmester szugesztív irányítása a perfekció érzetét sugallta.

A *Figaro házassága*-nyitány a kezdő darab. Előtte Madaras Gergely pár mondatban felvázolja a történetet, a szombati telefonhívást, felkérést a beugrásra, valamint pár szót mond a műsorra kerülő darabokról. A karmester repertoárján nagy valószínűséggel szerepelhetnek az est darabjai, van, amelyiket partitúra nélkül dirigálja. Igazi zenei rátermettségét igazolja az igen rövid felkészülési időszak mellett is kiválóan vezetett előadás. Felcsendülnek az első hangok. Az önálló koncertlétre kelt operanyitányban is kitüremkedik a mozarti zsenialitás, szinte érzi az ember ennek a 161 centis, a kulináris élvezeteket habzsoló, merészen káromkodó és furcsa nevetésű embernek az impulzivitását, extrovertáltságát és mindezek mellett persze a zene nyelvénél legmélyebb ismeretét. Kétségtelenül hatásos mű,

a koncertpódiumok egyik kedvenc darabja. Itt is megalapozta az estét, valóban nagyszerű hangverseny nyitány. A karnagy picivel tempósabbra veszi a szokásosnál, és mélyebb dinamikai tartományokba kalauzolja a zenekart – de mindig megmaradva a klasszicista szemléletben –, ami még élőbbé teszi az amúgy is eleven Mozart-művet. Az orkeszter, dacára a vendég muzsikusoknak, hegedűsöknek, csellistáknak, bőgősöknek, fa- és rézfúvósoknak, ütősöknek, egy komplett szimfonikus zenekari megszólalás teljes, összeszokott érzetét adja. Nem kis szó, a karmester pedig nagyon érti a dolgát, már itt is látszik.

Aztán a vastaps után színpadra lép Szergej Krilov, az est szólistája. Ováció fogadja, amit hegedűje megszólaltatásával rögtön meg is hálál. A mű nehéz, ő pedig fölényes tudással, több mint kiváló technikával, végtelen zenei árnyalatok mentén interpretálja Csajkovszkij *D-dúr hegedűversenyét*. Tudható a zenetörténetből, hogy Csajkovszkij Auer Lipótnak ajánlotta művét, aki – finoman szólva is – elutasítással fogadta azt a mű játszhatatlanságára hivatkozva. Nem érdekes, hogy a kései tanítvány most mégis eljátssza? Csajkovszkij ugyan sértetten visszavonta az ajánlást, a mű viszont szárnyra kapott, és a hegedülés egyik próbaköveként azóta is bezengi az igényes koncerttermeket. Csajkovszkij az orosz (részben népi) romantika kiemelkedő alakjaként hatalmas művet adott az időnként hangszerek királynőjeként is

apoztrofált hegedű virtuózainak kezébe. A Hangvillában is királyi fenséggel szólalt meg az Auer-iskolán nevelkedett, Olaszországban élő, orosz származású Krilov kezében a hangszer, mély átéltséggel hozza a szinte emberfeletti teljesítményt igénylő zenei frázisokat, miközben mégis emberivé formálja azokat. Megrázó, elsőprő ez a performansz, a koncertálás a zenekarral. Zeneszerző, szólista, karmester, zenekar igazi összhangban, ez pedig már a teljes diadal. Ott is van az arcokon a boldog elégedettség, a siker ragyogása és természetesen a reakció: a kiabálással vegyes taps. Nem is tehet mást Szergej Krilov, mint kijön, és számtalan visszatapsolás után ráadásként Bach *d-moll toccata és fuga* – ki ne ismerné – orgonaművének hegedűre átkomponált szólódarabjával akkora pontot tesz az i-re, hogy remegő kézzel, lábbal és belsővel vezetnek haza a sulya alatt. Jó az átírat, gondoljunk csak bele, az orgonista két kézzel és lábbal is játszik, a hegedűs két összhangban lévő kézzel, és mégis barokk teljességet kapunk, valahol égi magasságokban. Az a kicsi ördög meg, aki mindig ott lebeg az élő előadások környezetében, egy picit, ám érzékelhető hibát ejtet egy helyen, de ki a fenét érdekelt, legalább tudható, hogy ember játszott.

Szünet után a Kovács Péter által összeállított műsor következő darabja, Hornegger svájci-francia zeneszerző *Pastorale d'éte* című műve hangzik fel. A mindössze 7-8 perces szimfonikus költeményt a Bern feletti Alpok szépsége inspirálta. Engem maga a gazdagon hangszerezett mű és a zenekar játéka is megfogott. A közönség talán kissé hűvösebben fogadta, hiába, nagy a kontraszt a romantika, a szólóhegedű varázsa és a 20. század eleji kompozíciós világ között. Amúgy meg nagyon tiszteletre méltó a szervezők azon igyekezete, hogy a nagy klasszikus alkotások közé ékelve egy-egy „modernebbet”, kicsit tágabb zenei horizontot mutatnak a publikumnak. Aztán máris jön Kodály Zoltán *Galántai táncok* című műve, az est záró darabja. Érdekes, mert Kodály, aki a népdalok megszállottja volt, ebben a műben originális dallamokkal rukkolt elő, miközben saját bevallása szerint is a Galántán eltöltött hét gyermekév és a Mihók-féle cigánybanda hatása beleégett a tudatába, hogy aztán 1933-ban megszülessen ez a verbunkos elemekkel is operáló szimfonikus mű. Ha-

talmas kontrasztok, hangszerszólók és tuttik mentén hullámszik, hömpölyög a darab, bizonyítva Kodály zeneszerzői talentumát. Nehezek a ritmikai képletek, mégis pontosak, virtuózok a hangszerszólók, mégis pregnánsak. Nem is akármilyen próbatétel elé állítja tehát a hangszereket, hangszercsoportokat, az egész zenekart és a karmestert. Állják a próbát, értik Kodály nyelvét is, nem is maradt nyitott kérdés. Zúg a vastaps, ki tudja, hányadszor jön elő a karmester, áll fel a zenekar, majd meglepetésként magával hozza a már farmerbe és egy szál ingbe átvedlett, kissé zavarban lévő Szergej Krilovot, amit lelkesült derűltséggel nyugtáz a közönség, a vastapsot meg felváltja egy hidrogéntöltött bomba detonációjának hangereje. Abszolút siker!

Dogmatikusan nézve minden stílus a helyén. Deskriptív szempontból inkább egy kérdés: lehet-e hibátlan egy koncert, válasz: nem, de nem számít, amúgy lásd fent. Az impresszióimat tekintve pedig egy lenyűgözött, elvarázsolt zenerajongó zárja sorait.

Kovács Attila

Igen kedves, ugyanakkor igen jelentős gesztusa az Auer Fesztiválnak, hogy – ha nem is esti hangversenyként, hanem a fesztivál kiegészítő programjaként – a világhírű művészek mellett a fellépők között helyet kap az utánpótlás, az ifjúság is.

A Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Zenekar hangversenye

Kedves, mert őket hallgatva elképzeljük, hogy az esti koncerteken fellépő világsztárok és nagy művészek is valahogy így kezdték, vagyis bepillantást nyerhetünk a bölcsőbe, ahonnan a tehetség sarjad, s az út elejére, ahonnan – küzdelmes munka után – szétárad a világ legnagyobb hangversenytermeibe. Jelentős, mert a fesztiválon szereplő ifjak büszkén vállalják a nagy kihívással járó megmérettetést, ami pedig nagy munkára sarkallja őket, közelről látván a példát, a mintát, amit eleinte követnek, s amelytől egyikük-másikuk idővel eltér, s saját nyelvét kialakítva belép a nagyok közösségébe.

„A veszprémi Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Zenekar a Csermák Antal Zeneiskola növendékeiből áll. Demel Eszter karnagy irányítása alatt az egyik legismertebb hazai ifjúsági együttesé vált. A Gizella- és megyei Prima Díjas együttes többször nyert az Országos Zenekari Versenyen I. helyezést...” – olvashatjuk a fesztivál ismertetőfüzetében, ahol leírják még azt a sok-sok nemzetközi és hazai elismerést, amiben Demel Eszter gondos vezetése alatt az együttes részesült.

Különös kihívás egy diákokból álló társaság számára a nyári vakáció kellős közepén „formába lendülni”. Nekik sikerült. Searle *Blues Tangója*val indították műsorukat, kellemes hangulatot biztosítva a délutánnak.

Demel Eszter nagy szerénységgel, a munka iránti nagy alázattal vezet-

te a hangversenyt. Bemutatta azokat, akik zenei pályára készülve már főiskolások vagy éppen oda felvételiznek, akik játszhattak is egy-egy darabot felvételi vagy vizsgaanyagukból. Gaál Gabriella és Vásárhelyi Boglárka hegedűn, Simon Ágnes és Varga Zsófia csellón mutatták meg Bach, Corelli és Fauré műveinek előadásával, hogy hol tartanak a világhírhez vezető úton. Meh Okszána a lányok minden egyes rezdülésére kiválóan reagálva kíséerte őket zongorán. A nem csak hozzátartozókból álló közönség nagy tapsal jutalmazta bimbózó tehetségüket.

Rameau *Táncszvitjét*, a Bartók: *Gyermekeknek* blokkot, Dvořák *A-dúr keringőjét* nem először játszották hangversenyen, s a nyár utáni viszontlátás örömeinek és az „érés” folyamatnak köszönhetően meglepően pontos intonációjú, nagy egymásra figyellel előadott, igazi örömmenést hallhattunk. Mascagni *Intermezzójában* felcsendül a nyoma a zenei faktúra varázslatos puhaságának, ahogy ebben a karagnagy előzetesen reménykedett.

A zenekar minden évben megújul, hiszen újak jönnek, régiak mennek, vagyis nem lehet egy pillanatra sem „leállni megpihenni”, újra és újra kell felépíteni a homokvárat, amit felkavar a szél. Két kéz és egy szív, mely koordinálja ezt az évről évre megújuló energiát, mely nemcsak összefogja, hanem neveli is a közösséget, a közösséget, mely egyre magasabbra jutva „újrátölti” Demel Eszter „akkumulá-

torait”, aki az így nyert új energiával újabb nemzedékeket képes elindítani a muzsikussá vagy egyszerűen „csak” az EMBERÉ Válás útján.

A hangversenyt Rossini *Tell Vilmos*-nyitánya zárta, melyet a szünni nem akaró taps nyomán megismételték – immár makulátlanul.

Látva Demel Esztert a zenekar előtt, hallván azokról a csetlés-botlásokról, amelyekről oly kedvesen sztorizott a konferálás ürügyén, nem is annyira mester és tanítványai, edző és sportolói, hanem a tyúkanyó és kiscsibéi kép jutott az eszembe.

Rostetter Szilveszter

A mediterrán életöröm és a zsenialitás találkozása

Jonian Ilias Kadesha és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Megyeház, Szent István-terem, 2022. augusztus 4.

A 2022-es év nyara igazán különleges volt a komolyzene rajongói számára Veszprémben és környékén. Kórustalálkozók, különleges kóruskoncertek, világhírű zenészek fellépésével zajló komolyzenei fesztiválok programjaiban válogatva minden zenészerető megtalálhatta a kedvére valót. Most is, mint a korábbi évek során, csemegéket tartogatott az Auer Fesztivál a koncertlátogatók számára, melyet ebben az évben is komoly várakozás előzött meg.

Auer Fesztivál Megyeháza, Szent István-terem, 2022. augusztus 4. A koncertet a Mendelssohn Kamarazenekar vezényelte. A koncerten a zene és a művészi interpretáció szerepe, hogy a lélek olyan mélységébe hatoljon be, ami megnyitja a hallgató személyiségét, és a zenében lüktető élet, mély érzelmi világ nyomot hagy benne.

Séd, 2021. 5. sz., 23. old.

Augusztus 4-én zsűfólásig megtelt a Megyeháza Szent István-terme a Mendelssohn Kamarazenekar – melynek koncertmestere Tuska Zoltán hegedűművész volt Kováts Péter betegsége miatt – és Jonian Ilias Kadesha görög hegedűművész koncertjére.

Kadesha albán szülők gyermekeként Görögországban született és nőtt fel. Már fiatalon megszerette a hazájában igen széles körben gyakorolt és megélt népzene, amely így gyerekkorától kezdve nagy hatást gyakorolt rá. Korán elsajátította a népi táncokat, és megtanulta a népdalokat. Mindez áthatja az életét, a művészetét. Emellett fiatal zenészként retorikával és filozófiával is foglalkozott. Minden műfajban otthonosan mozog a régi korok zenéjétől a kortárs művekig. Több versenyen – Deutscher Musikwettbewerb, Windsor Festival International String Competition, Leopold Mozart Hegedűverseny – is kiemelkedő eredményeket ért el. Kamarazenészként olyan kiváló partnerei voltak, mint Martha Argerich, Steven Isserlis, Nicolas Altstaedt, Thomas Demenga, Takács-Nagy Gábor, Ilja Gringolc és Pekka Kuusisto. 2020-ban rövid időre Budapest-

re költözött, amikor csatlakozott Vashti Mimosa Hunter csellóművésszel együtt a Kelemen Quartethez.

Nemcsak a hegedűjátéka, hanem rendkívül karizmatikus személyisége is megérinti a zenészeket és a közönséget egyaránt, egybekovácsolja az előadókat és a hallgatóságot. Mindezt mi is átélhettük itt, a veszprémi koncerten. Mosolyogva jön a pódiumra, a zene számára életelem, együtt létezik a hegedűvel. A neveltetése és a mediterráneumban magába szívott életszeretete a játékát és teljes személyiségét áthatja. Interpretációja és az 1749-ben készített Guadagnini-hegedű hangja egyszerre lenyűgöző, magával ragadó. Együtt örül a zenekar zenészeivel, és mi, a közönség élvezzük, hogy különleges hangszerjátéka, a zenében kifejezett gesztusai bennünket egy másik, olyan dimenzióba helyeznek, ahol öröm és élet van.

Műsor-összeállítását különlegessé tette, hogy Kurtág György *Jelek, játékok és üzenetek* darabjai is helyet kaptak műsorában. Előadásmódja a darabok mély érzelmi töltését hozta felszínre. Ennek kontrasztjaként Skalkottas *Görög táncok* című művét hallgatva szinte vele együtt szerettünk volna táncra perdülni. A Bartók Béla *1. rapszódia*ját megnyitó *Lassú verbunkos* dallam Maros-Torda megyéből származik, a *Friss* tételben a Temes

megyében gyűjtött román táncdallamokat dolgozza fel. Úgy ebben a műben, mint a *Román népi táncokban* Kadesha saját zenei nyelveként szólaltatta meg a történelmi Magyarország népi dallamkincsét. Enescu *1. román rapszódia*jában az érzelmei szélsőséges skáláját élhette át a hallgatóság. Ez a zene és a művészi interpretáció szerepe, hogy a lélek olyan mélységébe hatoljon be, ami megnyitja a hallgató személyiségét, és a zenében lüktető élet, mély érzelmi világ nyomot hagy benne.

Zárszóként hadd adjak hangot egy aggodalmamnak. Régióink programját látva, a települések kiemelt kulturális napjain (falunap, városi nap) komolyzenei koncertek igen kis számban hangzanak el. Nem ritka, hogy egy háromnapos rendezvényen 12 könnyűzenei fellépő is helyet kap a komolyzenei program teljes mellőzésével. Úgy gondolom, a települések kulturális intézményeiben dolgozó személyeknek tudniuk kell, hogy felelősségük van a kiemelt rendezvényekkel a közönség alakításában.

Veszprém igazi oázis maradt! A 2022-es nyári évadban nem kellett elutaznia a városból az igényes komolyzenét szerető közönségnek. Kedvére válogathattott a világhírű előadók között.

Borbásné Gazdag Gabriella

A cselló diadala

Mischa Maisky és a Mendelssohn Kamarazenekar hangversenye. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 5.

Mischa Maisky nem ismeretlen a veszprémi közönség előtt. 2015-ben, az I. Auer Fesztiválon örökre szívébe zárta a nagyrémű, amikor Haydn *C-dúr gordonkaversenyével* aratott zajos sikert. A lett születésű, Moszkvában tanuló, majd nővére után Izraelbe települő, jelenleg Belgiumban élő világhírű művész akkor ígéretet tett arra, hogy visszatér még valamikor.

Séd, 2021. 5. sz., 26. old.

Séd, 2021. 5. sz., 27. old.

Nos, eljött a várva várt „valamikor” napja, jól lehet az előjelek kissé baljósak bizonyultak. Kováts Péter hirtelen jött betegsége miatt a zenekar vendég karmesterrel végezte a felkészülés végső időszakát. Farkas Róbert nagy utat tett meg a szegényes gyerekkortól a diplomáig, a külföldi ösztöndíjig, az ismertségig, s mára – nyugodtan kimondhatjuk – a jól megérdemelt világhírűg.

Nem túlzás azt állítani, hogy a – zömmel az egykori Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola volt növendékeivel és tanáraival – szimfonikus zenekarrá kiegészített együttes akár intonáció, akár együtt játszás, akár hangminőség, akár a fúvós- és vonósok hangzásbeli kiegyenlítésére terén messze felülmúlta önmagát. Farkas az ún. „kemény” karmesterek közé tartozik, nem tűr intonációs vagy ritmikai bizonytalanságot, mozdulatira hagyatkozva viszont a zenekar számára mintha nem is jelentene nehézséget a legösszetettebb ritmika reprodukálása, ami korábban olykor-olykor némi árnyékot vetett egy-egy nehezebb állás előadásakor. A szükség hozta, hogy a zenekar is, a beugró karmester is bizonyítani kényszerült: s e kényszer létrehozott valami olyan csodát, amit sokáig emlegetni fogunk.

A hangverseny felépítése nem a szokásos volt: az első részben Haydn *A tyúk* melléknevű, Nr. 83 *g-moll szimfóniáját* és Respighi *A madarak* című szvitjét hallhatuk rendkívül szellemes, sziporkázó, fölényes hangszertekével bíró előadásban. A Haydn-szimfónia Párizs megrendelésére készült, az 1. tétel melléktemája emlékeztet kotkodácsolásra, nyilvánvalóan Rameau hasonló című népszerű darabjára utalva. Ugyancsak Rameau *Tyúkja* inspirálta Respighit is a *Madarak* nyitótételének indításában, csakhogy itt azután belépett a fülemüle, a pacsirta, a rigó, a pinty és még ki tudja, hányféle madár társaságában az elmaradhatatlan kakukk. Respighi műve a hangszerelésteknika legfelső foka: a szordinált trombiták a hárfával, harsonák a harangjátékkal, a mélyvonósok zörejeffektusaival – hogy csak párat említsék – nagyon érzékeny koncentrációt igényel az előadótól, akik nemcsak hogy játszi könnyedséggel muzsikáltak, az is látszott rajtuk, mennyire élvezik ennek a sokszínű, mozaikszerű panelekből álló zenei tablónak minden pillanatát.

A második részben teljesen más természetű, de nem kevésbé lebilincselő „felvonásban” volt részünk. A két rész közötti stílári különbségek (e részben ugyanis a romantikáé volt a főszerep, szemben az első rész klasszikus, illetve 20. századi zenei madár-ábrázolásával) önmagukban nem jelentettek kihívást, de Maisky színpadra lépésével egész más dimenzióba került közönség és előadó egyaránt. A szólólista ugyanis – a konvencióktól eltérően – az egész második részben jelen volt úgy, hogy két darabot is

játszott, ám ezek egyike sem volt concerto, nem volt csellóverseny. Ernst Bloch svájci származású amerikai zeneszerző *Ima* című művében vonószenekar kísérte a hol síró, hol könnyörgő, hol panaszkodó, hol a végtelen rónak után vágyakozó cselló nagy-nagy expresszivitást, átélést mutató előadását. Olyan átható, intenzív csellóhang ez, mely egy-egy forteállásban már-már agresszívnek tűnne, ha nem hallanánk, hogy a leghalibb, leheletfinom passzázások esetében is jól elválik Maisky hangszerének hangja, noha éppenséggel „kevesebbet” ad hangban, mint a zenekar. Ez a csellóhang a világ minden táján lebilincseli a hallgatóságot.

Csajkovszkij *Rokokó variációk* című műve a szimfonikus zenekari közjátékok keretében, rondóformát idéző hét csellóvariáció, mely a gordonkairodalom legvirtuózabb darabjai közé tartozik. Mischa Maisky zseniálisan elkapta az egyszerű, gáláns stílusú témát, melyet hol „szépen”, hol álmódorosán, hol finoman „pipiskedve”, hol „kocsmái” harsánysággal mutatott be. A variációk során megcsodálhattuk elképesztően laza vonókezelését, vonóbeosztását, a variációk során olyan hangmagasságokat érintett, ami miatt már a hegedűsök is „nyüszögnek”, ahol a művész ujjai és a húr-tartó láb közé alig fér be a vonó.

Maisky nagy szerénységgel, felesleges mozdulatok nélkül játszott. Briliáns technikájával lenyűgözte a közönséget, mely egyszerűen nem akarta elengedni. Az első ráadászámra még készültek, hiszen zenekari kísérettel játszotta Saint-Saëns *A hatytyú* című darabját. Ezután szólóráadások következtek: Bach *C-dúr szvitjének* Prelúdiumát nem szoktuk ekkora tempóban hallani, szokatlan, de meggyőző agogikával játszotta a művész, majd a *g-moll sara-bande*-dal búcsúzott.

A közönség nem akart távozni: kisebb csoportokban beszélgettek a soha nem hallott színvonalról, a soha nem hallott átélési tudásról, amelyre csak egy ilyen mélységből érkező, előítéleteket leküzdni kényszerülő, rettenetes akaraterőt igénylő pályát bejáró karmester és egy – politikai okból – másfél évi börtönben töltött idő miatt diplomát nem kapó, hazáját elhagyni kényszerülő szólólista képes. Két ember, aki tudja, mi az a szenvedés, de – talán éppen emiatt – tud igazán örülni, tudja értékelni a szépséget, és ami több annál: meg is tudja nekünk mutatni azt, sőt, meg is tanítanak arra, hogyan hat a szépség – nem csak a ruhatárig.

Rostetter Szilveszter

A Barokksolistene együttes a tavalyi, Covid miatt elmaradt fellépését „pótolta” idén, nagy öröme a humort kedvelőknek. Az estet ugyanis sok mindennek lehet nevezni, de hangversenynek nem.

Zenék a kocsmából

Egy korsó sör – menüettel. A Barokksolistene estje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2022. augusztus 7.

Nem volt olyan, hogy a közönség illedelmesen keresgelte volna a jegyen feltüntetett helyét, majd bevonultak volna a fellépő művészek komolyan, frakkban vagy egyéb ünnepi díszben, majd a művészet Parnasszusának ormára hallgató-ságukat maguk mellé felemelni akarván, előadták volna a nagybecsű remekműveket, melyekkel gondosan készültek eme nagy találkozásra a közönséggel.

Már az est fent idézett címe is sugallja, hogy a hagyományos koncertmodellt felejtjük el, nem lesz koncert, de lesz buli, záróbuli, egy fesztivál magasztos élményei utáni „ellazulásos” buli – sörrel.

A gyülekezés sem a szokásos volt: nem voltak helyre szóló jegyek, helyfoglalás érkezési sorrendben... A pódium előtti sík térben asztalok voltak székekkel, volt, aki oda ült, mások a lépcsőzetesen emelt nézőtérre, rögzült szokásaiknak megfelelően. Ráadásul bárki kapott sört, aki kért. A pódiumon néhány italpult, söröshordók rengeteg sörösüveggel, mintha egy 17. századi angol pub ivójában járnánk.

Egyszer csak beszaladt nyolc barokk ruházatú ember, némelyikük ivott egy kortyot a sörből, a bögös odament hangszeréhez, pengetni kezdett olyan hangokat, hogy rögtön azt hihettük volna, jazzkoncertre jöttünk. Am pár hang után csatlakozott hozzá az összes muzsikus, hegedűsök, gitárosok, csupa korabeli hangszereken, és ízig-vérig kora barokkot idéző dallamvilág csendült fel, ad hoc jellegű, improvizált harmonizálásban és ornamentikával. Kiváló mesterségbeli tudással, virtuozitással, eljátszván, hogy az ital kissé a fejükbe szállt, ami csak gátlásaikat oldja, ujjait viszont még nem zavarja. Egymást ölegették barátian, ahogy régi harcostársak, tengerészek üdvözlik egy-

mást. Ám mindez nem azt jelentette, hogy a „koncertet” Maligán úr vezényelte volna, hanem azt, hogy itt valami elképesztően eredeti színjátszás tanúi leszünk, úgy, hogy maguk a színjátszók egy pillanatra sem szűnnek meg hangszerükön játszani vagy éppen énekelni. Mert énekeltek is, megfelelő kocsmá- és tengerészdalokat. Mondanom sem kell, hogy ezt is kifogástalanul, s ami a legmeglepőbb: hivatásosokat megszégyenítő hangon.

Itt kéne a műsort ismertetni (ha ragaszkodnánk a hangverseny kategóriájához), ez esetben nagy bajban lennénk... Voltak dallamok Purcell szvitjeiből, angol, skót, skandináv, sőt amerikai korai country népi dallamok, de hogy konkrétan melyek voltak ezek, melyik gyűjteményből, fogalmam sincs; nincs is jelentősége, mint ahogy az éttermi muzsikusok játékánál sem az elhangzott zenét jegyezzetjük, hanem ebédünket esszük, avagy sörünket isszuk. Egy biztos: menüett nemigen volt...

Bjarte Eike művészeti vezető végigkonferálta az egyes blokkokat, elmondta, hogy a kocsmái társadalmi kapcsolatok fontos információs elosztóközpontot is jelentenek, legendás történetek terjednek, némelyik akár kétféle befejezéssel, attól függően, mikor és hogy cifrázták sörben egyre elmosódó emlékképeiket a „hírvívők”. Az ivóból persze nem maradhat el a tánc, ennek az egyik gitáros, a – mint Eike szavaiból kiderült – 64 éves Steven Player volt a nagy mestere, aki olykor – a gitárját löfejként használva – lovagtáncokat is bemutatott.

A játék része volt a közönség megénekelése is, mely egy refrént adott jelre, meglepően nagy részvétellel és még meglepőbb zenei tisztasággal énekeltek, valamint

egy adott jelre történő csatakiáltással maga is aktív részesévé vált az eseménynek.

Mindössze két apró dolog van, ami tán csak engem zavart, s az is „hivatalból”: zenészként az, hogy a ruházatra, mozgásformákra, hangszerekre, énekstílusra jellemző antikvitás egységét kissé zavarta a hol harmonikának, hol csembalónak, hol gedaktnak szóló elektromos hangszórón keltett géphangot ad. Kritikusként pedig zemet szúrt, hogy komoly „műsorvezetést”, sztorizást, bemutatást hallottunk angol nyelven, s egy szó el nem hangzott magyarul. Jó, hogy nemzetközi fesztivál részeként ez nem nagy „bűn”, és az is kétségtelen, hogy aki nem ért angolul, az sem maradt le az estét meghatározó lényegi dologról, de kivettő, esetleg szinkrontolmács alkalmazása elegáns megoldás lett volna – Magyarországon.

A műsor történéseinek folyamatából két mozzanat bilincselte le legjobban: az egyik, amikor a skót cigányzene bemutatásának ürügyén a művészeti vezető a „banda” tagjaival a nyomában odament a betegségéből éppen hogy felépült Kováts Péter asztalához, hogy csak neki „bazseváljanak”, a másik, amikor az együttes néma csendben bemutatott egy kocsmái verekedést, ahol hangszereikkel vágták egymást kupán, söröshordókkal vagdaloztak, verekedtek, birkóztak, s mindezt egy lassított filmet meghazudtoló módon, amire csak a legkiválóbb pantomimegyüttesek képesek.

Összefoglalva tehát csak annyit: aki hangversenyre jött, az sem csalódhatott, mert nagyszerű BULI volt (a szó szoros értelmében).

Rostetter Szilveszter

A Zeneakadémia tanárai, Fülei Balázs, Kováts Péter és Varga István által alapított Auer Trió 2016-ban Veszprém-ben mutatkozott be, a II. Auer Fesztiválon. Azóta hírnevük nő, az együttes ma már a zongorás trió műfajának egyik legelismertebb és legelhivatottabb képviselője itthon és külföldön egyaránt. A mostani koncertjükön Joseph Haydnnak (1732–1809), Ludwig van Beethovennek (1770–1827) és Johannes Brahmsnak (1833–1897) egy-egy zongorás trióját hallhattuk.

Zongorás triók a Megyeházán

Az Auer Trió hangversenye. Auer Fesztivál. Megyeháza, 2022. augusztus 12.

Séd, 2021. 5. sz., 24. old.

A tehetség köte A műfaj eredete a 18. század közepére, a generálbasszussal kísért barokk triószonátára vezethető vissza. Az alapokat a bécsi klasszikus mesterek rakták le. Kevésé ismert, hogy Joseph Haydn nemcsak

a vonósnegyes műfajának az úttörője volt, de meghatározó szerepet játszott a zongorás trió kialakításában is. Kezdetben a cselló még csak a billentyűs hangszer bal kézzel játszott szólamának megerősítését végezte, a Beethoven által képviselt klasszikus trióban már mind a három hangszer, vagyis a zongora, a hegedű és a cselló is önálló és egyenértékű volt. A zongorás kamaramuzsika (így a zongorás trió is) a 19. században lett igazán népszerű, a német nyelvterületen főleg Schubert, Mendelssohn, majd Brahms műveinek köszönhetően. Ekkor alakult ki a műfaj jellemzően „romantikus” karaktere, amely szorosan összefüggött a zongora technikai fejlődésével, dinamikai lehetőségeinek gazdagabbá válásával, az új rendszerű mechanika elterjedésével.

Joseph Haydn koncertet nyitó *C-dúr triója* (Hob XV: 27) a szerző késői művei közé tartozik. Valószínűleg 1795-ben, második londoni látogatása során kezdte el komponálni, és feltehetően a következő évben, Bécsbe való hazatérése után fejezte be. A művet Haydn francia címmel látta el: *Szonáta pianofortéra hegedű- és cselló-kísérettel*. Vagyis olyan művet hallhattunk, amelyben a szóló zongora mellett a két vonós hangszer csak időnként jut egyenrangú zenei feladathoz.

A *C-dúr trió* első tétele (Allegro) szonátaformájú, fanfárszerű expozícióval indul. Az első lírai téma után lendületesebb dallam következik. A kidolgozás mollban kezdődik, visszatér a fanfár, a témák feldolgozása a szonátaszerkesztés szabályai szerint történik. A második, Andante tétel elegáns, visszafogott nyitánnyal kezdődik, jelezve, hogy Haydn ezeket a triókat előkelő londoni közönségnek, zárt körű magánelőadásra komponálta. A publikum izlésének megfelelő téma drámai epizódokkal váltakozik, de Haydn gondosan vigyázott arra, hogy a két hangulat között egyensúlyt tartson. A Presto tempójelzésű finálé elragadó rondó, hangulatos, ötletekben gazdag zene.

A koncert Beethoven *c-moll zongorás triójával* (Op. 1 No. 3) folytatódott. A mű keletkezéséről keveset tudunk. Az biztos, hogy az *Esz-dúr*, a *G-dúr* és a most el-

hangzott *c-moll triókat* tartalmazó Op. 1. sorozatot a szerző egyik legjelentősebb arisztokrata támogatójának, Karl Alois Lichnowskynak (1761–1814) ajánlotta. A műveket a herceg palotájában egy zeneestélyen mutatták be 1793 végén vagy 1794 elején. Ezen Joseph Haydn személyesen vett részt, mielőtt 1794. január közepén elindult második londoni útjára. Amikor az Op. 1 sorozat mindhárom trióját eljátszották, Haydn dicsérte őket, de azt tanácsolta Beethovennek, hogy várjon a harmadik, a legmerészebb (és legbeethovenibb) mű kiadásával.

A *c-moll trió*t modernsége, merész zenei hangja, erőteljes mondanivalója a beethoveni életmű egyik fontos darabjává avatja. Már az első tétel (Allegro con brio) előre jelzi azt a viharos zenei világot, amelyet Beethoven később olyan művekben fedezett fel, mint a szintén Lichnowsky hercegnek dedikált Op. 23 *Patetikus szonátában* vagy az Op. 67 V. (*Sors*) *szimfóniában*. A második variációs tételben (Andante cantabile) a szerző a felszabadult, dalszerű témát öt változatban dolgozta fel. A harmadik tétel – szemben az Op. 1 triószorozat másik két darabjának vidám, kedélyes scherzójával – dúsan harmonizált, tragikus hangvételű menüett (Minuet – Quasi allegro). A lendületes negyedik tétel (Finale – Prestissimo) komor hangulatú a nyugodt meneté, melodikus melléktema ellenére. Beethoven ezt a művét 1817-ben átdolgozta az op. 104-es számú *c-moll*, kétbrácsás vonósötössé. Ennek vonós kamarazenei átíratát néhány éve, az Auer Fesztiválon a Kováts Péter által vezetett Mendelssohn Kamarazenekar is bemutatta, emlékezetes sikerrel.

A szünet után Johannes Brahms *H-dúr zongorára, hegedűre és csellóra komponált triójának* (Op. 8) 1891-ben készült átdolgozása hangzott el. A mű első változata 1854 januárjában készült, amikor a zeneszerző mindössze húszéves volt. Brahms 1889 nyarán átírta a művet. Jelentős változtatásokkal elkészítette azt a kb. 8-10 perccel rövidebb változatot, amelyet 1890. január 10-én mutattak be Budapesten.

A mű első tételét (Allegro con brio) a szerző utasítása szerint élénken, érzellemmel, hévvel, de visszafogottan (sostenuto), helyenként lelassulva (ritardando) kell játszani. A tétel gyönyörű csellószó-lóval indul, amelyhez a hegedű csatlakozik. Kettejük bensőséges, párbeszédszerű együtt muzsikálása, a dallamok érzelmmel fűtött, szinte szerelmes ölelkezése, összefonódása az egész tétel karakterét

meghatározza. A zongora is csatlakozik hozzájuk, a hangulat mind forróbbá válik. A főszerepet változatlanul a cselló játsza, a zongora és a cselló, majd a két vonós hangszer áradó dallamossága éteri hangzást, csodás hangszíneket, harmóniakat, rejtett érzelmi asszociációkat eredményez. A zene mind jobban (poco a poco) lassul, minden elcsendesül, ellágyul, hogy aztán a végén visszatérjen az eredeti tempó és hangerő, majd a tétel négy fortissimo akkorddal fejeződik be.

A második, Allegro molto tempójelzésű h-moll scherzo tétel a cselló staccato téma bemutatásával indul. Az előadás mind könnyedebbé, pergőbbé, szinte légiessé válik (leggiero). A finom, kecses részek váltakoznak a zongora sforzatoival, erőszakos erősítéseivel, kitöréseivel, a vonósok ellágyulásaival. Az első tétel fergeteges hangulata a H-dúr triószakaszban tér vissza. Ismét felcsendül a nyitó staccato téma, majd a tétel fokozatosan elhalkulva ér véget. A harmadik, Adagio tétel visszatér H-dúrba, és a zongora üres akkordjaival kezdődik, amelyre a vonósok duója válaszol. A középső szakaszban – ellentétként – a cselló egy bensőséges moll dallamot játszik, amelyre ismét a két vonós hangszer ringatója a válasz. A hangerő fokozatosan csökken, a tétel végén egy hosszan kitartott akkordon szinte elhal.

A negyedik, Allegro tétel hangneme ismét h-moll, a tétel első témája kromatikus, nagyon mozgalmas, pontozott ritmussal. A későbbi átírás során ezt a tételt változtatta meg leginkább Brahms. A cselló eredetileg dallamos második témáját egy erőteljesebb, arpeggio D-dúr zongoratóma váltotta fel. Az első tétel hangulatát idéző H-dúr epizód után a zene visszatér h-mollba, és a mű viharos hangulatban ér véget.

Az Auer Trió a műveket a megszokott magas színvonalon, kiváló zeneiséggel, érzékenyen szólaltatta meg. A siker megérdemelten óriási volt. Ráadásul az együttes Felix Mendelssohn Op. 49 *d-moll zongorás triójának* Scherzo tételét adta elő, parádésan.

Magam az Auer Trió hangversenyeinek évek óta lelkes és hűséges hallgatója vagyok. Csodálom páratlan professzionalizmusukat, tudatos műsorpolitikájukat, magas színvonalú zenélésüket, a jó zene népszerűsítése érdekében végzett munkájukat. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a mostani hangversenyüknél jobb és ihletesebb produkciót még nem hallottam tőlük. A hangversenyt a Bartók rádió is rögzítette.

M. Tóth Antal

Első Magyar Látványtár: Most – vagy

Művészetek Háza Veszprém, Csikász Galéria. 2022. július 30. – október 23.

Kellemes meglepetést okoztak a *Most – vagy* című kiállítás kurátorai, Áfrány Gábor és Hegyeshalmi László. Olyan neves alkotók sokaságának a műveit „bányászták ki” és hozták el Veszprémbe az Első Magyar Látványtár depóiból, mint Moholy-Nagy, Gulácsy, Farkas István, Kondor Béla, Korniss Dezső, Lakner László, Maurer Dóra, Nádler, Erdély Miklós, feLugossy László, Wahorn, El Kazovszkij, Birkás Ákos, Altorjai, Keserü Ilona, Kicsiny Balázs – felsorolni is sok. (A teljes lista a cikk végén.) A modern magyar képzőművészet sajátos keresztmetszetét kínáló kiállítás október 23-ig látható a Csikász Galériában.

Séd, 2021. 3. sz., 17. old.

Séd, 2021. 5. sz., 36. old.

Séd, 2021. 4. sz., 2. old.

Ez az első olyan merítés a Látványtár három évtized alatt összegyűjtött anyagából, amit nem az alapító műgyűjtő, Vörösváry Ákos rendezett. Ezt azért is fontos hangsúlyozni, mert Vörösváry egészen más, nagyon sajátos, ironikus, sokszor a nemzeti giccs szélén egyensúlyozó irányultsággal alakítja a tapolca-diszeli Első Magyar Látványtár éves kiállításait. Például a *Piros-fehér-zöld* vagy a legújabb, a diszeli kiállítóházban október 31-ig látható *Mi magyarok* címűt – kiszabadítva a kispolgári fogyasztók köréből a nemzeti színű butkosokat, demizsonokat, infantilis porcelántárgyakat, képeslapokat, plakátokat, na és a magyar buherát. Érdekes volt megfigyelni, azzal, hogy idézőjelbe tette ezeket a boldogság, nemzeti büszkeség, fetisizált otthonosság ígéretét hordozó giccs-tárgyakat, azok egyszerűen szalonképesé váltak. Új jelentéssel töltődtek fel. Mélyi József közölt erről tartalmas eszmefuttatást az *ÉS* augusztus 5-i számában, amelyben leírja: „Vörösváry Ákos éves látványtári kiállításai több mint negyedszázada nagyon hasonlítanak egymásra, mindenekelőtt azért, mert maga a gyűjtemény, amelyből válogat, egynemű: privát nemzeti gyűjtemény. Másrészt viszont ezek a tárlatok rendkívül változatosak, főként mert a nézők nemzetről alkotott kepe folyamatosan változik. Az emberöltőnyi idő alatt bekövetkezett változások valójában szinte felmérhetetlenek: ami húsz-harminc évvel ezelőtt még közhelynek számított, azért ma kiátkozás járhat, ami akkor tabu volt, mára minden további nélkül a közbeszéd része lehet. Vörösváry Ákos gyűjteményének egyes piros-fehér-zöld darabjaira a kilencvenes években még az ironia vagy a nemzeti önironia jegyében tekinthettünk, mára azonban

a kiállított tárgyakba szinte kivétel nélkül történelmi mélységet láthatunk bele. Spektrumuk inkább a tragikus és a tragikomikus között húzódik meg.” Az Első Magyar Látványtárral kapcsolatban tehát én, legalábbis eddig, azonnal a magyar tömegkultúra „műtárgyaira”, a félműlt és a régműlt nemzeti giccseire asszociáltam, amelyeket ironikus kontextusba helyeznek ezek a diszeli kiállítások; Susan Sontag „azért jó, mert rémes” egyszerű képletével felfedezve ezekben a szándékaltalan gúnyt, az akaratlan humort. Amin a tömegek sírnak, azon a reflektált befogadó nevet – vagy ilyesmi. Miközben

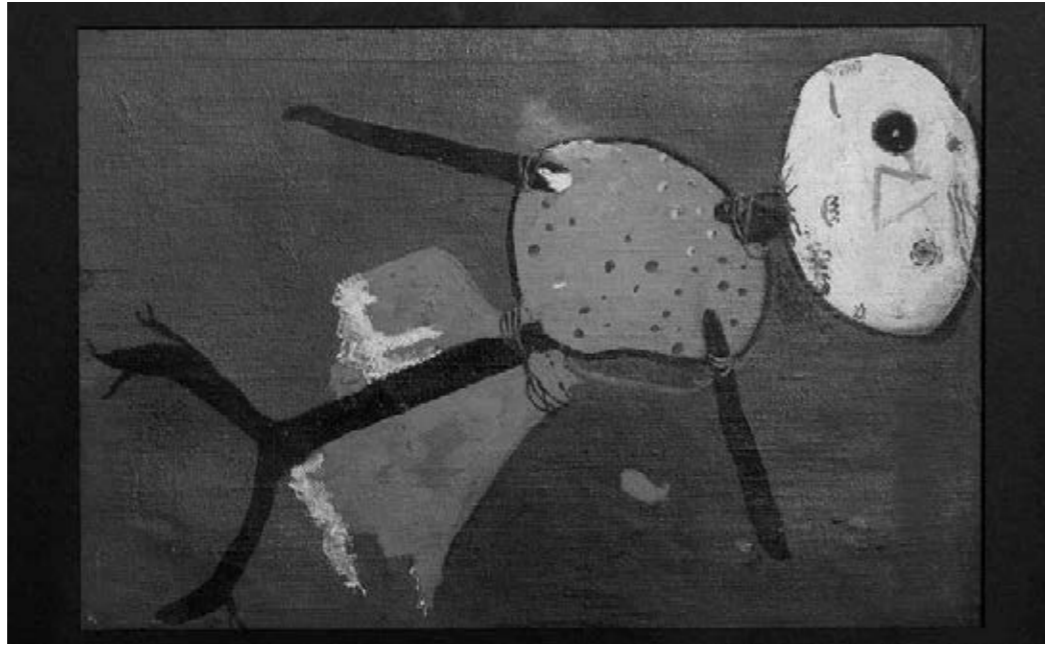
most a veszprémi kiállítást nézve nyilvánvalóvá vált, hogy ennél sokkal több lehetőség rejlik ebben a gyűjteményben, amely szinte a modern magyar festészet kozmosza kicsiben. A kurátorokon múlik, milyen koncepció alapján merítenek belőle.

Áfrány Gábor és Hegyeshalmi László, a veszprémi Művészetek Háza kurátorai nem partikuláris szubkulturák ízléspreferenciái, hanem elsősorban a magas művészetre kiterjedő esztétikai beállítottságuk szerint válogattak, amit három fő dolog táplál: a nagyság, az új-donság, a képzelet. Ugyanakkor mindhárom kritérium tágan, pop-artosan

értelmezve, úgy, hogy érezni lehessen a művészek birkózását a feladattal: hogyan lehetne nem kanonikus formákban igazat mondani. Átbújni a tú fokán anélkül, hogy a tú foka látható lenne. Mindezt szem előtt tartva olyan műveket tudtak előhozni a magyar modern klaszikusaitól is, amiket az átlagnéző még sose látott. Például a Moholy-Nagy-portré 1917-ből, abból az időből, amikor a művész még nem fejlesztette ki saját stílusát. Vagy Maurer Dóra *Eltolódás 1-3* sorozatának darabja 1978-ból, amikor már nyilvánvalóan a mértani absztrakció foglalkoztatta. Ha nem is főművek, de figyelemre méltón jelzik azt a korszakot, amikor a szakma birtokában a művészek elkezdtek nem bízni a szakmában, amikor darabokra törték a kánonokat, hogy aztán egy arkhimédészi pontból kiindulva újrendezzék a világot. Amikor inkább bíztak a tétovaságban, az ügyetlenségben, az esendőben, mint például feLugossyék vagy a kiállításon installációkkal és vegyes technikával is szereplő Kicsiny Balázs. Izgalmas végigkísérni, hogy ez vajon sikerül-e.

A mintegy száz év magyar művészetét felölelő válogatásban a szecessziótól az avantgárdon, neoavantgárdon át a posztmodernig vannak festmények, képek, grafikák, plasztikák. A kurátorok nagy kedvvel összekavarják az időszakokat. A rendezés nem kronologikus, hanem logikus rendet követ, ami lehetővé teszi a gyűjteményen belüli összefüggések felismerését. Így kerül egymás mellé Wahorn *A szerelem tüzeben sütkérező lány* című műve az 1980-as évekből és Gulácsy Lajos *Inkvizíciója* a múlt század elejéről. Gulácsytól van egy ceruzarajz is, a *Velencei lány*, amivel a legenda szerint megalapozódott Vörösváry Ákos gyűjteménye. Ez volt az első műalkotás, amit megvett. Ezzel a portréval szomszédságban említhetünk olyan remek párhuzamokat, mint Korniss Dezső 1948-as *Vérző fej (Pofon)* című munkája, illetve Birkás Ákos *Kis fej 9* című, 1988-ban készült olajképe és Anna Margit bábui. Ez a képilletve következetes mix ízelítőt ad abból, ami a termekben a nézőt várja. Ritkán érezni kiállításon ilyen hegyipatak-szerű áradást, a témák, érvek, gondolatok ilyen erőteljes ide-oda áramlását.

Ebben az áradásban sziklaként tűnnek fel a jobb sorsra érdemes elfeledettek, például Vaszkó Erzsébet, a 20. század magyar művészetének magányos, kevésbé ismert, de izgalmas alakja. Vagy a talányos Trösztler Vera és a nagyvilági műveltségű Gross-Bettelheim Jolán, akik nélkül nem írható meg az évszázad művészettörténete, de nem simulnak bele a fősodorba. Trösztler Vera cím nélküli, fekete, csaknem monokróm olajképe a sárga hasadékkal megelőzte korát, a pasztózus festékréteg,

az ecsetvonás nyoma vagy a nyéllel bekarcolások adják azt a változatosságot, ahogyan a sötét alap visszaveri vagy elnyeli a fényt. A művész a nézőtől várja el az élmény továbbgondolását.

Bár a Vörösváry Ákos által rendezett kiállításokhoz képest ez a veszprémi múzeumi egészen „klasszikus”, mégis, itt is megmutatkozik a Látványtárnak az a sajátossága, hogy alapítója vonzódik a camphez és a vele egy töről fakadó pop-art-hoz. Hiszen a pop-art is arról

szól, hogy felszabadította a triviális-hoz való viszonyt, ünnepli a tömegkultúrát, olyan képvilágot megjelenítve, ami korábban tabu volt. A hatvanas, hetvenes évek ironikus, laza szellemisége járja át a termeket. Az ide sorolható vagány, ugyanakkor intellektuális művészek jelenléte mintegy keresztülsugárzik, fazont ad a gyűjteménynek.

A kiállítás befejezetlen, nyitva hagyott címe többféle asszociációt is kínál. Elsőre akaratlanul is a „Most vagy

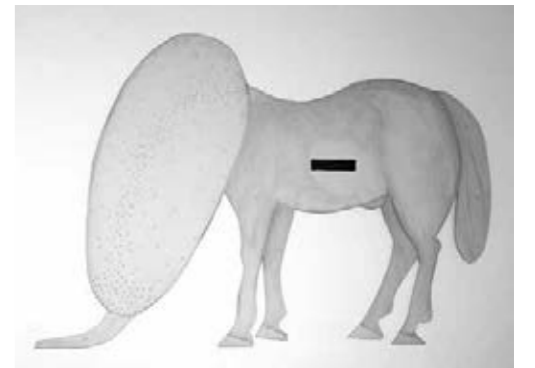
soha” mondás ugrik be. Ez annál inkább evidensnek tűnik, mivel a vírus okozta korlátozások, bezárások, elhalasztások árnyékában született ez a dinamikus kiállítás. A megnyitón még nem sejtettük, de azóta kiderült, a Covid-járvány tetejébe immár nyakunkba szakadt az energiaválság is, ami félt, hogy elsőként fogja korlátozni a kulturális intézmények, köztük a galériák lehetőségeit is. Szóval tényleg most kellett, ebben a pillanatnyi fellélegzésben kellett megszületnie e jelen-

tős kortárs gyűjtemény nagyszerű kiállításának. Most – vagy soha.

A *Most – vagy* című kiállítás alkotóinak impozáns névsora: Altorjai Sándor (1933–1979), Anna Margit (1913–1991), Birkás Ákos (1941–2018), Böröcz András (1956), Donáth Péter (1938–1996), Dobay Géza/Erdély Miklós (1928–1986), Farkas István (1887–1944), Ganczaugh Miklós (1946–2020), Gellér B. István (1946–2018), Gross-Bettelheim Jolán (1900–1972), Gulácsy Lajos (1882–1932), Hortobágyi Endre (1941–1998), Július Gyula (1958), El Kazovszkij (1948–2008), Kelemen Károly (1948), Keserü Ilona (1933), Kicsiny Balázs (1958), Kondor Béla (1931–1972), Korniss Dezső (1908–1984), Kovács Albert (1936), Lakner László (1936), feLugossy László (1947), Maurer Dóra (1937), Moholy-Nagy László (1895–1946), Nádler István (1938), Pátyerkó László (1980), Pinczehelyi Sándor (1946), Román György (1903–1981), Roskó Gábor (1958), SI-LA-GI (1949), Sinkó István (1951), Swierkiewicz Róbert (1942–2019), Trösztler Vera, Ujházi Péter (1940), Vaszkó Erzsébet (1902–1986), Vaszkó Ödön (1896–1945), Zuzu-Vető (Méhes Lóránt [1951], Vető János [1953]), Wahorn András (1953), ef Zámbo István (1950).

Bartuc Gabriella

A tervezőgrafikus

Geiger Richárd (1870–1945) képes levelezőlapjai és alkalmazott grafikai munkái. Időszaki kiállítás. Dubniczay-palota, Magtár. 2022. szeptember 25. – december 11.

Geiger Richárd „mindenben a művészi tanácsadónk és legfőbb munkatársunk, akinek sokoldalúsága, fejlett ízlése és nyomdászati szaktudása nagy segítségünkre van” – írta Kner Izidor 1911-ben.

Séd, 2021. 6. sz., 6. old.

Sok dekoratív könyv, kis nyomtatvány, plakát és európai kiadók által forgalmazott képes levelezőlap készült Geiger Richárd művészi munkáinak felhasználásával. A Bedő József rendezte, Herth Viktória közreműködésével létrejött kiállítás ezekből a művészi munkáiból válogat, és reméljük, hogy ez a tárlat csak az első lesz az alkalmazott grafika – sokszor elfeledett – magyar művészeinek bemutatásában.

Geiger Richárd festőművész, grafikus Bécsben született 1870-ben. Középiskoláinak elvégzése után a bécsi festőakadémián, majd a párizsi École des Arts-ban folytatta tanulmányait. Párizsban az apacsvilág életét tette tanulmány tárgyává, és ebből a témakörből számos képet festett. 1896-ban Budapestre jött, 1908-tól Terézvárosban volt a műterme. Eleinte mint grafikus az ifjúsági könyveket, továbbá a magyar klasszikus kiadásokat illusztrálta. A századfordulón több évig dolgozott a Kosmos Műintézet Kő- és Könyvnyomdánál, ahol sok szecessziós zsánerképes, valamint magyar és külföldi városképes levelezőlapja készült. Ex libriseket és plakátokat is rajzolt. 1912-ben megkapta az alkoholelleses plakátverseny díját, azonkívül több művészeti kitüntetés és díj nyertese volt. Később áttért a portré- és zsánerfestészetre.

A Műcsarnok és Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület – amelynek választmányi tagja is volt – kiállításain rendszeresen részt vett. Geiger Richárd festészet stílusa a művészettörténezszerint: szecesszió és mérsékelt impresszionizmus.

1912-ben a *Könyv a könyvről* című kiadvány díszítőelemeit, motívumait, iniciáléit, címlapját és a keretdíszeket Geiger Richárd készítette. „...[M]éltó díszítőt találtak Geiger Richárd művészen, kinek változatos, lendülő, színben tompán tartott keretdíszei a magyar ornamentika javához tartoznak. A hol lágyan, hol erővel hajló vonalak kecses női testbe, madáralakba, nevető vagy szigorúszemű szakállas fejekbe indáznak” (Nemes Béla: *Könyv a könyvről*, Békésmegyei Függetlenség, 1912).

A német Numrich cégnél készült iniciálék annyira megtetszettek a gyártónak, hogy – díjtalan szállítás ellenében – betűmintakönyvébe megszerezte azokat. A Kner Nyomdának ebben az időszakban készült több mint 300 kliséje méltón képviseli a művész munkásságát.

Kner Izidor figyelmét valószínűleg – a nyomda birtokában lévő trencsényi Körjegyzői Nyomda által 1906-ban készített

meghívó-mintafüzetben lévő – szecessziós báli meghívók hívták fel Geiger Richárdra. Az 1909-es báli meghívókra kiírt pályázat eredményéről nincs írásos anyagunk, de a *Röpke Lapok* 1910-ben megjelent 5. száma meghívómintáinak legtöbbje már Geiger Richárd rajza és festménye után született, a korszak végéig elkészült körülbelül 700 meghívóból pedig több, mint a fele.

„Nagyon nehéz volna az egész világon még egy olyan céget találni, amely ezen a téren csak megközelítőleg is annyit nyújthatna, mint a Kner-féle műintézet, és épp ezért hisszük, hogy ezek a művészi meghívók nemcsak Magyarországon, de külföldön is hamar el fognak terjedni” – írta a Berlinben megjelenő *Deutscher Buch- und Steindruck*, Európa elismert nyomdászszaklapja.

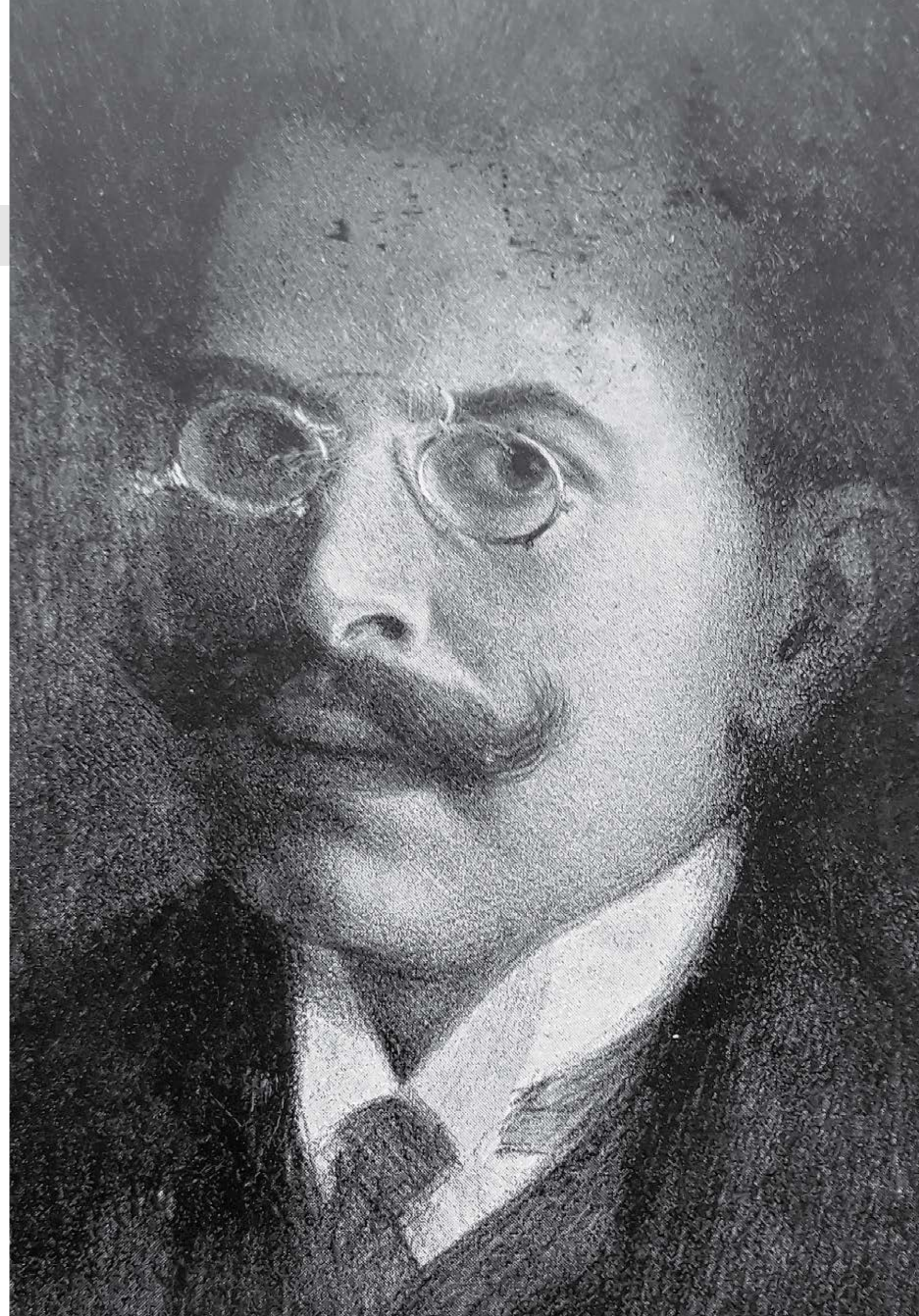
Kner Izidor jól tudta, hogy az üzleti életnek nélkülözhetetlen eszköze a reklám. A hangos és tolokodó propaganda helyett azonban csak közvetett eszközöket használt. A jól kiválasztott nyomtatványfajták – közigazgatási nyomtatványok és báli meghívók – biztosították a megrendeléstől független folyamatos előállítását, az ezekhez a nyomtatványokhoz készült – látványosan szerkesztett és nyomtatott – mintatárak ingyenes küldése pedig sok megrendelőt eredményezett. A megrendelésekhez adott ingyenes kótetek, vagy a báli meghívók esetén az ajándék könyvek táncrendre cserélése jó reklámfogásnak minősült. A Kner Nyomda készített szokásos reklámnyomtatványokat is, ilyenek voltak a levélzáró bélyegek és a megrendelés fejében ingyen küldött falinaptár és zsebnaptár. A *Röpke Lapok* névre keresztelt bálimeghívó- és luxusnyomtatvány-mintatár a megrendelések mellé nemzetközi elismerést is hozott a Kner Nyomda számára.

Az asztalközi levelezéshez használt Nemzetközi Világposta-levelezőlapok a rajtuk lévő képekkel és elmés szövegekkel nagyban hozzájárultak a mulatság hangulatának emeléséhez. Értekesítésükkel sokszor ők mentették meg a rendezőséget a deficitől, vagy hozzájárultak – a rendezvényhez kapcsolt jótékony cél érdekében – az adománygyűjtéshez.

A Kner Nyomda és a színharmónia a tőzsdén is megjelent Geiger Richárd díszével és Kozma Lajos körzeteivel kivitelezett részvények formájában.

Geiger Richárd festőművész túlélve két világháborút, a holokausztorkorszak okozta sok lelki bánatalom elszenvedése és rövid betegség után 1945. február 9-én, életének 75. évében elhunyt.

Bedő József

Egy orgona éjszakája

Szűz Mária alakja az orgona-irodalomban Pachelbeltől Lisztig. Rostetter Szilveszter koncertje. Szent Margit-templom, 2022. augusztus 6.

Inkább az *Orgonák éjszakája*, nem? – kérdezheti joggal, aki ott volt augusztus 6-án a Szent Margit-templomban Rostetter Szilveszter orgonaestjén, vagy hallott már a Filharmónia hagyományos *Orgonapont* nevű rendezvényorozatáról. Az idei *Orgonapont* nyitó eseménye valóban az *Orgonák éjszakája* volt országgszerte, a Mátyás-templomtól a veszprémi Szent Margit-templomig.

Miért a torzítás részemről? Mert én most kifejezetten egy orgonáról, és annak is egyetlen estéjéről szeretnék beszámolni. A Rostetter Szilveszter parancsnoksága alatt megszólaló orgonáról. Gyerekkoromban sokat hallottam orgonaszót, édes-apám a budai Krisztina-templom karzatán gyalogolt lábával, kezeivel a királynői hangszeren, gombok, színes lámpácskák, regiszterek pilótafülkére emlékeztető tucatjai között, és amikor tutti szólt minden, még a tüdönk is beleremegett, pont úgy, mintha egy repülőgépet hallanánk felszállás közben. Az orgonák így hát személyes ismerőseim, és pilótamunkának vélem avatott megszólaltatását. Ahogyan a Szent Margit-templom orgonista kántora, a zeneszerző Rostetter Szilveszter is tette.

Aki zenél, ugyanúgy időlovas, mint aki repül. A hangoknak ugyanúgy kell parancsolni, legalábbis látszólag... Valójában nem parancsolunk, csak kérünk. Azonosulunk az eszközzel, legyen az orgona vagy repülőgép, lelket csöppentünk bele, és ha sikerül, a közönség azt gondolja, milyen egyszerű is volt ez a hangverseny! Mennyi minden történt bent, a templom kánikulában húsító falai közt, és bent, a fogékonyá érett, kinyíló tudatunkban. Jelen volt a Teremtő.

Rostetter Szilveszter a műsort is úgy állította össze erre az alkalomra, hogy segítse az időutazókat. Öt komponista öt évszázadból szólt hozzánk. A 21. századot egy alig harmincéves szerző, Mészáros Zsolt Máté az *Orgonák éjszakájára* komponált fanfáros *Nyitánya* jelentette be, Reincken a 17. századból szólt hozzánk *Babilon vizei* című darabjával, nem hiányozhatott J. S. Bach sem egy orgona-estből, akitől a *G-dúr fantáziát* hallottuk Rostetter Szilveszter nagyszerű előadásában, majd az orgonista zeneszerzőként is bemutatkozott a 20. század képviselőjében, és a különleges, repetitív, csilingelően új orgonaarcot mutató *Litánia* hangzott el tőle. Az est zárásaként pedig a méltán híres és gyakran hallható Dubois *Tizenkét orgonadarabja* közül a *G-dúr toccata* hangzott fel, éreztetve velünk, hogy valóban a hangszerek királynőinek egyikét, a jól ismert és szeretett, Rostetter Szilveszter által

megszelídített és tudatos rendben emberi vé emelt veszprémi királynőt, az ő hangjait halljuk testünkben rezonálni.

Mindent összevetve, ennek a veszprémi Szent Margit-templomban lakó orgonának augusztus 6-án csodálatos éjszakája volt. Mindent megkapott, amire csak egy orgona vágyhat. Figyelmet, tapasztalatot, tudást és szeretetet. Köszöni, köszönjük Rostetter Szilveszternek.

Czigány Ildikó

Vokál 20

Ifjúsági Koncertpódium.

Hangvilla, 2022. augusztus 27.

A születésnap sajátos ünnep. Van benne meghatott ünnepélyesség, kevés (vagy sok) nosztalgia, boldog egymásra borulás, sok-sok vidámság és természetesen buli... A kerek születésnap pedig egyfajta öszszegzésre készítet, különösen, amikor egy életszakasz – jelen esetben a serdülőkor – lezárásaként értelmezzük. Nos, ezek az elemek adták Veszprém Város Vegyeskara kóruscsaládja, a Vokál egész napos születésnap programját.

Az *Ifjúsági Koncertpódium* eseménysora megszólította azt a több mint negyedfélszáz fiatal, akik hosszabb-rövidebb időre megfordultak a Vokál szerdai próbáin. Jó néhányan a régiek közül családdal, pici gyerekkel jöttek, esetenként sok-sok kilométerről, mert hívta őket Erdélyi Ágnes, az együttes megalmodója és szíve-lelke, és hívták őket az együtt töltött évek emlékezetes pillanatai, órái, no meg a régi barátok... A délutáni hangverseny eleje a két évtized felejtethetlen perceit fűzte élvezetes videó-dalcsokorba. Jóízű próbák, külföldi és hazai szereplések Belgiumtól Szlovákiáig, Galántától Nyíregyházáig, erdélyi utazások, kirándulások, István és Gizella musical, Vivace kiskoncert, a rendszeres Zánkai Dalos Vakációk – mind-mind egy-egy adott éneklő közösség zenei ujjlenyomata. A közönségben hol itt, hol ott sikkantottak azok, akik saját magukat vagy dalostársaikat felismerték a videó-felvételeken. Kevés vagy sok nosztalgia? Kinek mennyi. Az bizonyos, hogy akik a felvételeken énekeltek, s ott ültek a Hangvilla nézőterén, azoknak gyorsabban dobogott a szíve, és talán a hangszalagok is némán rezegtek – hiszen ami egyszer a torokban volt, arra nemcsak a lélek, a test is emlékszik.

Ahogy haladt a vetítés, s közeledtünk a mához, kialakult egy árnyalt és részleteiben igen gazdag kép a hallgatóságban – sokszínűbb, mint amit annak idején zsenge középiskolásként vagy kezdő egyetemistaként megéltek. Volt itt afrikai ritmuskavalkád és magyar népdalfeldolgozás, Leonard Cohen és Kodály, Bárdos, jazz és madrigál, spirituálé és Halleluja-kórus Händel mestertől... Eljutottak, Erdélyi Ágnes mindenkori irányításával

A-ból B-be: a könnyed népszerűtől a fajsúlyosabb zenei kifejezőmódodig. Egy elem bizonyult tartósnak és változatlannak: az örömmzenélés, a derű, a lazaság. És ez jelent meg, amikor a jelenlegi „vokalisták” önállóan, illetve a régi tagokkal kiegészülve daloltak párat. De erről később.

A születésnapos családtagot hangulatos kis műsorral köszöntötte az idősebb, felnőtt testvér, Veszprém Város Vegyeskara, a Kóris Zenekar kísérte Dúdoló Népzenei Műhely, és szót kapott az egykori vokálos-VVV-s Halmay Gábor is, immár az önkormányzat képviselőjében.

A Vokál 20 éve számos kórusénekest adott a vegyes karnak, de az elszármazottak révén még többet a hazai amatőr, sőt nem egy esetben a hivatásos zenei életnek. Ahogyan Erdélyi Ágnes fogalmazott: „Nemcsak magunknak neveljük a kóruscsalád kicsinyeit és fiataljait, hanem a muzsikának”. Eljöttek, itt voltak, s egészen bizonyos, hogy a jövőben sokat hallunk még a lenyűgöző muzikalitású Hartmann Domonkosról (cselló), Mérő Barnabásról (gítár), Pekárdy Tamásról (ének), Golarits Flóráról (zongora, karvezetés), Bácsi Johannáról (népdal), Golarits Mártonról (jazz-ének). Király Éva is elfogadta a meghívást, és énekelt a hajdani táborok jazz-énektanáraként – a fiatalok a nyakába borultak!

A hangverseny lélektani fénypontja persze az egykori és jelenlegi vokálosok közös koncertzáró blokkja volt. A délelőtti közös próba összecsiszolta a hangokat, és felszabadult, jókedvű muzsikálásnak lehettünk tanúi a Swing-Swing hangszereseinek közreműködésével. Utána „zene, tánc a Kávéházban”...És ezzel visszakanarodtunk a kezdetek kezdetéhez. Hiszen még a ’90-es években a Vokál elődje, a „Kávékórus” a népszerű melódiákat, könnyű, de nem fajsúlytalan zenét, a vokális jazzt tűzte zászlajára a Swing-Swinggel egyetemben. S ahogy már lenni szokott, az alkalmi formáció változott, egyre többet akart. 2002-ben pedig Veszprém énekelni vágyó középiskolásaiból, egyetemistáiból megalakult a Vokál...

C. Szalai Ágnes

A Nelson-mise Tihanyban

Haydn: *Nelson-mise*. A Győri Filharmonikus Zenekar, Veszprém Város Vegyeskara és az Opus Énekegyüttes előadása. Tihany, apátság. 2022. szeptember 11.

Joseph Haydn (1732–1809) második londoni útja után, 1796 és 1802 között komponálta utolsó hat zenekaros miséjét, a *Pauken (Üstdob)*, a *Heilig (Szent vagy)*, a *Nelson-*, a *Theresien-*, a *Schöpfung (Teremtés)* és a *Harmonie misé*ket. Ezeket a

műveket tartják egyházzenei munkássága csúcspontjának.

A sorozat harmadik darabja, a *Missa in Angustiis* („mise a szorongattások idején”) című kompozíció (Hob. XXII/11) 1798-ban II. Esterházy Miklós feleségének névpnapjára készült. A mise eredeti címe az I. Napóleon francia császár Európát fenyegető katonai offenzívája miatti félelemre, szorongattatásra, az emberek feszült, bizonytalan hangulatára utal.

A mise a későbbiekben *Nelson-mise* néven lett népszerű. A névváltoztatás arra vezethető vissza, hogy 1798 őszén az angol Horatio Nelson admirális megállította Napóleon nyomulását, és a nílusi (abukiri) csatában vereséget mért a francia seregekre. Nelson Európa hőségévé, megmentőjévé vált. Amikor 1800-ban Kismartonba látogatott, tiszteletére előadták a *d-moll misét*. Ettől az időpontból Haydn egyházzenei remeke összefonódott a hadvezér nevével, és a *Lord Nelson-* (vagy egyszerűen csak *Nelson-*) *mise* nevet kapta.

Veszprém 19. század eleji zenei gazdagságára és fejlettségére jellemző, hogy Haydn *Nelson-miséjének* teljes kottaanyagát már 1829-ben beszerezték a székesegyház kottatára számára. A mű bemutatására Ruzicska Ignác vezényletével 1830. december 25-én került sor. Az ezt követő 30 év során a *Nelson-mise* egyike volt Veszprémben a leggyakrabban előadott zenekaros misekompozícióknak, 18 előadásról vannak hiteles adatok.

Az 1860-as évektől fokozatosan megszűntek Veszprémben a nagy apparátust igénylő, többtételes oratorikus művek megszólaltatásához szükséges együttesek. A *Nelson-mise* veszprémi előadásáról mintegy száz éven át nem tudunk. A következő bemutató már Veszprém Város Vegyeskarához (VVV) kötődik. A kórus 1971. február 23-án adta elő ismét a misét, ezek után a művet évtizedeken át műsoron tartotta.

Szerencsés ötlet volt, hogy a *Nelson-misé*t a VVV a város egyik legkitűnőbb kamarakórusával, a 2013-ban alakult veszprémi Opus Énekegyüttessel együtt adja elő. Az egyesített kórus mellett a bemutató apparátus másik tagja a VVV régi partneregýüttese, a Győri Filharmonikus Zenekar volt. A szólokat a Magyar Állami Operaház fiatal művészei, Bódi Zsófia (szoprán), Molnár Anna (alt), Csapó József (tenor) és Hámori Szabolcs (basszus) énekelték. Az együttest a tihanyi apátság zeneigazgatója (egyben az Opus együttes művészeti vezetője), Kővári Péter dirigálta. A koncerten a művet Haydn eredeti autográf kéziratának megfelelő, fafűvők nélküli verzióban, Stuttgartban a Carus kiadónál 1990-ben megjelent kották szerint adták elő.

A rövid zenekari bevezető, a trombita fanfárjai után először a teljes kórus énekelte a mise első nagy részét, a *Kyriét* („Uram, irlalmazz”), amelyre a reszponzoriális (felelgetős) szerkesztés rendje szerint a szoprán szólista válaszolt. A hangzás a monumentális kidolgozási szakaszban mind gazdagabbá, dúsabb szövetűvé vált. A mintegy 60 fős kórus nagyon szépen

szólt, feltűnő volt a hangzás kiegyenlített-sége és gazdagsága. A *Gloria* tétel égi szózata a szoprán szólista szárnyaló hangján jelent meg, amelyre a teljes kórus válaszolt. A földi hang (Et in terra pax – „Békesség a földi embernek”) részt a tenor és a basszus szólam indította, az égi válasz után a dicsőséget a teljes kórus zengte, először alig hallhatóan, majd mind hangosabban és ünnepélyesebben. A Domine Deus rész öntudatos felszólítás volt az Úrhoz, a „Qui tollis peccata mundi” („Te elveszed a világ bűneit”) szavaknál a basszuszóló kérte bűneink bocsánatát. A teljes kórus fokozatosan erősödő síri könyörgése (Miserere nobis), a tömegek irlalomért esdekése az egész mise egyik legdrámaibb része volt. A mise attacca folytatódott a Quoniam tu solus („Egyedül Te vagy az Úr”) részben. Az In gloria patris („Dicsőség az Atyának”) kórus ünnepélyes „Amen”-nel zárult. A *Gloria* tételt kitűnő előadásban hallottuk. Az interpretálás gerincét változatlanul a jól felkészített egyesített kórus és a vonóskar adta. Talán a basszuszóló volt a kelleténél színtelenebb és jellegtelenebb – sajnos éppen a mise egyik meghatározó markáns kinyilatkoztatásában.

A *Credo* első része egészen a „descendit de caelis” („leszállott a mennyből”) szavakig a hittételek szigorú kinyilatkoztatása, a zeneszerzőknek (így Haydnnak is) szűk lehetőséget biztosított a megzenésítésre. Ugyanakkor az Et incarnatus („Megtestesült”), a Crucifixus („Megfeszítettett”), az Et resurrexit („Feltámadott”) részek egészen a „regni non erit finis” („országának nem lesz vége”) szavakig gazdag tárai a zeneszerzői leleményességnek, tudásnak, dallam-, harmónia- és érzelemgazdagságnak. A *Sanctus* („Szent vagy”) gyönyörű kórustétel. Az egyesített vegyes kar nagyon szépen szólt. Tetszetek a dinamikai váltások, például a „Deus Sabaoth” szavaknál a forte utáni váratlan piano vagy a tétel „Osanna in excelsis Deo” ünnepélyes zárása. Mívesre sikerült a *Benedictus* Allegro moderato zenekari kőjátéka, a szopránzóló, a szólista és a kórus (időnként a vonóskar) párbeszéde. Az *Agnus Dei* – Dona nobis pacem („Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit, adj nekünk békét”) zárótétel a mai megboldult világban szenvedő emberek hitét, reményességét és békességóhajtását is kifejezte.

Kővári Péter jól irányította az együtteseket és a fiatal szólistákat. A mű előadásával kapcsolatol kiérlelt művészi, egyházzeneési elképzeléseit örömmünkre jól tudta megvalósítani. Haydn *Nelson-miséjének* tihanyi előadása méltó volt a mű gazdag veszprémi hagyományaihoz. Reménykedünk a hasonló színvonalú folytatásban.

M. Tóth Antal

Mező Misi mesél

Mező Misi: *Mesélő*. Udvarszínház. FORTEpiano udvar, 2022. augusztus 16.

Augusztus 16-án a FORTEpiano udvarban Mező Misit, a Magna Cum Laude énekesét köszönthettük. Az együttes frontembere egy jóval intimebb, személyesebb oldalát mutatta. De cseppet sem bántuk...

Előrebocsátom, hogy elfogultságom oka indokolt és megalapozott: Misit a 2018-as *A Dal* verseny zsűrijében ismerhettem meg közelebről, azóta a barátomnak mondhatom. Mégis, igyekeztem kritikusán, objektív szemmel figyelni önálló estjét, mely a Covid-helyzetnek köszönhetően fogalmazódott meg benne. Ha valamire, talán erre az egyre jó volt ez az időszak: az emberek befelé fordultak és újjáépítették önmagukat. Magam is – zeneszként – önálló estekbe kezdtem, s éppen ezért egyfajta tanulási szempontból is kíváncsian vártam a műsort. Misivel egy időben gondoltuk úgy, érdemes volna művészi eszközökkel beszélni életünkről, bár benne erősen dolgozott a félelem, hogy nem lesz ehhez a fajta történetmeséléshez közönsége. Természetesen nem így lett.

Az időjárás nem volt a legkedvezőbb, az elmúlt időszakban a szebbik arcát mutatta, de a koncert napjára épp megérkeztek az esőfelhők. Ez sem jelentett volna problémát, de mivel az esemény kint zajlott, így a koncertet néhány perces ki-be pakolás előzte meg, míg végül nyugodt szívvel tehattük ki az erősítőket, székeket és – nem utolsósorban – a gitárt.

A közönség sorai közt vegyes korú emberek ültek, az idősebb korosztálytól egészen a fiatalokig megmutatták magukat a rajongók. Ez is utal Mező Misi népszerűségére és arra, nem csupán egy réteget tud maga mellé húzni, hiszen személyisége – hitelessége miatt is – bevonz többféle korosztályt.

Misi meghatározó, megalapozott zenei közegből jött, világa az autentikus cigány zene, legismertebb dalai a mai napig slágernek számítanak. A *Vidéki sanzon* vagy a *Pálinkadal* kevés embernek lehet ismeretlen, mégsem ült fel dalai sikereinek szárnyára, hanem tovább dolgozott azon, hogy mély érzelmeket közvetítsen zenéjén keresztül.

Úgy sejtem, nem csupán a Covid-helyzet, de talán életkora is kiáltott egy önálló est után, ami valóban csak róla szól. Mindig izgalmas, amikor egy zenekar frontembere egyedül áll ki a színpadra, csupán gitárja kíséretében: nagy felelősség, ráadásul egyedül kell „elvinnie a balhét”. Az érzékeny részek és azok feloldása között finom átmenetet épített fel, bátran vallott gyerekkoráról, ami nem mondható átlagosnak, hiszen családjában mindenki muzsikált. Nem volt tehát kérdés, merre indul el.

Már gyerekként sem volt ismeretlen számára a színpad, az édesapja vezette ha-

gyományörző együttesben játszott. Gyulán iskolatársaival latin zenekart alapított, még arra is figyelt, hogy tradicionális ruhákban lépjenek fel, poncsóban, kalapban, csizmában, akár a legnagyobb melegben is. A szóban forgó régi dalokból is felcsendült egy-egy nóta, idézve a forró latin hangulatot. A poncsót igazság szerint hiányoltam, de ez nem vett el semmit a zene művészi értékéből.

Mint kiderült, ez az időszak vértetzte fel, és ekkor tanulta meg a szakmai, színpadi alázatot, valamint a közönséggel való kommunikációt is. Nem volt rögzös az út, profi színpadi ember lett. Az esten is lát-szódott, milyen jól hangot talál közönségével, nem tántorodott el attól sem, hogy a népszerű *Pálinkadaln*ál felhívjon a színpadra. Felemelő érzés volt egy rögtön-zött duettbe szállni, hamar rá tudtunk kapcsolódni egymás rezdüléseire, s a humort nem mellőzve mosolyogtattuk meg a nagyérdeműt.

A személyes történetek végül mindig egy dalhoz vezettek, jó egyensúlyt találva az olykor szomorkás, majd vidámabb számok között. Jól hatott kendőzetlen őszintesége, a kitarulkozása. Keresztény szemléletét előtérbe helyezve mesélte el személyes történeteit, melyek olykor meghatóan, könnyeket csalva hatottak közönségére. Én magam úgy éreztem, minden hang egy külön történet, s ezekből dal-lamok születtek. Igazi időutazás volt, mintha az ember tükörbe pillantana, és megvilágosodna, ki is ő valójában. Talán az egész közönség nevében elmondhatom, hogy mind belenéztünk abba a bizonyos tükörbe.

Az est egyik legmegindítóbb pillanata az volt, amikor *Szentháromság* című dala felcsendült. Szem nem maradt szárazon…

	Süle Zsolt	
---------------	-------------------	---------------

	Süle Zsolt	
---------------	-------------------	---------------

Ülök és hallgatók

A Vad Fruttik őszi koncertje. Budapest Park, 2022. szeptember 16.

A kétezres évek elején Veszprémbe invitált egy Anna nevű lány, hogy nézzem meg az *Utcazene-fesztivált*, mert érdemes. Késő estére, talán a mindjobban rákezdő eső miatt is, szinte teljesen kiürült a Kossuth utca. Már csak az egyik parányi színpadnál játszott egy együttes. Kissé megázva mi is a színpad előtti nagyméretű ernyők alá tartottunk, sörpadokat behúzva menekültünk a zápor elől. Itt hallottam először egy fiatalokból álló együttest, ahol az energiabomba srác begipszelt kézzel önfeledten táncolva énekelt egy sárga Zsiguliról. Ezek a csaknem húsz évvel ezelőtti emlékek jutottak eszembe, miközben a fővárosi koncerthelyszín előtt jegyellenőrzésre vártunk barátokkal.

A Budapest Parkba belépve rögtön a bejárat után lehetett találkozni a Döme Peti által megálmodott új, vagány fruttikos kollekcióval. Kapva az alkalmon – a hűvös időjárás is indokolta tette – egy prima minőségű pulcsival gazdagabbak lettünk. A megtelt parkban már a koncert első számai jól ellensúlyozták az őszi időjárási körülményeket, a *Másodpercek és decibelek* című első számmal forró hangulatot garantálva a koncertezőknek. A következő, *Válaszok nélkül* című dal is jelezte, a zenekart még nem csípték meg a hűvös őszi reggelek, zenéi még mindig nem ráncosodnak. A koncertet megelőzően ennek a számnak a videoklipjében láthattuk Likó Marcit fehér ingben, de most az egész csapat fehér ingben pompázott a színpadon. Talán ez az uniformizált külső volt az oka, hogy a korábbi örökmozgó srác szinte meg sem mozgult a színpadon? Ki tudja. Reméljük, abban azért bízhatnak a rajongók, hogy a következő koncertre nem kell mindenkinek nyakkendőben érkeznie.

A koncert első harmadát zárta le a Covid-járvány alatt született *Ülök és hallgatók* című új szám debütálása. A lírai hangzású, merengő, magányos dal a hamisítatlan Likó Marci-dalszöveggel várhatóan sok százezer embert fog megérinteni. Egyrészt azért, mert arról a témáról szól, amely korábban az időszakosan előforduló, múlt érzésből manapság milliók számára krónikus állapottá vált világszerte, másrészt azért, mert az a srác, ott fenn a színpadon az igazságot próbálja velünk elhitetni. „Suhannak autók, pásztáznak reflektorok, parttalan sötétet széthasító nappalok. Suhannak autók, amikben nincsenek utasok, beülök az egyikbe, ülök és hallgatók. Ülök és hallgatók.”

A Vad Fruttik továbbra is a Budapest Park egyik legkedveltebb zenekara. A közönség ugyanúgy táncolta és énekelte végig a koncertet az első számtól az utolsóig a hetedik és a háromszázadik sorban is. Az ötszázadik sorban már némileg ritkult a tömeg. Ott néztem lenyűgözve, ahogyan apuka, anyuka és két tizenéves kislány körben állva, egymás kezét fogva táncol, és énekli együtt a *Nekem senkim sincsen*-t. Aztán két óra tökéletes koncertélmény után az előbb még váll váll melletti tömeg néma hangyabolyként megindult. Ki csak arrébb állva, maradék sörével a kezében próbálta kibogozni a hangszórókban megszólaló 30Y-számot, ki a retró diszkó fényei felé igyekezett abban a reményben, hogy ez az éjjel soha nem ér véget.

	Czompó Gábor	
---------------	---------------------	---------------

Rendhagyó könyvélmény

Strenner József: *Veszprémi fák és bokrok. Séd*-könyvek 2.

Strenner József *Veszprémi fák és bokrok* című kötete a Veszprém közterületeire ültetett jelentősebb fás növények bemuta-

tását tartalmazza. Amikor a város utcáin, parkjaiban járunk, azokkal az egyedekkel találkozhatunk, amelyeket Strenner József leírásaiból és Gáspár Gábor társszerző fotóiból közelebről is megismerhetünk a könyv olvasásakor.

A kötet a maga módján mind tartalmában, mind szerkesztésmódjában egyedülálló. A megállapításban arra utalok, hogy a városok fás növényeit általában nem szokás sétaútvonalakra felfűzve bemutatni, és a telepítésükhöz köthető történeteket, anekdotákat széles körben megosztani. Strenner József kertészmérnök, aki évtizedeken át a város főkertészeként alakította és fenntartotta Veszprém zöldfelületeit, a kötet megírásakor nemcsak mint a szakterület elismert művelője ad közre ismereteket, hanem autentikus leírásokkal, történetekkel, sétaútvonaltervekkel segíti a város fás növényeinek megismerését, amit alátámasztanak a tágabb városszövetet és a legapróbb növényi jellemzőket is bemutató fotók.

Ebben a kivételes munkában a szerzők azokhoz a környezetük iránt fogékony szakemberekhez és kertbarátokhoz szólnak, akik e könyv forgatásával Veszprémet szeretnék jobban megismerni, a városról kialakított képet szeretnék gazdagítani.

A megjelenést követő lakossági bemutatás során tapasztalt pozitív visszajelzések igazolják a vállalkozás sikerét, amiből sokkal többre következtethetünk, mint csupán egy könyvsiker.

A kötetet lapozgatva először is megállapíthatjuk, hogy több évtized tudatos környezetalakításának eredményeként Veszprém sokkal magasabb minőségű, különleges egyedekkel bíró zöldfelülettel rendelkezik, mint ahogyan ez a köztudatban eddig megfogalmazódott. A növény-nyel fedett közterekre különböző tájak, sok esetben különböző kontinensek növényeit – egzótáit – is elültették, harmonikus összhangban a hazai őshonos fajokkal és fajtákkal. A városi kertekben egy mesterségesen létrehozott és fenntartott növénytársulás kelt életre, ahol a telepítések peremfeltételeit, így a termőhelyi adottságokat – éghajlati tényezőt, talajadottságot, vízellátást, térigényt, kitettséget – megfelelő szakismerettel, rugalmasan kezelték. Az élet pozitívan igazolja vissza a megfelelő növényalkalmazást, mert a telepítés jól vizsgázik a gyakorlatban, viszonylag kevés emberi beavatkozást igényel a működtetés, fenntartás, és az emberek olyan természetesen érzik magukénak a kialakult tereket, mintha a természet maga alkotta volna meg azokat.

Másodjára végig kell gondolnunk, hogy miként alakult ki Veszprémben az egyedien mediterrán atmoszférát idéző karakter. Jó tudni, hogy Európában több mint 600 őshonos fa és cserje és további 4-500 gyakorta ültetett, már meghonosított „egzóta” él. Ezen kínálat legmarkánsabb képviselőivel gyakorta találkozhatunk, ha a veszprémi köztereket járjuk, ugyanis Veszprémre jellemző, hogy a közterületeken Magyarországon kiváltképp arborétumokban fellelhető növényritkaságok is több mint 1100 darabos

egyedszámban élnek. Ez rendkívülinek tekinthető, ugyanis kevéssel több, mint 26 ezer fát tartunk számon a városi közterületeken. Veszprém fás növényállományának sajátos egyedsége az elmúlt évtizedek kiemelkedő kertészmérnöki szakmai színvonalának, elsősorban Strenner József Pro Urbe díjjal kitüntetett kertészmérnök és kollégáinak köszönhető. Ez a magas szintű szakmaiság tette lehetővé, hogy Veszprém arborétumvárosnak aposztrofálja magát. Olyan növények vesznek körül bennünket, amelyek természetes előfordulásukban esetenként több ezer kilométert jelentő utazással lennének elérhetőek, azonban nálunk megtelepedve természetes módon illeszkedve gazdagítják a városképet. Jelentős szerepük van az esztétikus, egyedien attraktív városi környezet megteremtésében.

A fórumok további tanulsága, hogy Veszprémben a szakmaiságot értő és értékelő, igényes közönség, közösség van jelen. Ez az aspektus több szempontból is fontos következtetések levonását teszi lehetővé: a kialakított irány követendő, a szakmai igényesség megtartandó, valamint egyre szélesebb kör bevonása szükséges a fenntarthatóság biztosítása végett, a tudatformálás és a gyakorlati bevonás egyaránt fontos lehet.

Jó érzés megtapasztalni, ahogyan egy könyvet életre hívó gondolkodás a megvalósulás során kiteljesedik. Jó megtapasztalni a partnerek kreatív gondolkodását és a minőség iránti elkötelezettségét. Köszönet Géczai Jánosnak, aki a katalizátora volt a folyamatnak, aki nélkül csak álmokat kergetnénk. Köszönet a szerzőknek, Strenner Józsefnek és Gáspár Gábornak, akik kivételes, rendhagyó, nagyszerű könyvet, egy csodát alkottak meg.

Bízom benne, hogy minden olvasó élvezettel forgatja könyvünket, majd a javasolt sétanyomvonalakat bejárva lesz szerelmese veszprémi közös kertjeinknek.

	Brányi Mária	
---------------	---------------------	---------------

Új veszprémi irodalmi olvasókönyv

Sebő József: *Veszprém az irodalomban. Veszprémi Szemle*-könyvek 14.

Gondolkodom, mi a műfaja Sebő József *Veszprém az irodalomban* című kötetének. Sokféle megközelítése lehet, de semmi esetre sem irodalmi lexikon, mert ahhoz sok a szöveg és kevés a szakirodalmi adat. Nem irodalmi kalauz, mert akkor a szövegekről kellene több információ. Nem helyismereti kiadvány, mert az antológia a teljes magyar irodalomból merít a címének megfelelően. Én olvasókönyvnek nevez-

ném, nevezhetném tankönyvnek is, mert amint a szerző írja az előszóban, akár az érettségiző diákok egyik irodalmi tételéhez is hasznos segítség lesz.

Összességében Sebő József munkája semmiképpen nem idézi fel azt a sértettségi állapotot, ami ilyen jellegű művek olvasónál kiindulás: én miért nem vagyok benne, s ő miért van benne? Ez nem az a típusú munka. Bizonyos esetekben a közölt szövegek, részletek alatt van kis eligazítás a műről, keletkezéséről, esetleg a szerzőről, de ezt nem forrásként kell használnunk. Ahhoz ott vannak a teljes életművek, szövegek, hiszen nem lehetett minden Veszprémre vonatkozó szöveget a maga teljességében közölni. Mondjuk, aki *Szent István nagyobb legendájára* kíváncsi, annak eligazítás ugyan a közölt tíz sor, de a teljes szövegért már magának kell a könyvtárba indulnia. Ugyanez a helyzet Tinódi Sebestyén *Budai Ali basa históriája* című művével vagy Benyák Bernát vezetes városleírásával a XVIII. századból. És így tovább.

Az benne az érdekes, hogy így is a teljesség érzetét adja könyv, a címének megfelelő élményt érzi az olvasó. A veszprémi polgár büszke is lesz, meg szégyelli is magát: mennyi minden van Veszprémről, s mennyi mindent nem ismertem eddig. Olvasókönyv, ismétlem magamat, igen jóízű olvasókönyv.

A kötet szerkezete látszólag egyszerű, mégis csalafinta. Két fő rész van: régi szerzők és kortárs szerzők. Eddig még rendben is volnánk, csak hát az ember meghökken, amikor saját magát a megholt szerzők között találja (Isten bizony, még élek!), amikor a József Attiláról szóló tanulmányt közli Sebő. Persze, hogy nem én vagyok a „régí”, hanem József Attila! Így járhat Ács Anna is, a régi szerzők között megtalálva a nevét, amikor a *Modern Dunántúl* című korszakos helyi lapról értekezik. Végül is ez is csak ironikus megjegyzés, hiszen annyira korrekt az egész kötet.

Egy ilyen típusú antológia műfajából következően csak töredék szövegeket közölhet, így Sebő sem tud teljes anyagokat felvenni következetesen, erre aztán tényleg nem volt a kiadónak pénze. (Csoda, hogy ennyi is akadt, hogy a könyv jó minőségben, szép papíron, kemény kötésben kerüljön a felhasználó elé, dicsérve a mecenatúra egyik részét vállaló OOK-Press nyomda tipográfiai műhelyének igényességét.)

A másodlagos szerkesztési elv is igazodik a fő fejezetekhez. A régi szerzők esetében a megjelenés időrendje számít, ezt részben következetesen alkalmazza a szerkesztő, csak a huszadik században bomlik fel a kronológia, de ennek bizonyára megvan a maga oka. A kortársak közlésénél biztosra ment: a szerzők betűrendben következnek Botártól Zatkalikig. Az már megint a szerkesztő felelőssége, kitől mit s mennyi szöveget válogatott be, hiszen vannak kortárs szerzőink, akiknek életművében bőven van veszprémi ihletettségű alkotás vagy műrészlet.

Érdekes, hogy a kötetben a régi szerzők összeállítása a terjedelmesebb (180 oldal), a kortársaké kevesebb mint felényi, 75

oldal. Ezen törje a fejét az olvasó: bizonyára az idő játszik itt, a klasszikussá váláshoz kellett kilenc évszázad, kortársnak lenni pedig alig pár évtized. S még így is gond van, mert nem nagyon értem, Kányádi Sándor miért van a régiek között, pedig kortársunk volt, hallhattuk őt a Gizella-napokon szónokolni vagy verseit olvasni, viszont Görgey Gábor is a régiek közé kell kerüljön, hiszen ő is a Gizella-napi színpadon mondta el veretes gondolatait, s lépett át nemrégén az örökkévalóságba.

Azt hiszem, a megoldás a könyv szerkesztési adottságaiban van. Meg is néztem az életrajzi jegyzetekben: Bodosi György, Görgey Gábor esetében csak a születési év van feltüntetve, haláluk viszont ehhez az évhez köthető, vagyis a nyomdába adott kézirat után hunytak el. Igen ám, de többeknek is az időrend szabályai szerint a régiek közé kellene kerülniük, mint Botár Attila, Brassai Zoltán, Kemény Géza, Széki Patka László, Szokoly Tamás, Takács Tibor. Ezzel viszont a régiek listája még teteme-sebb lenne.

Talán érteni vélem Sebő József szerkesztői szándékát: mindazok, akiket felsoroltam, s a *Kortársaink* fejezetben szerepelnek, de az elmúlt években vesztettük el őket, nem lehetnek régiek. Mindannyian kortársaink: itt vannak közöttünk, halljuk, látjuk őket fellépni könyvtárban, színházban, klubban, költészet napján, városi tévében előadni, nyilatkozni. Hangjuk, mozdulataik élők és elevenek, magunkat kisebbitének meg, ha máris besorolnánk őket a hajdanvoltak közé.

A könyv apparátusa majdnem teljes. A *Kötet szerzői* címszó alatt egymondatos életrajzjelzés, majd jön a forrásjegyzék, amelyben megadja a közölt írások pontos lelőhelyét a szerzők betűrendjében. (Azt ugyan felesleges udvariaskodásnak érzem, hogy a női szerzőknél nem szerepel dátum, elvégre ez nem illemtankönyv, hanem forrásgyűjtemény.) De ami nagyon hiányzik, az egy teljes névmutató. Én elhiszem, hogy nem egyszerűen csak töredék szövegeket közölhet, így Sebő sem tud teljes anyagokat felvenni következetesen, erre aztán tényleg nem volt a kiadónak pénze. (Csoda, hogy ennyi is akadt, hogy a könyv jó minőségben, szép papíron, kemény kötésben kerüljön a felhasználó elé, dicsérve a mecenatúra egyik részét vállaló OOK-Press nyomda tipográfiai műhelyének igényességét.)

A másodlagos szerkesztési elv is igazodik a fő fejezetekhez. A régi szerzők esetében a megjelenés időrendje számít, ezt részben következetesen alkalmazza a szerkesztő, csak a huszadik században bomlik fel a kronológia, de ennek bizonyára megvan a maga oka. A kortársak közlésénél biztosra ment: a szerzők betűrendben következnek Botártól Zatkalikig. Az már megint a szerkesztő felelőssége, kitől mit s mennyi szöveget válogatott be, hiszen vannak kortárs szerzőink, akiknek életművében bőven van veszprémi ihletettségű alkotás vagy műrészlet.

Érdekes, hogy a kötetben a régi szerzők összeállítása a terjedelmesebb (180 oldal), a kortársaké kevesebb mint felényi, 75 oldal. Ezen törje a fejét az olvasó: bizonyára az idő játszik itt, a klasszikussá váláshoz kellett kilenc évszázad, kortársnak lenni pedig alig pár évtized. S még így is gond van, mert nem nagyon értem, Kányádi Sándor miért van a régiek között, pedig kortársunk volt, hallhattuk őt a Gizella-napokon szónokolni vagy verseit olvasni, viszont Görgey Gábor is a régiek közé kell kerüljön, hiszen ő is a Gizella-napi színpadon mondta el veretes gondolatait, s lépett át nemrégén az örökkévalóságba.

	Séd • 2022. 5. szám	
---------------	----------------------------	---------------

dyt a cikk után letartóztatják. De nem e cikk miatt. Azért még Sztálin-díjat is kaphatott volna. A Jókai veszprémi arany emberéről szóló családi emlék semmiképpen nem illik ide, inkább magánlevél, mint szépirodalom vagy tanulmányrészlet. S egy kicsit túlzásnak éreztem a *Dicshalom* sűrű emlegetését is, de hát minden szerkesztőnek maga felé hajlik a laptopja.

Persze az is kérdés, mit értünk „irodalom” címszó alatt. Sebő az előszóban leírja, hogy túllép válogatása a szépirodalmon, a művelődéstörténetből is szemelget, afféle várostörténeti olvasókönyvvvé téve a könyvét. Ami persze így túlzás, de ha következetesen végigviszi ezt a szándékát a *Kortársak* fejezet összeállításában, akkor máris kétközetes lenne a műve. Ami dicsérné őt, meg dicsérné Veszprémet, amely az olvasókönyv szerint is élő, gazdag értékeket őrző és naponta létrehozó város.

Praznovszky Mihály

Új Múzeumi Közlemények

Augusztus utolsó napjaiban jött ki a nyomdából *A Laczkó Dezső Múzeum Közleményei* sorozat legújabb száma. Az egykori *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* nevet viselő sorozat immár hat évtizedre tekint vissza. A néha rendszeretlenül megjelenő kiadványt létrehozói azzal a szándékkal teremtették meg, hogy teret és lehetőséget adjanak szakembereknek eredményeik folyamatos publikálására. Céljuk nem az volt, hogy évkönyvszerűen beszámoljanak az adott év eredményeiről – noha ez gyakorta megtörtént, főleg az első számok hasábjain látjuk a múzeumi szervezetre vonatkozó adatokat, melyek ma már múzeumtörténeti szempontból kicsit sem elhanyagolhatóak. Emellett rendkívüli fontosságú, hogy nem csupán a múzeum munkatársai vagy a megyében dolgozó szakemberek publikálási felülete volt a *VMMK*, hanem országos szaktekin-télyek munkái is olvashatók a 29 kötet né-melyikében.

A régészet, a művészettörténet, természettudományok, néprajz, képzőművészet csupán néhány olyan szakág, melyekből a mai napig meghatározó alapmunkák kerültek publikálásra a veszprémi múzeum sorozatában. A múzeumi szervezet átalakulása után *A Laczkó Dezső Múzeum Közleményei* névre változott a cím, de ez a változás csak névleges volt. Ugyan-olyan stílusban kisebb-nagyobb léptékű tanulmányok publikálási felülete maradt, melyben helyi és nem helyi szakembe-rek még mindig szívesen közölnek tanulmányokat. Jelen kötetünk, mely a sorban az igen tekintélyes 30. szám lett, két nagy egységre bontható. Az első részben a múzeum munkatársainak tanulmányai olvas-hatók az őskor régészetétől a 20. századi néprajzon át a modern üvegművészetig.

A Fiaatal Középkoros Régészek Kon-ferenciája mindig lehetőséget teremtett a szakmai és emberi kapcsolatok fenntartá-sára, építésére. Jól mutatja ezt, hogy évről évre több mint száz régész, régészhallga-tó találkozik a Kárpát-medence egész te-rületéről, és a középkoros szakma egyik legnevesebb konferenciájává vált hazánk-ban. A kiadvány második része a 2019-es veszprémi konferenciáról ad közzé számos kiváló tanulmányt, melyek között találunk olyat, amely későbbi kutatások alapja le-het, megválaszolandó kérdéseket feszeget vagy éppenséggel már befejezett kutatóso-kat foglal össze. Találunk ezek között ide-gen – angol – nyelvű tanulmányt is, ami külön öröm volt számunkra, hiszen le-hetőséget teremthettünk a szerzőknek az ilyen formában történő publikálásra is.

Pátkai Ádám Sándor

A tenyérjós a múltat fürkészi

Géczi János: *Judith, avagy a baltás gyilkos felesége*. Kalligram, 2022.

Judith, a józsefvárosi tenyérjós munkája azért különleges, mert az élébe tárt tenyér-ben nem a jövőt, hanem a múlt történéseit látja meg. Személyét Géczi János előző, *A tenyérjós* (2019) című regényéből ismer-jük. Kiterjedt és hosszú utakat, kitérő-ket – szegedi egyetemi, budapesti kutatói, amerikai, izraeli és azerbajdzsáni tartózkodást, útkeresést – követően tér vissza egzisztenciális, világnézeti, szerelmi csa-lódások után Budapestre immár harmad-szor, és úgy tűnik, véglegesen.

A második Judith-regény – alcíme szerint: *a baltás gyilkos felesége* – ott foly-tatja a történetet, ahol az első rész meg-szakadt: a jósnő belenéz egy, a szalonjába betért turbános fiatal férfi tenyerébe, s – mert az ázsiai országban az apának ítél-te a bíróság – elveszített gyermeke életét olvassa ki belőle. Innen indul a narráció, s mondja újra az elbeszélő, pontosabban: mondják újra az elbeszélők (mert több szál indul egyszerre) a kis Ajaz, azaz Ju-dith Szásából Ajazzá, oroszból azerivé lett férjétől származó gyermekének történe-tét, amit bizonyos részleteiben már jól ismerünk *A tenyérjós* lapjairól – ám most megfordul az elbeszélés látószöge: kis Ajaz perspektívájából peregnek előttünk az el-múlt évek eseményei.

A tenyérjós nagyon bonyolult kap-csolati háló, baráti és közösségi viszonyo-kat jelenít meg előttünk: szereplői közül nemcsak Szása, Judith férje vált identitást, többen megváltoztatják nevüket, külle-müket, sőt nemüket is, mi több, még az is kiderülhet valakiről, mint Judith lányáról, hogy annak ellenére, hogy beleszó a dis-kurzusba, jelen van az elbeszélésben, csak az asszony képzeletében él; rég nincs az élők sorában.

A Judith, avagy a baltás gyilkos fele-sege című folytatásregényben már ismer-jük ezeket a furcsa identitásokat, jobbára tudjuk, hogy milyen módon épülnek Ju-dith életébe és történetébe. Itt az elbeszélői szólamok rendkívül bonyolult rendszer-vel szembesülünk, olykor az is megeshet, hogy egyáltalán nem tudjuk eldönteni, ki beszél, vagy „egymás szavába vágnak” a narrátorok. Vagyis maga az elbeszélői sz-i-tuáció úgy is értelmezhető, hogy miköz-ben a jósnő fia, kis Ajaz tenyérébe tekint, feltárulnak előtte a fiú addigi életének történései, amit a zárójeles címmel rendel-kező fejezetek mondanak el számunkra, s ezért van, hogy olykor a különböző be-szédmódok (a kívülálló narrátoré, Judithé és Ajazé) egybe is csúszhatnak. Bonylít-ja a dolgot, hogy mindkét fő narratív szál újabb történeteket és elbeszéléseket vet fel, esetenként mások – mint Pápká, Jerma, a szerető, Lizetta, a régi ismerős, Esze, a bu-dapesti festő – is időlegesen elbeszélőként lépnek fel azokban a történetekben, ame-lyeket kis Ajaz (akkor is így nevezik mind hozzátartozói, mind az aktuális narrátor, amikor már felnőtt férfi) társaságában, vagy közvetlenül számára mondanak el.

A második regényben Judith már idősebb nő. Ami *A tenyérjós*ban összeku-szálódottnak tűnik, itt letisztult érzelmi kapcsolatokat jelent. Korábban Mary-mari, Judith és Pégyé egy furcsa szerelmi háromszög szereplői voltak. Marymari va-lójában Judithtól szerette el a férfit (itt már csak a múlt részeként, emlékekben él, míg korábban bárhol, bármikor felbukkanha-tott a nő életében), aki feltehetően kis Ajaz vér szerinti apja. Marymari transzнемű-ként élt az egyébként nem meleg (miként maga sem!) Pégyével, Judith volt élettár-sával fél évtizedet, mégis szakításuk után változtatta meg fizikai értelemben is a ne-mét. A folytatásban Marymari már női identitás, Judith barátnője, lelki tanács-adója, terapeutája.

Kis Ajaz története Bakuba kalauzol bennünket: rövid történetek, novelliszt-i-kus betétek, anekdoták sorozatából épül fel, olyan mikrotörténetekből, amelyek nem nélkülözik a rejtélyes, misztikus ele-met, a fordulatos, csattanóra kimenő elbe-szélést. A regény leghatásosabb epizódja a Pápká ötvenedik születésnapján elhang-zó, a volt katona és professzor, Borisz Va-sziljevics Dromov történetét elénk állító elbeszélés. Azért viseli magán a titokzatos-ság fénykörét, mert pontosan nem tudni, milyen katonai alakulatról van szó, csak sejtjük, hogy Dromov valamiféle titkos-szolgálati tudásba és feladatokba vezette be tanítványait, a kadétokat, köztük a fiatal Pápkát is, aki ugyancsak részese volt a már visszavonult és emlékiratait író (mások szerint kegyvesztetté lett) professzor dá-csájában lezajlott, orgiába torkolló „beava-tási szertartásnak”, hogy aztán a történet – immár kis Ajaz előtt, szintúgy a beavatás célzatával – megisméltődjék az apa szüle-tsnapján is, ahol immár Pápká lesz az or-dináré szexjelenet főszereplője.

Kis Ajaz számos, Pápkával és barátai-val tett, majd később felnőttként is foly-tatott utazássorozatról számol be. Csak

Budapesten történt megjelenését követőn válik világossá előttünk, hogy (nevelő)ap-jával egész életükben az anya útjait járják újra, elmennek/elmegy mindenhova, ahol valaha Judith élt vagy megfordult. Ezért azt is gondolhatjuk, hogy Budapestre sem Szásából Ajazzá lett, s baltás gyilkosként elhíresült apját látogatni érkezett, hanem Judithot keresi. Ha egyáltalán létezik, s nem Judith képzeletében kelt életre a története.

A baltás gyilkosra vonatkozó – meg-lehetősen erősnek tűnő – referencia is táplálhatja a fentiekben felmerült gyanút. Arról a szereplőről ugyanis, aki – mint az előző regényből kiderült – hosszú telefon-beszélgetéseket folytat elhunyt leányával, könnyen elképzelhető, hogy a fiú történe-tét is kitalálta. *A tenyérjós* esetében sokkal meglepőbb eljárás volt a baltás-történet-re való ráíródás, mint a folytatásregényben, mivel ez esetben – a képzelet játékaaként való értelmezés mellett – úgy is felfoghat-juk, hogy egyetemes eurázsiai férfisor-sot jelenít meg előttünk: olyan történetet, amely bárkivel megtörténhet a világ adott régiójában és életlehetőségei közepette.

*A tenyérjós*hoz képest könnyedebb olvasmány a *Judith, avagy a baltás gyl-ikos felesége*: előzetes tudásunk mellett je-lenünkre vonatkozó utalások, anekdoták, szellemes allúziók, önironikus reflexiók te-szik közelebbé, élvezhetőbbé a narrációt.

Bence Erika

...a Balaton a Riviéra

Fénytörésben – Kortárs magyar Balaton. Szerk.: Asztalos Emese. POKET Publishing, 2022.

„És megérkezek emlékezetem térségeihez és ágas-bogas sátortáborához, ahol szám-lálhatatlan sok kép kincse rejtőzik” – írja Augustinus a *Vallomások*ban egy helyütt, majd később a következőt: „Csupán azt kerese-m, vajon emlékezetünkben van-e boldog élet.”

Balaton. Csupa mély magánhang-zó, és ahogy kimondom, Balaton, mintha egyre mélyülneék, és saját hangzásukba feledkezve halnának el, ahogy a szó végére érek. Valakinek nyakig ér, van, akinek deré-kig, van, aki egyből beleveti magát, van, aki lassan araszolgatva halad előre a mélyebb részek felé, és van, aki csak a lábát áztatja benne. Mindenkinek mást jelent, és min-denkinek ugyanazt, eltűnő s csak a vissza-idézésben tetten érhető képek sokaságát.

A tó mintha csak az emlékezetben létezne, mintha valóban nem lenne meg-közelíthető másképpen, csak múlt időben, partot nyaldosó hullámok állandó „pre-sent perfect”-jében. Már akkor az emlé-kezet terében találjuk, amikor még csak ígéret, vagy amikor egyenletes csapásokkal tempózunk benne, vagy amikor éppen

csak megmerítjük benne a lábujjunkat, már amikor közeledünk hozzá, akkor is mintha távolodóban lennénk tőle, és meg-álva néha úgy néznénk vissza rá. Jelen-létében is valami olyasmire utal, ami már nincs, ami mindig egy valaha volt egykor, vagy valami olyasmire, ami nem is létezett soha, vagy csak legenda, vagy olyan törté-net, amely a legendák ködébe vész. A kötet szerzőinek elbeszélései és költeményei leg-alábbis ezt a benyomást kelthetik, erősít-hetik az olvasóban. Erősíthetik, mert úgy tűnik, hogy itt egy kollektív tapasztalatról van szó. Talán ezért is könnyű ráhango-lódni a kötetben olvasható történetekre, versekre, melyekre nézve szinte mindegyi-kükben közös az enyhén melankolikus, lírai alaphang. Ki tudja, mi az oka, lehet forró, lármásan fröcskölő nyár, a Balaton akkor lesz Balaton, a késő őszi napsütés-ben, amikor alkonyodni kezd, amikor ki-simul a víztükör, nem háborítja semmi, amikor csendes és sötét, amikor a nyuga-lom felszíne alatt halvány szorongás hú-zódik meg. Talán mert nincs folyásiránya, mozdulatlannak látszik, nem az átmenet, hanem a befejezettség, a lezárulás, az ön-magába visszahajló idő reprezentánsa. An-nak ellenére mondhatjuk ezt, hogy a kötet darabjai többségükben a nyarat idézik meg, mindazt, ami felszíni történesek ese-ménysoraként tekinthető, de az emlékezet terében történetté válva mégis a visszaho-z-hatatlant, vagy mondhatnánk, az elmúlás hangulatát hordozza magában. Drámai sodrás nélkül, a lecsillapodott felszín alatt lebegve álmatag révületben. A tragédiák élei is eltompulnak a tört, opálos fényben, minden egyes részlet a szemlélődés táv-latában tesz szert jelentésre. Szerelem és halál, és inkább szerelem, sohasem a betel-jesült, hanem a szakítással véget érő vagy félreértett, vagy ha nem szerelem, akkor is valamiféle vágy a teljességre, a teljesség le-hetőségének fájó hiányával együtt. Mindig a remény, a biztató kezdet, a felejtethetlen élményre hangolt potencialitás – de mint-ha a kezdet kezdetétől fogva már a lemond-ásra kódolt lenne.

A teljesség utáni vágy kapaszkodói, a hallgató mélység és a fecsegő felszín. – Ir ellentétek dinamikája kelt hullámverést, de a mondabeli óriásoknak köszönhetően a meder adott, kiszakadt a földből, és víz töltötte föl, s a parton állva szembetűnik a túlpart vonala. Halvány, elmosódó keret, a jelentéskeresés kapaszkodói, a Balaton, amitől mindig várunk valamit, valami cso-dát, ami kiszakít valahonnett, tartalommal telít, eljuttat valahová. Az emlékezet sza-badságának vagy a szabadság emlékezeté-nek tere, túlságosan tágas vagy túlságosan szűk, amit boldogságra áhítozva meg lehet próbálni belakni, de ami lehet, akár zsigeri indulatokat keltve, az örök otthontalanság érzetét erősíti.

Olvassuk a történeteket, olvastuk őket, halk fodrozódás, figyeltük, ahogy ki-sodródnak a partra, néztük a lemenő na-pot, a feljövő holdat, ezüsthídjának lágy fényeit a csillapult felszínen.

A kötet szerzői: Babiczky Tibor, Bék Timur, Cserna-Szabó András, Fenyvesi Ottó, Géczi János, Gerlóczy Márton, Gre-

csó Krisztián, Halász Rita, Harag Anita, Jónás Tamás, Kemény Zsófi, Lanczkor Gá-bor, László Noémi, Szálinger Balázs, Ug-ron Zsolna.

Horváth András

Csobbanj, legeléssz, örülj!

Debreczeny Zoltán kiállítása. Budapest, Rubint Galéria, 2022. szeptember 10.

Amikor Zoltán felkért arra, hogy nyis-sam meg ezt a kiállítást, néztem, mint a lőtt medve. Miért éppen én? Székesfehérváron, a levéltár kapualjában találkoztunk először, ahol a Fehérvári Irodalmi Na-pokon Zoltán csinált egy kis tárlatot. Ott báméskodtam, elkezdtünk ismerkedni. Amikor a képeit megláttam, olyan jóízű röhögés jött rám, hogy leküzdeni én azt nem tudtam. Az a legjobb fajta, amikor az ember csak áll, és örömeben pocakreng-ve röhög.

Ezzel egyáltalán nem kisebbíteni aka-rom ezeknek a képeknek az értékét, sőt el-lenkezőleg. Mert ha van címke, amit erre a kiállításra és Zoltán összes képére rátehe-tünk, ha van egy kulcsszó – na jó, kettő –, akkor az a derű meg az öröm. Ennél na-gyobb kincset manapság kiállítást nézege-tő embernek átnyújtani nem lehet. Derű van és öröm van, miközben körülvesz ben-nünket egy ótvaros, rusnya, utálatos világ, ahol mindenki mindenki utál, mindenki mindenkiben talál valami nem szeretniva-lót. Zoltán képein meg egy olyan világgal szembesülünk, ahol a legrusnyább figu-rában is lehet találni valami szeretnivalót. Ekkora gyönyörűség a mesében sincsen.

Nem akarok mélyen belemenni a ki-állítás elemzésébe, mert ahhoz én nem értek. Nem vagyok művészettörténész. Budapest történetével, kávéházak törté-netével foglalkozom. Ezért élvezem, hogy miközben nem látunk felismerhető bu-dapesti helysíneket, mégis tud sűrűn budapesti lenni ez az anyag. Nem látunk melldöngető, cintányércsapkodó magyar embereket sem. Eközben mélyen magyar az egész, úgygyor ezen is van álmélkod-nivalónk. Magyarul beszélnek a képek. Sajátos mesterség, nagy tudás ez. Legyen művészettörténész, aki feltárja helyettem.

Amit még nagyon szeretek bennük, az a mozgás és a mozgás öröme. Az a cso-dálatos dinamika, ami minden képet átjár. Nem csak arra gondolok, hogy nincs egy egyenes vonal. Minden ház dül, borul. Az egész környezet, ami minket körülvesz, az összes ház, torony, létra, az egész szakra-mentum dülöngél. Ahogy mi magunk is. Nincsen stabilitás ebben a világban. Nincs egy biztos pont, amiben megkapaszkod-hatnánk.

De Zoltánnál ebből nem az követke-zik, hogy mi is dőlünk-borulunk, hanem

hogy inkább megtanulunk röpnlni. Tessenek megnézni: minden kép röpül. Minden képen valaki valahova röpül. Ha más nem, egy madár. A madarat megnézve közelebbről: emberfeje van. Ha az embert nézem közelebbről: annak meg madárfeje van. Lényegi, transzcendens átlépések, miközben látszólag meseillusztrációk. Debreczeny Zoltán ebben a rettenetes világban kiutat kínál nekünk. Ha nem tudunk szilárdan állni a talajon, repüljünk! Hát mi-csoda szép megoldás ez? Nosza!

Régebben volt egy visszatérő rettenetes rémálmom. Toronylépcsőn mászom felfelé. Kiérek egy szűk kis teraszszerűségre, se korlát, se semmi. Szörnyű tériszony, halálfélelem. És akkor egyszer álmomban eszembe jutott, hogy de hát én tudok repülni! Sutt, elrugaszkodtam, és tényleg tudtam... És álmomban azóta is tudok. Ezek a képek hasonló élményt adnak. Ha ő tud, én miért ne tudnék? Tudok!

És mindenki *valahova* megy. Ez is nagyon fontos: mindig lehet menni valahova, van kiút. Egyetlen figura sincs, aki állna és várakozna. Mindenki lendül, indul szüntelen zseszegésben. Minden olyan, mint a picit elmozduló fénykép. Nincsenek egyértelmű kontúrok. Minden kicsit ködös, játékos, szabad...

A való élet apró tárgyai is belekerülnek a látványba. Italcímke, csokipapír, jelvények, tűzhely lapja. Hol is kezdődik a mi szomorú valóságunk? Felröhög az ember, máris köze van az egészhez. A hétköznapi átolvad a mesébe, mint egy tejpatakcoska a kávé tetején.

S vajon ez a világ hogyan illeszkedik a művészettörténetbe? Két név jutott az eszembe: Zórád Ernő és Gross Arnold.

Zórád Ernő a kismesterek netovábbja volt. A Tabán festőjeként fényképeket használt kiindulásnak, amelyeket telerakott fiatalkori világa eleven szereplőivel: tűzoltóval, zöldéses kofával, köszőrüssel, kurvával. Képregényrajzoló volt a javából, mesemondó. Zoltán is használja magával kapcsolatban a szót: lektúr. A szó legnemesebb értelmében értem én ezt. Olvasmányosság, szerethetőség. Nem szabad lebecsülni.

Gross Arnoldnál meg a világ legkisebb bizbasz elemei is gyönyörködésre és figyelemre méltóak. Hogy is lehetne valami olyan pici, hogy ahhoz lehajolva az ember abban gyönyörűséget ne találhason? Erről is leszoktunk. A mai gyerekek a kutyúvilágban nem legeltetnek katicát a tenyerükön.

De még Bosch vagy Brueghel is eszembe jut. Az apró, zsúfolt képek szövevényei. Nem tudsz benne kiigazodni. De nem is kell. Csobbanj, legeléssz. Egyáltalán, örülj.

A jó megnyitó legfőbb erénye a rövidség, ezt a szabályt sajnos már megszegtem. Úgyhogy a kiállítást komor ünnepélyességgel ezennel megnyitom.

Saly Noémi

Újabb ásatások a Szent Miklós-templom környezetében

Az 1929-es, majd 1977-es feltárások után, melyeknek vezetői Rhé Gyula, majd Kralovánszky Alán voltak, a veszprémi Szent Miklós-templom környezetében ismét feltárást végezhetett a Laczkó Dezső Múzeum 2022-ben. A Kálvária-domb környezetének rekonstrukciója kapcsán elvégzett megelőző feltárás során a templom körüli temető sírjaiból 34, valamint egy rendkívül érdekes falszakasz került feltárársra.

A temetkezések jól illeszkedtek a korábbi feltárások során előkerült leletekhez. Eszerint két nagyobb csoport volt elkülöníthető, melyek korszakokat is jelöltek. A kora Árpád-korra keltezhető három temetkezés, melyek jól körülhatárolható módon a Kálvária-domb sziklájába voltak vésvé. Két sírból egy-egy gyűrű is előkerült in situ helyzetben, ezek alapján a 11. századra keltezhetőek e sírok.

A temetkezések másik, nagyobb csoportja azon temetkezések maradványai, melyek nagyjából a 15-16. századra keltezhetőek. Ezek már magasabban – némely esetben a mai felszín alatt pár centiméterrel – helyezkedtek el. Jellemzőjük, hogy rendkívüli módon bolygatottak voltak, a folyamatos temetkezések hatására töredékes állapotban kerültek elő. Ehhez az időszakhoz köthetők ezüstpénzcek, ruhaveterek, csatok, gyűrűk.

Az említett falszakasz a templomtól nyugati irányban került elő. Ennek érdekessége, hogy meszes murvás habarcsba fektetett kövekből áll, illetve találtunk benne jócskán római kori tegulatöredékeket – azaz római tetőcserepeket – is. Értelmezésére három lehetőség van. 1. a temető kerítőfala, mely ebben az esetben késő középkori lehet, viszont nem illeszkedik pontosan sem a Kálvária-dombhoz, sem a sírokhoz. 2. középkori épület, melynek azonban, mivel nem illeszkedik a templom tájolásához, annál korábbi-nak kellene lennie; kora Árpád-kori kőfalú épület esete viszont szinte elképzelhetetlen ezen a helyen, ekkora méretben. A harmadik megoldás az, ha ez a kőfal, melynek nyolcméteres szakasza egyértelműen meghatározható, egy késő római épület része lenne, mely megmagyarázná a nagy mennyiségű tegula maradványát, illetve az építéstechnikai megoldásokat. Ebben az esetben ez a falszakasz lenne Veszprém város első római korra keltezhető épített emléke. Ez természetesen mindenképpen további kutatást és értelmezést igényel, mely földradaros méréssel esetleg pontosítható lesz.

Pátkai Ádám Sándor

Ugorj be most!

Improvizációs játék. Baláca, római kori romkert, 2022. szeptember 5.

A római kor hangulata, egy pohár bor, dús szőlőfürtök, ódon kőfalak és kellemes időjárás fogadta a nézőket Balácán, a római kori romkert egyik díszes zugában, melyet a rendezők a *II. Római küldetés* című improvizációs színházi játékra kijelöltek. Az iGenerációért Egyesület szervezésében a Vörösmarty Színház színművészeinek közreműködésével jött létre ez a különleges színházi est az EKF (Európa Kulturális Fővárosa) projekt támogatásával.

Az improvizáció nehéz eleme a művészetnek. A zenében, a táncban és a színművészetben is komoly szakmai tudást igényel, még akkor is, ha könnyednek, egyszerűnek látszik. Nehéz feladatra vállalkoztak hát a színművészek: Kiss Diána Magdolna, Varga Gabriella, Krisztik Csaba és Tűzkő Sándor. Különböző utasításokra váratlan fordulatokat kellett megoldani úgy, hogy a játék és a pillanat varázsa, a hirtelen váltások összhangban legyenek. A televízióból ismert *Beugró* című műsor mintájára négy játékelemből épült fel az előadás. A Stop játékban az egyik játékosnak egy rövid vezényszóval kellett megállítania a másik kettő párbeszédét, és változtatni a történet menétén. Néha hiányzott a gyors fordulat, a leleményes szöveg, ami a szituációt továbbviszi. De a második játékra, a Váltólázra már belelendültek a művészek. Ők is egyre jobban élvezték a játékot. A játékmester hirtelen változó utasításaira jól reagáltak. Egy pillanat alatt tudtak átváltozni flegmából sírósra, parancsolóból kérőre, vagy éppen szépről csúnyyára, a butából okosra. Az eseten a játékmester szerepét Pletser Ádám, a rendező egyesület elnöke vállalta magára. S ha rajta érződött is, hogy nincs a színpadi beszédhez, a határozott rendezői utasításokhoz szokva, jól érezte, hogy mikor kell szólni. Tudta, az adott pillanatban nem lehet késlekedni, egy hirtelen jött jó ötlet viszi az előadást előre. A színészek pedig igyekeztek humorral, váratlan, vidám mozdulatokkal reagálni. Kiváló jelenete volt a Váltóláz játéknak, mikor vitakoztak, hogy az ész vagy a szépség a fontosabb. Napjaink problémái elevenedtek meg humorral fűszerezve. A harmadik, a kérdésös játék is hozta a napi problémákat és az elunhatatlan témát, a férfi és a nő kapcsolatát. Ebben az improvizációs kérdezz-felelek játékban sincsenek határok, a színésznek rögtön reagálni kell a másik szavaira. Azt kell mondania, amit akkor érez. A női leleményesség megint győzedelmeskedett az esendő férfi felett. Mi, nézők pedig beláttuk, hogy nem csak a római korban volt ez így. Talán a negyedik játékvariáció, a Zsebzsöveg hozta a legtöbb humort és a legjobb színészi játékot is. Minden színész a zsebébe tett egy kis kártyát, melyet az adott jelre vett elő, és a kártyán lévő utasítással folytatta a mondanivalóját, bármiről is volt szó addig.

A közreműködők egyszerű, szegényes tógában játszották végig az előadást, de ez a jelmez most pluszlehetőségeket is adott. Gyönyörű ruha lehetett, lehetett kacérkodni benne, lehetett benne földön csúszni, mászni, esendőnek lenni. A fordulatok ismét hozták a hétköznapi gondjait, hogy esendőek vagyunk mi, emberek. Mert a gladiátorok is csak addig kellenek a római uralkodónak, míg a sikereket, a győzelmeket hozzák. Most a vidám, könnyed játék hozta a sikert.

Jó lett volna, ha egy-egy játékba közvetlenül bevonják a közönséget is váratlan fordulatokkal. Az előadás után a nézőket újra várták egy pohár borra, szőlőre, pogácsára, hogy formálódjon a közösség. De egy közös játék a jövőben talán jobban segíti majd a nagyobb közösségi élményt. Az improvizáció kiváló lehetőség erre, ha van egy jó játékmester. De a római kori romkert ezen az estén így is jó szórakozást, jó színházi élményt nyújtott mindenkinek.

Molnár Erzsébet

Olvasólámpa fényében

Mezey Katalin estje. *Olvasólámpa*. Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota. 2022. szeptember 10.

Az *Olvasólámpa* hosszú ideje meghitt irodalmi élményt ígér a boldog keveseknek a Művészetek Háza valamelyik csendes zugában a veszprémi várban. Persze a „boldog kevesek” relatív fogalom. Mezey Katalin szeptember tizedikei estjén például húsz-huszonöten ültek a lámpa fénykörében.

Amikor egyszer hasonló témára terelődött a társalgásunk, Kalász Márton egy gyenge pillanatában elárulta, hogy valamikor másodmagával a budai várnegyed művelődési központjában volt hasonló fel lépése, amelyen kettőjükön kívül a programszervező és egy érdeklődő jelent meg... Szóval ezzel a húsz-huszonöttel egyáltalán nem kell szégyenkezni. A meghittséget fokozandó, a rendhagyó szombati időpont mellett rendhagyó módon ezúttal nem a házigazda kérdezte a vendéget, hanem Kovács István, ráadásul a közönség soraiban ott ült Péntek Imre, így mintha a legendás Kilencek még életben lévő hat tagja közül hárman amolyan bensőséges baráti találkozóra jöttek volna össze a kiválasztottak társaságában.

Ebben a légkörben kiválóan érvényesült Mezey Katalin minden harsányságot nélkülöző, feminin költészetének intimitása, ahogyan ezt az attitűdöt valamikor Weöres Sándor jellemezte, ha nem is pontosan ezekkel a szavakkal. Kovács István a moderátor szerepében a beszélgetést is a legközvetlenebb emberi kapcsolatokra,

kettőjük megismerkedésére, barátságra, szerelemre, családra, mester és tanítvány viszonyára, többek között Weöres Sándor, Marsall László, Nagy László emlékére fűzte fel. A szóba hozott témákra a szerző rövid kommentárok után többnyire verseinek, szépprózájának, esszéinek felolvasásával válaszolt, ami szintén tökéletesen megfelelt az est hangulatának. Egy kívülről színre lépő előadóművész itt csak zavaró tényező lett volna. Az régi közhely, hogy a költők általában rossz szavalók. Ám Babits az éneklő siránkozásával, Weöres a kántálásával, Pilinszky a dohányfüsttől karcos hangjával mégis többet ad vissza verseiből, mint a még oly mélyen átélt művészi interpretáció. Mezey Katalin esetében is ez történt. A néha akadozó, tétova felolvasás nemhogy ártott volna az elhangzott műveknek, hanem sokkal inkább hitelesítette szerzőjük sajátos művészi énjét. Ez a higgadt visszafogottság azonban két kiemelkedően jó versének esetében átforrósodott, és mélyen átélt valomássalá lényegült. Az egyik az *Uram, ha nem vezetnél* volt, egyre veretesebb istenes lírájának egyik legszebb darabja, a másik pedig a hat éve elhunyt férj, Oláh János születésnapjára írt *Omega és alfa*. Oláh János mellett szóba került Utassy József is, így léleekben a Kilencek két legmarkánsabb tagja is bekapcsolódott a beszélgetésbe. Ezek után a legvájtfüllűbbek talán a harmadik halott, a fiatalon távozott Rózsa Endre nevét is szívesen hallották volna, de egy ilyen rendezvényen dőreség volna számonkérni valamiféle filológiai teljességet. Hiszen a beszélgetés szigorúan Mezey Katalin munkásságára, annak holdudvarára korlátozódott, és még tevékenységének egyéb területeire sem tért ki, így például az általa alapított és vezetett Széphalom Könyvműhelyre, közéleti megbízatásaira, az irodalmi életben vállalt szerepeire, a Magyar Művészeti Akadémiában betöltött funkcióira vagy – urambocsái! – díjaira, ki-tüntetéseire, elismeréseire.

Persze a közönség, a boldog kevesek, a kiválasztottak erről is szerettek volna hallani tőle, és amikor Kovács István után ők következtek, választ is kaptak kérdéseikre, amelyek leginkább irodalomszervezői munkájára vonatkoztak, a diákirók és diákköltők hagyományos sárvári találkozására, valamint más tehetséggondozó kurzusaira, amelyekből olyan alkotók kerültek ki, mint Tóth Krisztina, Varró Dániel, Bartis Attila, Grecsó Krisztián, Peer Krisztián, Kemény István vagy Térey János.

Végezetül aztán minden visszazökent a régi, megszokott kerékvágásba. Az „igazi” házigazda, Kilián László a maga úgyszintén jovialis közvetlenségével mondott köszönetet mindenkinek, és harangozta be a következő *Olvasólámpát*, amely igazda az a következő fényével remélhetőleg még sokáig beragyogja a Művészetek Háza csendes zugait.

Ircsik Vilmos

Az ismeretek expanziója 1.

Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár He-lyismereti Gyűjteményének gyarapodása 2022-ben.

A gyűjtemény minden olyan kiad-ványt gyűjt, amely a megye történelmét, természeti viszonyait, társadalmi szerkeze-tét, gazdasági életét, kulturális és művésze-ti értékeit dolgozza fel, továbbá Veszprém megyéhez valamilyen módon kötődő szépirodalmi szerzők írásait.

Albers, Josef: *Josef Albers-kiállítás*. Művé-szetek Háza, Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény. Veszprém, 2004. Csak helyben használható. Babótsay József: *A keszthelyi hévíz ismer-tetése 1795-ből*. Helikon Ny., Keszth-ely, 1941.

Balogh Ferencné: Ötvenéves az MKE Veszprém megyei Szervezete. Szerző, Veszprém, 2016. Csak helyben haszn-álható (kézirat).

Beck Ö. Fülöp: *Beck Ö. Fülöp (1873–1945) emlékkiállítás*a. Magyar Nem-zeti Galéria. Budapest, 1970. Csak helyben használható.

Bojtor Károly: *Bojtor Károly*. [s.n.], [S.1.], 1991. Csak helyben használható.

Bordás Ferenc: *Harminc fametszet*. Kisgrafika Barátok Köre, Budapest, 1977. Csak helyben használható.

Boros Edit: *Tájékep a Somlóról a helynevek tükrében*. EKMK, Veszprém, 1988.

Borsos Miklós: *Borsos Miklós rajzkiállít-tása a Nagy László Városi Művelődési Központban*. Ajkai Városi Tanács Vb. Műv. Oszt., Ajka, 1986. Csak helyben használható.

Borsos Miklós: *Borsos Miklós életmű-ve*. M. Vár. Tanács, Győr, 1979. Csak helyben használható.

Borsos Miklós: *Borsos Miklós szobrász-művész kiállítása*. Csontváry Galéria, Budapest, 1992. Csak helyben haszn-álható.

Borsos Miklós: *Rajzok, rézkarcok, faszob-rok*. Vár Galéria, Veszprém, 1984. Csak helyben használható.

Bószéné Sztamári-Nagy Anikó: *Búzás Huba költői élete*. Napkút K., Buda-pest, 2021.

Bujáký Miklós: *Egy állatorvos történetei nem csak állatokról*. Könyv Guru, Bu-dapest, 2019. Csak helyben használ-ható.

Búzás Huba: *Janus Pannonius*. Cédrus Műv. Alapítvány, Budapest, 2022.

Cholnoky Jenő: *Cholnoky Jenő önéletrír-a*. Művészetek Háza Budapest – Pesti Kalligram, Veszprém, 2021.

Czeglédy Ilona: *A középkori Ecsér falu és temploma*. Akad. Ny., Budapest, 1964. Csak helyben használható.

Czeglédy Ilona: *Kövágóörs-Ecsér*. Múz. soksz., Budapest, 1964. Csak helyben használható.

Csaba Lilla: *Holdtenger és Palacsintavul-kán*. Minerva, Budapest, 2022.

Csaba Lilla: *Sugár Ábris és a talányos árnyék*. Minerva, Budapest, 2021.

Csabai Tibor: *Csabai Tibor*. Csabai Tibor, Magyarpolány, 2004.

Csaplár-Degovics Krisztián: *Eszmék és impériumváltások kereszteződésében*. Balatonfüred Városért Közalapítvány Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft., Balatonfüred, 2021.

Csendesné Bosits Éva: *Külön is együtt*. Ajka Város Önkormányzata – Tósokberéndéért Egyesület, Ajka, 2021. Csak helyben használható.

Cseresnyés Sándor: *Az ugodi sós, vasas, gyantáros, ibolyós hideg forrásokról*. A Református Főiskola betűivel Szilády Károly által, Pápa, 1841. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: „Emlékeztető jegyzetek” *Keszthelyről az 1710–1831-dik évekből*. Mérei Ny., Keszthely, 1937. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A dió őshonossága a Balaton vidékén*. Dornay Béla, Salgótarján, 1937. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A földgömb*. Franklin-Társulat, Budapest, 1941. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A Gyöngyösi csárda*. Panoráma, Budapest, 1976. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A Keszthelyen 1848. november végén felállított 56-ik honvéd zászlóalj vázlatos története*. Helikon Ny., Keszthely, 1948. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A Keszthelyi Georgikon 1837-ben*. Mérei Ny., Keszthely, 1938. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A keszthelyi jurátusok kökeresztje 1813-ból és Keszthely Rochbock-féle metszete 1860-ból*. Balatoni Múzeum, Keszthely, 1942. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A keszthelyvidéki szőlőhegyek multjából*. Martineum Ny., Szombathely, 1939. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A Nagysomló felső-pannóniai és pleisztocén molluska-faunája*. Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 1953. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *A veszprémi Károly-templom*. Egyházmegyei Könyvny., Veszprém, 1917. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Aurelius császár zalalövői feliratosköve a Balatoni Múzeumban*. Balatoni Múzeum, Keszthely, 1942. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Beudant balatonvidéki útleírása 1818-ból*. Tapolcai Lapok, Tapolca, 1934. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Bronzkori urnaleletek és egyéb régiségek Gyenesdiáson*. Mérei Ny., Keszthely, 1937. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Csobánc várának történetéhez*. Balatoni Múzeum,

Keszthely, 1942. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Gróf Zichy Károlyné, Festetics Julianna grófnőről*. Mérei I. Ny., Keszthely, 1938. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Gyenes Szent Ilona kápolnájának történetéhez*. Mérei Ny., Keszthely, 1938. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Képes ábrázolások a Balatonról és vidékéről*. Stephaneum Ny., Budapest, 1943. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Keszthely 1866-ik évi folyamodványa a Balaton vízszintjének állandósítása és a síófoki zsilipek lezárása ügyében*. Balatoni Múzeum, Keszthely, 1947. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Keszthely topografiai tekintetben 1837-ben*. Mérei Ny., Keszthely, 1937. Csak helyben használható.

Darnay-Dornay Béla: *Keszthely török okiratai a Balatoni Múzeumban*. Balatoni Múzeum, Keszthely, 1942. Csak helyben használható.

Erdélyi János: *Balatoni bazalthegyek*. Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya, Budapest, 1954.

Erdélyi Lajos: *Nyelvjárásaink ügye és teendők*. M. Nyelvtud. Társ., Budapest, 1970. Csak helyben használható.

Ernst, Rita: *Rita Ernst kiállítása*. Művészetek Háza – Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény, Veszprém, 2005. Csak helyben használható.

Ézsiás István: *Ézsiás István szobrászművész kiállítása*. Balaton Galéria, Balatonfüred, 1986. 730 E 99. Csak helyben használható.

Farkas Gábor: *Földosztás, házhely- és határviták Sümegcehi községben, 1945–1948*. Veszprém Megyei Múzeum, Veszprém, 1965. Csak helyben használható.

Farkas Zsuzsanna: *Öreg bükk tanösvény*. Bakonyerdő Erdészeti és Faip. Zrt., Pápa, 2012. Csak helyben használható.

Farkas Zsuzsanna: *Öreg bükk tanösvény munkafüzet*. Bakonyerdő Erdészeti és Faip. Zrt., Pápa, 2012. Csak helyben használható.

Gajdos Erika Tímea: *Balatoni karácsony*. Gajdos Erika Tímea, Balatoncsicsó, 2021. Csak helyben használható.

Gajdos Erika Tímea: *Otthonom, Balaton-felvidék*. Gajdos Erika Tímea, Balatoncsicsó, 2021. Csak helyben használható.

Gajdos Erika Tímea: *Varázslatos tavasz a Balaton-felvidéken*. Gajdos Erika Tímea, Balatoncsicsó, 2020.

Galambo Ferenc: *Andruskó Károly*. Akad. K., Budapest, 1980. Csak helyben használható.

Gárgyánné Horváth Veronika: *Jásd összevont rendezési terve*. VÁTI, Budapest, 1984. Csak helyben használható.

Gárgyánné Horváth Veronika: *Szapár összevont rendezési terve*. VÁTI, Budapest, 1984. Csak helyben használható.

Géczi János: *Judith, avagy a baltás gyilkos felesége*. Kalligram, Budapest, 2022.

Géczi János: *Nyom*. Palatinus, Budapest, 2009.

Gergely Ferenc: *A beszélő kréta Isten szolgálatában*. Szerző, Pápa, 1939. 280. Csak helyben használható.

Glázer Tamás: *A Balaton legnagyobb rejtélyei*. Magánkiadás, Bag, 2022.

Gopcsa Katalin: *Kép a képben*. [s.n.], Veszprém, 2021.

Gyárfás Endre: *Alsóörsi ABC*. Önkormányzat, Alsóörs, 2022.

Gyurkovics Tibor: *A pápai mézesbábos*. Móra, Budapest, 1983. Csak helyben használható.

Gyűrű Géza: *Balatonfüredi római katolikus templomok*. [s.n.], Balatonfüred, 2002. Csak helyben használható.

Habsburg, Gabriela von: *Gabriela von Habsburg*. Veszprém Város Önkormányzata – Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, Veszprém, 1992. Csak helyben használható.

Hangodi László: *Tapolca város I. világháborús emlékkönyve, 1914–1918*. Wass Albert Könyvtár és Múzeum – Talpolcai Városi Múzeum, Tapolca, 2021. Csak helyben használható.

Heitler László: *Pápai Vasipar*. Veszprém Megyei Tanács Vasipari és Szolgáltató Vállalat, Veszprém, 1970. Csak helyben használható.

Heitler László: *Régi pápai képeslapok*. Magyar Hirdető Pápai Kirendeltsége, Pápa, 1971.

Herényi István: *Nemes Székely János csöglei közbirtokos naplója*. Veszprém Megyei Múzeum, Veszprém, 1965. Csak helyben használható.

Horváth Lajos: *Muzsikaszó*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1926. Csak helyben használható.

Horváthné Peterdy Ilona: *A csengők meséi*. Szerző, Veszprém, 2021. Csak helyben használható.

Hudi József: *A pápai belváros örökös szerződése 1793-ból*. Gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájmuzeum, Pápa, 2003. Csak helyben használható.

Hudi József: *A pápai református leányiskola rendtartása 1819-ből*. Helytörténeti Múzeum – Veszprém M. Múzeumi Igazgatóság, Pápa – Veszprém, 2001. Csak helyben használható.

Jásdi István: *Lyukas óra*. Jaffa, Budapest, 2019.

Jásdi István: *Táltos-hegy*. Jaffa, Budapest, 2022.

Kampis Antal: *Tihany műemlékei*. Képzőműv. Alap, Budapest, 1957.

Kapossy Lucian Ignác: *Emlékeszéd*. Sauerwein Gézáé, Győr, 1880. Csak helyben használható.

Katona Iván: *Versék*. Főiskolai Ny., Pápa, 1910. Csak helyben használható.

Kelemen Zoltán: *Az olvasó beleír*. Bálint Sándor Szellemi Örökségéért Alapítvány, Szeged, 2022.

Keller Tibor: *Jerusalem – Kiron Keller Tibor fotókiállítása* – Veszprém Kisgaléria, 1993. július 11. – július 24. Művészetek Háza, Veszprém, 1993. Csak helyben használható.

Kisvarga Lajos: *Sármellék gazdasági fejlődése 1731–1850 között*. Veszprém Megyei Múzeum, Veszprém, 1965. Csak helyben használható.

Koppány Tibor: *Döbrönte*. Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala, Balatonfüred, 1961. Csak helyben használható.

Korzenszky Richárd: *„Nyolcvan is talán...”*. Tihanyi Bencés Apátság, Tihany, 2021.

Köszegi Lajos: *Emlékkönyv*. Medium, Veszprém, 2021.

Köszegi Lajos: *Florilegium*. Medium, Veszprém, 2021.

Kövér György: *A tisztaeszleri dráma*. Osiris, Budapest, 2011.

Lackovits Emőke: *A városi Noe-ház*. [s.n.], Veszprém, 1984.

Lackovits Emőke: *Köveskál, Balatonhenye és Monoszló református egyházainak XVIII–XIX. századi iratai és anyakönyvei*. Veszprém Megyei Múzeum, Veszprém, 1979. Csak helyben használható.

Lossonczy Tamás: *Lossonczy Tamás kiállítása*. Művészetek Háza – Modern Képtár – Vass L. Gyűjtemény, Veszprém, 2003.

Lovassy Klára: *Titokzatos Veszprém*. Baltrial Kft., Veszprém, 2019. Csak helyben használható.

Lukács László: *A káli-medencei lakóház a Dunántúli népi építészetében*. Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, 2017. Csak helyben használható.

Markos György: *Ajka, a bauxitváros*. Akad. K., Budapest, 1967.

Martonfalvy Elek: *Szerelmek és egyéb*. Stern Ernő, Pápa, 1911. Csak helyben használható.

Megyik János: *Megyik János kiállítása*. Művészetek Háza – Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény, Veszprém, 2004. Csak helyben használható.

Meződy Ödön István: *Tihany*. Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága, Veszprém, 1976. Csak helyben használható.

Miklós Tamás: *Emlékkönyv III*. Veszprémi Törvényszék, Veszprém, 2021. Csak helyben használható.

Miskolczy-Simon János: *A Mikszáth-család története*. Prospektus Ny., Budapest, 2021.

Molnár István: *Pápa megyei város levéltára*. Keresztény Nemzeti Ny., Pápa, 1942.

Mosdóssy Imre: *Hullámzó Balaton*. Lampel, Budapest, 1917.

Móznér Miklós: *Morzásák muzsikáról mindenkinnek*. Szerző, Tapolca, 2022.

Nagy József: *M. Nagy József*. [s.n.], Veszprém, 2007? Csak helyben használható.

Nagy Zoltán: *A Veszprémi Építők SE története, 1977–1986*. Stadion, Balatonalmádi, 2021.

Németh Gyula: *„Nemzedékről nemzedékre”*. Antikvárium Balatonkenese, Balatonkenese, 2022.

Németh István Péter: *A szív mindig hazatalál*. Magyar Nyugat Kvk., Szombathely, 2022.

Oláh Ferenc: *Köszöntők, megemlékezések*. Városvédő és -szépítő Egyesület, Sümeg, 2021.

Padné Szabó Mária: *Kisgrafikai kiállítások megnyitói, 2009–2014*. [s.n.], Ajka-Pápa, 2014. Csak helyben használható.

Pongrácz József: *Cszimadia Lajos*. Főiskolai Ny., Pápa, 1930. Csak helyben használható.

Pongrácz József: *Jókai és Pápa*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1930. Csak helyben használható.

Rainer Pál: *Egy magyar falerisztikai munka és szerzője*. Déri Múzeum – Magyar Numizmatikai Társ., Debrecen, 1996. Csak helyben használható.

Ravasz László: *Újjáépítés a Krisztusban*. Vida András könyvnyomdája, Veszprém, 1948. Csak helyben használható.

Rhé Gyula: *Apolló- és lares-szobor Veszprém*. [s.n.], [s.l.], 1908. Csak helyben használható.

Rigó Tibor: *Balaton*. Alexandra, Pécs, 2022.

Roth, Michael: *Zur Geschichte von Waschludt, Városlőd*. Fiedler, Bad Kreuznach, 1990. Csak helyben használható.

Rössler, Franz-Georg: *Ungarische Skizzen*. Ponto, Dudenhofen, 1995. Csak helyben használható.

Ruska Ibolya: *Csabendek településtörténete*. Szerző, Győr, 1997. Csak helyben használható (kézirat).

Sándor Pál: *Diákálom*. Ihász Sándor/Dinkgreve Nándor könyvny., S.l./Celldömölk. 1928. Csak helyben használható.

Sándor Pál: *Vándorlantos*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1926.

Sárközy Péter: *Az utolsó magyar petrarkista, Kisfaludy Sándor*. Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2022.

Sarudy György: *Pápa várának visszafoglalása a törököktől 1597-ben*. Főiskolai Ny., Pápa, 1927. Csak helyben használható.

Sarusi Mihály: *Hun, ki*. Corvinka Kv, Békéscsaba, 2022. Csak helyben használható.

Schandler László: *Templomért esedeznek a sághiak*. Önkormányzat, Pápateszér, 2020–2021. Csak helyben használható.

Sebő József: *Veszprém az irodalomban*. Veszprémi Szemle Várostarténeti Közhasznú Alapítvány, Veszprém, 2022.

Somogyi Győző: *Somogyi Győző festőművész*. Mestermű Galéria, Veszprém, 1995. Csak helyben használható.

Sonnevend Imre: *Káli-medence*. Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, Veszprém, 1998. Csak helyben használható.

Strenner József: *Veszprémi fák és bokrok*. OOK-Press, Veszprém, 2021.

Szabó Imre: *A Pápai Református Főiskola Ifjusági Képzőtársulat története*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1913. Csak helyben használható.

Szajkó István: *Szajkó István festőművész*. Mestermű Galéria, Veszprém, 1995. Csak helyben használható.

Szeifert Natália: *Örökpanoráma*. Kalligram, Budapest, 2022.

Tóbiás Krisztián: *Blondel tükör*. Balatonfüred Városért Közalapítvány, Balatonfüred, 2022. Csak helyben használható.

Tóth Endre: *A pápai református templom története*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1931. Csak helyben használható.

Tóth Endre: *A pápai református templom története*. Főiskolai Könyvny., Pápa, 1931. Csak helyben használható.

Törő László: *Vörösberény története*. Szerző, Balatonalmádi, 1987. Csak helyben használható (kézirat).

Vagenšajn, Anzel: *Izsák öt könyve*. Bolgár Kult. Fórum, Budapest, 2021.

Vágfalvi Ottó: *Vágfalvi Ottó festőművész kiállítása – Balatonalmádi, 1984. augusztus 8–23-ig*. Kovács János, [S.l.], 1984. Csak helyben használható.

Vágfalvi Ottó: *Vágfalvi Ottó festőművész kiállítása – Veszprém, Fűzfőgyártelep, 1969*. [s.n.], [S.l.], 1969. Csak helyben használható.

Vágfalvi Ottó: *Vágfalvi Ottó festőművész kiállítása – Veszprémi Vegyipari Egyetem, aula*. [s.n.], [S.l.], 1983. Csak helyben használható.

Vértes László: *Őskőkori bánya Lovason*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1956.

Vollein Ferenc: *Színék az égből*. Pannónia Kult. Egyes., Kaposvár, 2020. Csak helyben használható.

Vörös Márton: *A szerencsés expedíció*. Franklin-Társulat, Budapest, 1934. Csak helyben használható.

Zákonyi Ferenc: *A Dabrokaik csárda*. Ajka és Vidéke ÁFÉSZ, Helytört., 1982. Csak helyben használható.

Zákonyi Ferenc: *Előadások a Balatonról*. Veszprém Megyei Tanács VB, Veszprém, 1954.

Zentai Pál: *Zentai Pál festőművész gyűjteményes kiállítása*. [s.n.], [S.l.], 1963. Csak helyben használható.

Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem* (Somogyi Győző rajzaival). Magyar Napló, Budapest, 2016.

Összeállította:
Ádám Eszter – Vámos Eszter

Hússzor menekítették idehaza, tizenegyszer külföldre, háromszor ásták el, hatszor törték fel az őrzésére szolgáló koronládát.

Szent Korona vagy szent korona?

A Szent Korona kalandjai Amerikában és hazahozatala. A Pannon KultúrKlub rendezvénye. Papírkutya Kultúrbisztró, 2022. június 13.

Sétaút a közép

Rainer Pál koronázásokról és a Szent Koronáról. Lendület 2022. évi külömfüzetében. Pannon KultúrKlub, Budapest, 2022. június 13.

Séd, 2022. 4. sz., 14. old.

A Papírkutya Bisztró-ban 2022. június 13-án, este 6 órától a veszprémi születésű és kötődésű Pálffy Géza történész Glant Tibor kollégájával (Debreceni Tudományegyetem) folytatott beszélgetését hallhatta a nem túl nagyszámú közönség. Glant Tibor docens, amerikanista két könyvet is írt a korona amerikai viszontagságairól és hazatéréséről (1997, 2018). Koronánk amerikai hányattatásáról ugyan végül talán egyetlen szó sem esett, ám hazatéréséről, történetéről számos érdekességet, újdonságot tudhattunk meg. Az 1997-es könyv megjelenése előtt például a szerző csak többnapos vitában tudta meggyőzni a kiadót – az érvényes akadémiái írásmódjában – nemzeti ereklyénk általa helyesnek vélt (és nem mellékesen hagyományos) nagy kezdőbetűs írásmódjáról.

Úgy tűnik, a Szent Korona-tan bizonyos vulgáris hatása alól még Szalasi Ferenc és Kádár János sem tudta magát függetleníteni. Huszadik századi történelmünk eme két rossz emlékü gyászvitéze is úgy gondolhatta: azé a legális főhatalom, aki a koronát birtokolja.

Bár a korona 1978-as hazatérte óta már 44 esztendő telt el, az azóta végzett kutatás sokkal inkább a koronázási jelvények technikai adottságaival, készítésük, előállításuk kérdéseivel foglalkozott, semmint magának a tárgyegyüttesnek a történetével, viszontagságaival. Tekintettel a Szent Korona szakrális voltára, azt még országunk mindenkorai elitjéből is csak kevesen láthatták, s olyankor is inkább csak messziről, kutyafuttában. Hiszen a koronázásokat a néhány rendkívüli alkalmat (pl. 1896-os millennium, 1938-as Szent István-émlékév) leszámítva jobbra elzárva, ládában őrizték. Az első fényképfelvételek 1880-ban, majd 1896-ban készültek róla, addig csak rajzos (és többnyire pontatlan) ábrázolásait ismerték. (Napjainkban már közismertek a veszprémi kötődésű Szelényi Károly fotóművész csodálatos fényképei a koronáról és a koronázási jelvényekről.)

A korona legutolsó hazatértét követően rövidesen két munka is megjelent nemzeti jelvényeinkről: Benda Kálmán–Fügedi Erik: *A magyar korona regénye*. Magvető Könyvkiadó. Bp., 1979 és Katona Tamás (szerk.): *A korona kilenc évszázada. Történelmi források a magyar koronáról*. Magyar

Helikon. Bp., 1979. Ezek a munkák csak a jelvényegyüttes addig ismeretes történetét tudták példásan összefoglalni, új kutatási eredményeket – idő hiányában – természetesen még nem közölhettek. A „Lendület” program keretében 2012 óta működő Szent Korona-kutatócsoport eddig mintegy 300 tanulmányt, 25 könyvet jelentetett meg a témakörben, és film is készült koronánkról. Részleteiben azonban máig ismeretlen, kidolgozatlan pl. a koronázási jelvények Napóleon előli menekítéseinek (1805, 1809) története, az ereklyék Tanácsköztársaság alatti sorsa (1919), a korona Szent István-émlékévvvel (1938) kapcsolatos története s a többi. Ezeknek a hiányoknak az eltüntetésén, pótlásán napjainkban dolgoznak a történészek. Források hiányában nem tudjuk, hogy az 1540-es években hol őrizték Erdélyben a koronát.

Változnak az idők, és mi is változunk bennük – tartja egy régi közmondás. Úgy tűnik, ez még a korona vonatkozásában is igaz. Napjaink Szlovákiája kiemelten kezeli a pozsonyi királykoronázások történetét. Abban a városban, ahol 1918-ban cseh-szlovák légionáriusok összetörték Mária Terézia szobrát, ma nagyobb kultusza van a Habsburg királynőnek, mint Magyarországon. Szlovák szomszédaink jelenleg a Szent Korona Bethlen Gábor által 1622-ben Pozsonyból Trencsénbe való átvitele 400. évfordulója megünneplésére készülnek. Kőszegen Szent Korona-park készült az 1944/45-ös koronabunker közelében. Nálunk Veszprémben, a Jókai utcában két emlékjele emlékeztet a jelvényegyüttes 1944-es menekítésének helyi vonatkozására. (Sajnos az 1944-es menekítésről sem veszprémi, sem más fénykép eddig nem vált ismeretessé, s miután az akciót a nyilvánosság teljes kizárásával bonyolították, valószínűleg nem is készült ilyen.)

A beszélgetés során kiderült olyan intimitás is, hogy például az 1978. január 6-i „helyszíni közvetítés” valójában kétórás időeltolódással készült, mert Cyrus Vance amerikai külügyminiszter beszédében utalt Harry Hill Bandholtz 1919-es tetterre, amikor az amerikai tábornok a fosztogató román katonákat kizavarta a Magyar Nemzeti Múzeumból, és ezt a részletet – tekintettel a baráti Román Szocialista Köztársaság érzékenységére – el kellett távolítani az adásból. Úgyszintén fény derült arra is, hogy a koronázási jelvényeknek a Nemzeti Múzeumból a Parlamentbe való átszállításakor (2000. január) is történt baki, de ennek mibenlétét

a két beszélgető történész nem osztotta meg a hallgatósággal.

Vörös Boldizsár rendezésében, *A Szent Korona hazai kalandjai* címmel új film készül koronánkról. Kíváncsian várjuk.

(A beszélgetés nem tért ki rá, de két ízben kivételesen a veszprémi püspök koronázta meg Magyarországot királyát, holott ez közismerten az esztergomi érsek kiváltsága volt. Az Árpád-ház kihalását követően, 1305. december 6-án Székesfehérvárott a Raad nemzetségbeli Benedek [1289–1311] és Antal csanádi püspök [1298–1307] koronázta meg Wittelsbach Ottót. Monoszló nemzetségbeli Tamás [† 1321] ugyanis, aki 1305 nyaratól töltötte be az esztergomi érseki tiszteket, az ellenkirály, Anjou Károly híve volt. Zsigmond királyt szintén a veszprémi püspök, Himházi Benedek [1379–1387] koronázta meg 1387. március 31-én, ugyanis Jánoki Demeter esztergomi érsek 1387. február 20-án meghalt, s utódja, Kanizsai János csak október elejétől követte őt főpapi székében.)

Rainer Pál

Nagybaktai Halász Gyula sírja. Budapest, Farkasréti temető (a szerző fotója)

A magyar Szent Korona, az országalma és koronaőr vibárdok ábrázolása nagybaktai Halász Gyula (1875. ápr. 27. – 1922. okt. 31.) m. kir. koronaőr ezredes sírján. Budapest, Farkasréti temető, 2008 (a szerző fotója)

Tánc a városban – Veszprém és az argentin tangó

Délutáni milonga a Wine & Vinyl Bar/Store-ban. 2022. szeptember 17. és október 15.

Szombat délután három óra. Izgalmas dallamok szűrődnek ki egy ismert veszprémi bárból a belvárosi utcára. Elegáns ruhák, gyönyörű cipők és egy lelkes közösség, melyet a tánc szeretete kapcsol össze. Veszprém és az argentin tangó közös története Balogi Szilvia és Tatorján József oktatói tevékenységének köszönhetően nyolc évvel ezelőtt kezdődött. Szilvia és József életében kora gyerekkortól jelen vannak a különböző mozgásformák. Szilvia hatéves korában kezdett klasszikus balettet tanulni, amit a társastánccok, majd az orientális tánc követett. Tizenhét éve oktat orientális táncot, és évek óta foglalkozik taoista női jógával is, amivel a testtudatos mozgás elsajátításában is segíti a tanítványait. Szilviát pedagógus-, táncpedagógus-végzettsége is támogatja táncoktatói munkájában.

József csaknem 35 éve foglalkozik harcművészetekkel, a shao-lin kung-fu irányzatokat a thai chi chuan követte, és 25 éve oktatóként is tevékenykedik. Huszonévesen kezdett el a tánc iránt érdeklődni. A társastánccok és az orientális táncok elsajátítása után fordult a tangó felé.

Szilvia és József együtt kezdtek argentin tangót tanulni. Számos hazai és külföldi tangófesztiválon és workshopon vettek részt, rendszeresen fellépnek rendezvényeken. Folyamatosan fejlesztik magukat, Buenos Airesben számos neves mestertől tanulták az úgynevezett „öreg iskola” szalontangó alapjait, és ma is ezt a stílust képviselik táncukban és óráikon. Közösen oktatnak Veszprémben, a Tango Misterio Veszprém tánciskola alapítói és vezetői. Heti rendszerességgel tartanak kezdő és haladó órákat, valamint havonta intenzív egész napos workshopokat. Táncukban és az óráikon nagy hangsúlyt kap a zeneiség, az improvizáció és

Fotó: Toroczka Csaba

a harmónia megtartása mindkét fél számára az ölelésben. Nem a külsőségeket tartják fontosnak; számukra a tangó önismereti folyamat, férfi és nő egymásra figyelése, amely nem vezetéskövetést, hanem harmonikus együtt táncolást eredményez.

Az argentin tangó iránti érdeklődés, a zene és a tánc szeretete hozta össze a veszprémi tangós csapatot, amely egymást segítő közösséggé alakult az évek alatt.

A veszprémi Tangó és Mozgásművészeti Egyesület 2022-ben került bejegyzésre, de a közösség már korábban megkezdte tevékenységét. Évekig a Hangvilla kávézójában szerveztek milongákat, azaz argentin táncesteket. 2022 elejétől a Dubniczay-palota és a Wine & Vinyl Bar/Store ad otthont a rendszeres argentin tánceseményeknek és milongáknak Veszprémben.

Az idei tavasz fontos eseményeként Gyenis Balázs, a neves magyar tangó DJ fogadta el az egyesület meghívását, és zenélt az első „Palotamilongán” a veszprémi várban. Balázs rendszeresen szerepel milongákon itthon és külföldön is. Ő indította el az Argentin Tangó Rádiót 2015-ben, mára csaknem félmillióan hallgatják havonta műsorait szerte a világon.

Júniusban a Juan Amaya-Valentina Garnier párost (a 2018-as buenos airesi városi bajnokságon milonga- és valsbaajnokok) hívta meg az egyesület Veszprémbe, aminek az elsődleges célja az volt, hogy a helyi közösség világhírű táncosoktól vehessen tangó-, vals- és milongaórákat. Nagy sikere volt a kétnapos tangóeseménynek és az esti milongának, amire Dunaszerdahelyről, Brnóból, Budapestről, Győrből és Zalaegerszegről is szép számmal érkeztek tangótáncosok.

A helyi tangós közösség elősegítő tagjai között a tehetség-gondozást is. A nyár folyamán, júliusban Tarczy István és Juhász Ildikó elindultak az első nemzetközi versenyükön Olaszországban. Bodri Zsófi a szeptemberi milongán debütált tangó DJ-ként, október elején pedig a csehországi Brnóba vitte el a tangózene sokrétű dallamvilágát.

A Tango Misterio iskola az oktatáson kívül a tangó közösségépítő erejét is fontosnak tartja. Célja többek között a generációkötés növelése, valamint más veszprémi közösségekkel és a Művészetek Házával szorosabban együttműködve a tangó ösztönző jellegének kiemelése.

Tarczy István festőművész, közösségi festészeti projektje a veszprémi műtermében egy szilveszteri milongán indult, és a közös festések azóta is rendszeres eseményei az egyesület életének. A veszprémi tangósok a Gizella-napi festészeti akción és a Sziget Fesztiválon is részt vettek hasonló képzőművészeti projekteken. Improvizatív gazdag szín- és formajátékra épülő alkotásaikat novemberben Balatonalmádiiban mutatják be időszaki kiállításon.

A további tervek tekintve a veszprémi tangós közösség a Művészetek Háza Veszprémmel 2023-ban argentin tangó tematikájú programokat valósít meg az intézmény különböző szabad és zárt területein.

A projekt a tangó és a négy évszak tematikára épül, ami arra utal, hogy a kiemelt programok tavasz-nyár-ősz-tél időszakban valósulnának meg, ezáltal is biztosítva a programsorozat egész éves aktív jelenlétét a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa projektjében.

Köszönet Marton Eszternek a cikk megírásához nyújtott segítségért.

Grászli Bernadett

Aki szereti a bossa novát, a virtuóz zongorafutamokat és a kicsit szofisztikáltabb harmonizálásokat, az biztosan nem csalódott Kovács Attila és Nyakas Krisztián első közös koncertjében.

A veszprémi brazilok

Zenei csemegék a Pannon Egyetemen. Kovács Attila és Nyakas Krisztián latin jazzestje. Pannon Egyetem, aula. 2022. szeptember 17.

Séd, 2021. 6. sz., 12. old.

Séd, 2020. 5. sz., 10. old.

Séd, 2020. 2. sz., 25. old.

A Pannon Egyetem kultúraszervező csoportjának rendszeres vendége Kovács Attila veszprémi zeneszerző, zongorista, aki szakítva a hagyományokkal, most nem jazztörténeti előadást és szóló-zongora-koncertet adott, hanem Nyakas Krisztián basszusgitárossal egy új formációt alkotva debütált az egyetemi aula színpadán.

A modern jazzben az egyik legjobb dolog az együttműködés, az egymásra hangolódás lehetősége, az, hogy nemcsak az előadás módja következik a zenészek adott pillanatbeli viszonyából, egymásra reagálásából, hanem a megszólaló hangok is, ami egy jó konstelláció esetén igen tág teret ad a kreativitásnak – és mi ennek voltunk tanúi ezen az estén.

Kovács Attilát és Nyakas Krisztiánt a latin zene – a koncertet hallgatva meggyőződésem szerint a bossa nova – szeretete hozta össze, és bár Kovács Attila említette a bossa nova ikonikus zeneszerzőjét, Antonio Carlos Jobimot, akinek legismertebb száma, a *Girl from Ipanema* Stan Getz interpretálásában és előadásában vált a bossa nova azóta is töretlen hódításának első darabjává, és aki érezhetően hatott az ő zenei világára is, a jelen koncert a modern jazz számos elemével lépett túl az eredeti jobimi hangzásokon.

Az est túlnyomó része Kovács Attila szerzeményeire épült, azonban mindjárt a nyitó szám Chick Corea *Spainje* volt, ami egyszerre jelentett tisztelgést a tavaly elhunyt kiváló jazz-zenész előtt, és adta meg jellegzetes harmonizálásával és interpretációjával a koncert alaphangulatát. Chick Corea ebben a szerzeményében karakteres uniszónó motívummal indít, ami után következik a harmonizált dallam, és ezt a módszert Kovács Attila is több szerzeményében követi – ezzel is megidézve Chick Corea szellemét.

Kovács Attila zenei világára a komplex harmonizálás, a hangnemek dinamikus váltogatása, a sémák, a klisék elutasítása jellemző, ugyanakkor világosan érződik az a szigorú logika, amely

egységes összefüggésbe rendezi az egyes, egymásból nem triviálisan következő zenei gondolatokat.

Sting korunk egyik kiemelkedő zeneszerzője, előadóművésze a pop műfajában. Ugyanakkor ő is – végzett jazz-zenészként – gyakran nyúl a klasszikus stílusokhoz, és bár ezeket a popzene kívánalmainak megfelelően átformálja, nem nehéz meglátni az eredeti ritmikai alapokat, így adódik a gondolat, hogy ezek a jazz számára is felhasználhatók. Az ember törekvéséről szóló – mindig aktuális – száma, a *Fragile* nemcsak egy latinos interpretációra adott lehetőséget – természetesen az előadó saját képére formálva –, hanem egy Bach-zárattal tisztelt is a kiváló zeneszerző előtt, egyúttal emlékezve Kovács Attila néhai mesterére, Gömbös Károlyra, aki előszeretettel használt meglepő zenei idézeteket egy-egy számban.

Ha már a zenei idézeteknél tartunk, a humor nélkülözhetetlen eleme a jó zenének, és erre izgalmas példa volt a *légy balladája* című szám egésze, amelynek végén felcsendült egy pillanatra Beethoven *V. szimfóniájának* híres motívuma.

Kovács Attila a koncert során folyamatosan elkápráztatta a hallgatóságot virtuóz zongorajátékával, amely sohasem vált öncélúvá vagy tolakodóvá, ugyanakkor jól idézte a latin zenék gyors gitárfutamainak hangulatát.

A zongora-bőgő duó nagyon nehéz műfaj – különösen egy annyira visszhangos közegben, mint az aula, hiszen a bőgősnek egyszerre kell stabil ritmust adnia és alátámasztania a harmóniai felépítést. Nyakas Krisztián kiválóan és ugyanakkor visszafogottan oldotta meg ezt a feladatot, megfelelő teret hagyva a zongorának, elkerülve a monotonitást és a stílusba nem illő túlbonyolítást is.

A visszatapsolás utáni ráadásszámok közül az első a Sergio Mendes nevéhez fűződő igen népszerű samba, a *Mas que nada* volt, újabb tiszteletadásként a brazil zenei világ előtt, illetve egy váratlan fordulatként egy reggae (szintén Kovács Attila szerzemény), amelynek végén Nyakas Krisztiánnak is lehetősége volt megcsillogtatni egy kis bőgős humort.

Két kiváló veszprémi zenész első közös koncertjének lehetünk – a következő estben bizakodó – tanúi ez alkalommal.

Vonderviszt Lajos

Latinovits a Papírkutyában

Latinovits Zoltán veszprémi évei. Pannon Kultúrklub, a Pannon Egyetem MFTK rendezvénye. Papírkutya Kultúrbisztró, 2022. szeptember 19.

Ha ma élne, talán itt ülne közöttünk. Vagy nem, mert már megint „belehalt volna” (Esterházy). Független színházat épp bezárnák. Szabadúszna. Nem állna ki emelvényre, pulpitusra. Kossuth-díját visszaadná, mert posztumusz nem kell, kapjátok be! Nem ő játszaná József Attilát a Filmintézet nagy költségvetésű filmjében. A Tilos Rádióba hívnák. Tévinterjúban arról beszélne: a színház dolga, hogy boldogságról, az elért eredményekről szóljon, de fásult-szomorú szeme nem nézne ránk vagy a kérdezőre. A bulvár szétzedné. Vérig sértődne és vérig sértene. Törne, nem hajolna. Önsorsrontana. Magát mindig kitakarná, sebeit mindig elvakarná.

Séd, 2021. 4. sz., 38. old.

A zsúfolásig megtelt „kultúrbisztróban” a színészkirály szellemének, két veszprémi évadának (1971–73) megidézésére vállalkozott Dobák Livia Jászai Mari-díjas dramaturg (édesapja, Dobák Lajos a színház vezető színésze, Latinovits jó barátja volt), Sándor L. István színháztörténész, színikritikus, az *Elfenyő* főszerkesztője, a korszak kultúrtörténeti hátterét felvázoló könyvek írója, valamint a szervező/moderátor Kovács Gáborján.

Mikor Latinovitsot Veszprémbe szerződötti Pétervári István igazgató-rendező, már Jászai- és Balázs Béla-díjas színész, megkapta a Magyar Filmkritikusok Díját, a világhír is eléri (*Utazás a koponyám körül, Isten hozta, őrnagy úr*), épp befejezik a *Szindbád*ot. Két darabot rendez itt (Németh László: *Győzelem*, Gorkij: *Kispolgárok*), és két főszerepet játszik (Miller: *Az ügynök halála*, Valló Péter vizsgarendezése; Illyés: *A különc*, r. Pethes György). Alakításait elismerés kíséri: a kritika kiemeli, hogy LZ nem a szöveget játssza el, élettel tölti meg, a hétköznapihoz, emberhez hozza közelebb a darabot. Különösen Willy Loman megformálásáért magasztalják. A hangfelvételtől megszólal Cserhalmi György felidéz, hogy a próbákon elsírta magát, olyan apró részletekig pontosan formálta meg LZ az agyongyötört kispolgárt, aki az ösz-

szemlálás szélén is ámítja magát, hogy minden rendben van. „Piszok jó volt, pazar volt” – mondja. Pedig nehezen tanult szöveget, amikor elfelejtette, addig énekelte, hogy „Glory, glory, hallelujah”, míg megsúgták neki.

Két rendezése még nagyobb feltűnést keltett. A korszak színházi szerkezete kőszínházakra épült, csak néhány egyetemi színpad működött, az igazgató és a dramaturg határozta meg a repertoárt 2-3 rendező és az állandó társulat számára. A Petőfi Színház '71-ben 10 éves jubileumát 10 kortárs magyar dráma bemutatásával kívánta megünnepelni. A korszak – különösen Németh – drámái emelkedett filozófiai-kultúrpolitikai értekezések az életről; a naturalista színház „kukucskáló” színpadán színészek szabadíszletekben beszélgetnek. Latinovits azonban (Dobák Livia: számára A RENDEZŐ, építészdiplomával, matematikai ésjárás-sal) látványban gondolkodott, az avantgárd hagyományhoz kapcsolódó Najmányi László díszlettervezővel a darabhoz a jelentést gazdagító színházi nyelvet hozott létre, pl. négyzetekre osztotta a színpadot, a szereplőket pallókon járatta, ezzel bizonytalan mozgásra kényszerítve őket. Nem tisztelte a szöveget, sokat húztak, javítottak; vicceket írt Németh Lászlóba, dialógusokat. Az előadás a J'attendrai hangjaival francia társalgási vígjátéknak indult, bohózatként folytatódott, és a ritusok ősi szertartásával fejeződött be (*Index Veszprém Archivum*, 2006).

Sándor L. beszél arról, hogy a '60-as, '70-es évek nálunk a rendezői színház kezdete (pl. Székely Gábor, Zsámbéki munkái); Latinovits ezt a szemléletet hozza el Veszprémbe. Kíérlet koncepció/látomás a darabról, a teatralitás igénye (a drámai szöveg színházzá alakítása, látvány és zene); emellett a színészt, a társulatot alkotótársként kezelte: hosszú beszélgetéseken közösen érlelték ki a megoldásokat. Ezt írja a *Ködszurkáló*ban: „A rendező hasonlós egy sugárgyűjtő lencséhez, aki a drámából áradó párhuzamos sugarakat a gyűjtőpontban gyűjti össze. A rendező sugárgyűjtő ernyője: világnézete, felkészültsége, szaktudása és emberismerete” (200. o.).

A társulat szerette, tudott motiválni, sokat fejlődtek, Kisfaludy-díjat kapott tőlük; a közönség ünnepelte, a szakma elismerte – mért nem lett Veszprém sziget, műhely, mint Kaposvár vagy Szolnok? Mért lett folytathatatlan? – tették fel a kérdést a beszélgetés résztvevői. A naturalista színházi környezetben szokatlan rendezői megoldások? A botrányokról szóló legendák: hogy egy kritikust kitiltott egy előadásról; hogy a *Győzelem* szünetében kelékbaltával kiállt a közönség elé? A pártvezetés, az országos vezetés, Aczél, Pap János tette lehetetlenné? Egyre romló egészségi/mentális állapota? A '73-ban megjelent *Ködszurkáló*, amelyben sokakat megsértett? Hogy nem tudott beilleszkedni az üzemszerűen működő kőszínházi rendszerbe, amely – Jeles András is beszélt erről – ellehetetleníti az időigényes műhelymunkát, kísérletezést?

A *Ködszurkáló*ban mesél a Vígszínházzal való szakításáról. (Anekdota: Ül Várkonyi magába roskadva: „Kírágtam az egyetlen színészt.”) A Baló Juliának adott utolsó interjúban (a YouTube-on hallható) elmondja, hogy hét színházból távolították el, Kecskemétre is csak azért nem, mert ott vendég volt, nem társulati tag; végül Veszprémből is távoznia kellett. Azt mondja, a kritikust az igazgató tiltotta ki a színházból, akivel akkor még harmonikusan együtt dolgozott. „Hibát én is követtem el, mert a Németh László-premierre már teljesen ki voltam fáradva” – mondja (tényleg elképesztően sokat dolgozott akkoriban); a szünetben zaklatottan bejelentette, hogy Cserhalmi nem tud lábra állni; az igazgató kihívta a rendőrséget, kicipeltek a színpadról, majd előadás után egy mentő jött, Sümegre vitték, pedig azt hitte, Cserhalmit viszik röntgenre; ott lekötözték, zárt osztályra került. Szerinte az igazgató és a rendező „lökte ki” a társulattól, a rendezői diploma hiányára hivatkozva; „féltekenyek, irigyek voltak”, mert az ő rendezéseiről világszínvonalat emlegettek. „Úgy tekintik a színházat, mint feudális

tulajdont”, a kinevezéseket nem a szakmai tudás dönti el. Mindig „ezekkel” került összetűzésbe, nem a társulattal. „A színházi levegő azt jelenti, hogy emberi levegő, azt jelenti, hogy szabad levegő, azt jelenti, hogy demokratikus levegő.” Veszprémbe (máshol nem rendezhetett, hiába kérte) sokkal több értéket hozott létre, mint a Vigben vagy a Tháliában – mondja. „Megszületett ott egy csapat, (...) amely még klubot is csinált, (...) szögeztünk és festettünk és dolgoztunk társadalmi munkában, és valóban olyan szellem uralkodott az előadásokon, ami a régi nagy csapatokra emlékeztetett.” Nem akart örökké színész lenni. „Semmi értelme, hogy én valaki helyett rendezek, valaki helyett gondolkozzam, (...) másnak kaparjak ki egy gesztenyét.” Saját társulatot szeretne, írni szeretne, mondja, új magyar darabokat játszának; drámaíró műhely lenne és színészképző. Úgy 6-8 év múlva...

Ha élne még, 91 éves lenne. Zilált Lear-szakállát formára igazítaná, de tudná, hogy nincs bocsánat. Ahhoz bele kéne halnia megint.

Fürj Katalin

Selyembársony lábbeli „aranyos” hímzéssel

Az I.56.63.1-2 leltári számú lábbeli a Laczkó Dezső Múzeum Iparművészeti Gyűjteményébe tartozik.

Rövid szárú, „aranyos hímzésű” bársonycsizma

A 18. századi magyar főnemesi, egész alakos portrékon a férfiviselet alapvető darabjaként figyelhető meg ez a forma. Ennek a rokokó típusú darabnak érdekessége, hogy a 20. század közepén 19. századi, női alkalmi viseletkiegészítőként leltározták be. A lábbeli minden része kézi munka; varrással, ragasztással és szegeléssel készült. Valószínűleg a koronázási ünnepségen reprezentáló magyar díszruhák egyikéhez vagy egy egyházi viselethez tartozott.

A lábfejek rozettás hímzése kissé eltér egymástól, így tulajdonosa könnyen megkülönböztethette a jobb- és a ballábás viseletet; a talpbőr ugyanis (jellemzően az 1. világháború előtt készült cipőkre) azonos alakú a pár két darabján. Marhabőrből készült, az orrnál kezdődik és a lágyékrészen fut végig, de nem megy be a sarok alá vagy fordul le annak a belső oldalára, hanem a saroktónél véget ér. Attól függetlenül, hogy nem volt külön bal- és jobblábás cipő, nem váltogatták őket, mindig ugyanarra a lábra vették fel, hogy ráidomuljon.

A lábbeli szimmetrikus talpa a keretelt, szegelt sarokkal és hímzett sarokborítással

A felső részt egyben szabták ki korallszínű selyembársonyból, melyet merevítő vászonnal béleltek alá, majd keretre

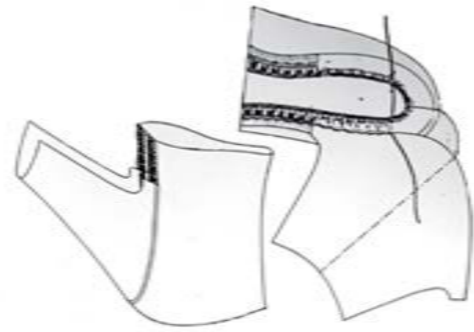
szécsináltak, hogy rá lehessen hímezni a papírral alátöltött domború ornamentikát. Az aranyozott ezüstoffonális hímzés közeit – a gyöngyhímzéshez hasonló technikával felvarrt – kis, rugószerű díszítményekkel, úgynevezett bouillonokkal töltötték ki. A hímzés után levették a keretről a cipőfelső-részt, és kétoldalt egy-egy hasítékkal látták el. Ide toldották be a „V” alakú, sötétbarna gyapjúszövetet, amellyel biztosították a csizmaszár öltözéséhez szükséges bőséget. A betétet ügyesen úgy varrták bele, hogy a szövet ép széle kerüljön felső szegélynek, így azt nem kellett beszegni. A betétrész illesztéseit aranyszínű, fonott paszománnyal fedték.

A kész felsőrészt és a sarok borítását felvarrták a belső talphoz, majd kifordították és a hátsó varratot készítették el. Ezt kívül szintén fonatos paszomány rejti, belülről pedig lenszövet bélést rögzítettek. Felszegelték a fából való sarkat, arra a réz-

A csizmaszár hátsó része a díszes sarokkal

keretet és a keretbe ülő sarokbőrt. Végül a szár tetejének első és hátsó középpontjához erősítették a csizmahúzó szalagokat, a lenvászonnal bélt felső szélét is behajtották és levarrták.

A kész felsőrészeket és a sarokrész borítását felvarrták a belső talphoz

A külső talpbőrt előre is rögzíthették a belső talpbőrhöz, többnyire varrással, vagy mint ennél a darabnál, sámfát tettek bele, és apró szegekkel, ragasztással rögzítették utólag. Egy ilyen pár cipő teljes restaurálási ideje állapotától függően átlag 150-300 órát is igénybe vehet, tehát az elkészítése is legalább ennyi volt, ha nem vesszük figyelembe az alapanyagok elkészítését, jelen esetben a bársony, a bőr,

Ezeket a szépen mintázott szalagokat a külön erre specializálódott szalagszövők készítették

a fémfonalak, bouillonok, szalagok, cérnák és paszományok, a szabásminta, a fasarok, a kaptafa és a szerszámok készítése idejét. Nem csoda, hogy a teljes gépesítési folyamat elterjedéséig olyan nagy becsben tartották a cipőket, csizmákat, s nagy szó volt, ha valaki meg tudta fizetni őket.

Egervári Márta

Tragédiák elviselhető könnyedsége

Családi előadások a veszprémi színházakban. Dés László–Nemes István–Böhm György–Korcsmáros György–Horváth Péter: *Valahol Európában*. R.: Vándorfi László. Pannon Várszínház, 2022. szeptember 23. Weöres Sándor: *A holdbeli csónakos*. R.: Tóth Géza. Petőfi Színház, 2022. szeptember 25.

A tragédiának annyi, elég egy pillantás egy mai színházi repertoárra: maximum akkor van helye, ha kötelező olvasmány. Pedig a körülményekkel szembeni tehetetlenség érzése, ami a görög tragédiát éltette, nem idegen a ma emberétől, csak éppen a könnyörtelen végzet helyébe a látszólag befolyásolhatatlan társadalmi folyamatok léptek. A sorsát hőiesen vállaló ember bukásának belengetett pátosza, a katarzis nem elég ígéret a nézőtér megtöltéséhez; így hát a színház, hogy be/feltöltse hivatását és széksorait, zenés műfajokba, látványos szcenikai megoldásokba, groteszk szerepértelmezésekbe csomagolva tálalja a tragikus/felemelő történeteket.

Séd, 2022. 1. sz., 18. old.

Séd, 2022. 1. sz., 19. old.

Séd, 2022. 1. sz., 23. old.

A Pannon Várszínház *Valahol Európában* című musicalje Vándorfi László (Max Reinhardtot idéző) színházi nyelven szólal meg: fontos szerepet kapnak az akusztikai és a vizuális hatások, a jelentést gazdagító színpadkép, a tömegek mozgatása. Az előadás tempója – ez emlékeztet Vándorfi egykori Rómeó és Júlia-rendezésére – dramaturgiai ritmust ad a cselekménynek: néha túlmozgásnak tűnő féktelen rohanás az első felvonásban (menekülés, keresés, a státuszrendszer kiküzdése); majd némileg lenyugszik a másodikban (az otthon megtalálása, letelepedés), amely a szomorú végkifejlet elcsendesedésével zárul.

Kovács Yvette Alida gazdag asszociációs jelentésmezőket megnyitó díszletének központi eleme egy felfelé törő csigalépcsőt és egy árbócszerű oszlopot körülzáró lendületes, gépszerű fémépítmény, körülötte rohannak-menetelnek-táncolnak a szereplők; megforgatják a „szegény színház” emberierő-meghajtású forgószínpada, az energiaszektor megirigyelhetné, akkora energiabombát gerjeszt. Kinek (?) ne (?) jutna eszébe Babits, az életeteket, értékeket felőrlő „szörnyű malom”, „az önkény pokoli malma”? A mű üzenete szerint ezt az instabil, a humánus, az értékek, az otthon maradákat őrző, rideg, de elpusztíthatatlanul szilárd vázszerkezetet kell a szereplőknek szeretettel, törődéssel otthonná belakni. A további díszletelemek: babakocsi, tolószék, bőrdönd, kiszáradt fa, rejtőzködésre használt láda és asztal, az elején kipicelt Krisztus-torzó üzőttséget, kiszolgáltatottságot, az értékek és egy valaha volt élhető világ pusztulását jelképezhetik.

Az előadás lelke a vegyes korú gyereksapat, akik elképesztő fegyellemmel, mégis felszabadultan, nagy energiákkal vannak jelen. Egyszeres, tiszta kórusok, energia, lendület – azt is beszínpantja, akinek nem ez a kedvenc műfaja. Ügyesek a szerepekkel kiemelt gyerekek, közülük is kitűnik Ruzsin Ákos (Kuksi), aki életkorát meghazudtoló jelenléttel és bátorsággal játszik, énekel, mászik. A felnőttek szintén jól énekelnek és mozognak, hozzák a figurákat és a helyzeteket (Ruff Roland [Hosszú] mimikáját soknak érzem néha). Számomra kiemelkedett Kárpáti Barbara énekes és színészi teljesítménye. Éva és Hosszú szerelmének kibontásánál elviseltem volna több intimitást és kémiát, de talán ez a műfaj korlátainak tudható be. Összességében lendületes, erős előadás; ha vitám van, az általában a műfajjal (bár a *Kabaré*, a *Hair*...), ami nyilván izlés dolga. Ezzel együtt értékelem a konkrét darab műfaji mércével mérhető dramaturgiai-zeneszerzői erényeit.

Egy mű értelmezését izgalmas árnyalatokkal gazdagítja társadalmi környezete. Mennyire másképp hathatott a film két év-

vel a háború befejezése után, mint ma a musical, egy háború szomszédságában, egy bizonytalan, ha nem fenyegető jövő szorításában. Bár nincs direkt aktualizálás, az áthallások maguktól adódnak: menekülés, életek, otthonok, kapcsolatok pusztulása, a háborús morál beszűrődése a felnőtt kontroll nélkül támaszt, mértéket vesztett gyerekek megoldásaiba („Akasszuk fel!”); a mindenkori elnyomó hatalom erőszakot igazoló politikai marketingtrükkjei-szlogenjei: rend, védelem ígérete, a vallásos érzellet kihasználása (Isten országa); a funkcióját vesztett iskolapad a szétbombázott, börtönné, kínzókamrává alakított iskolákat idézi... A humor persze belefér, sokszor életmentő nehéz helyzetekben; néhány poén/megoldás viszont kifejezetten rosszul esett, pl. a tömegsírba kimeredő női kézhez társított vicces kézmozdulat vagy a halottra távolról rádobált sálak.

A Petőfi Színházban látható *A holdbeli csónakos* című, népi humorra és hagyományra alapozott mesejátékban (r. Tóth Géza), amelyet Weöres 1941-ben írt, felsejlenek a mottóval is megidézett Csongor és Tünde motívumai: boldogságkeresés, vándorlás, Medvefia világjárása a lányért, aki itt égi szerelemre vágyik; hatalommal, kincsekkel boldogságot vásárolni akaró királyok; önmagába visszatérő térszerkezet, a mesék elbeszélésrendje szerint a mérhetlenségbe táguló idő. A magyar mesevilág elemei nagy szabadsággal keverednek más műfajokéival: görög mitológia, megtekert „súlyom feláldozása”, bábjáték, bohóctréfa – igazi európai kultúrmix. Az előadás látványvilága (Galkó Janka, Simai Dániel) kihasználja a színház technikai adottságait: süllyesztő, vetített háttérképek, főleg a helyszínváltozások jelölésére; térhatású szürreális kerek erdő holdcsónakkal, a súlyomistennő (Palásthy Bea) légi-es-fehér lebegése; Melis László és Pásztor Márk zenéje népzenei hangzásokat, ritmusokat idéz.

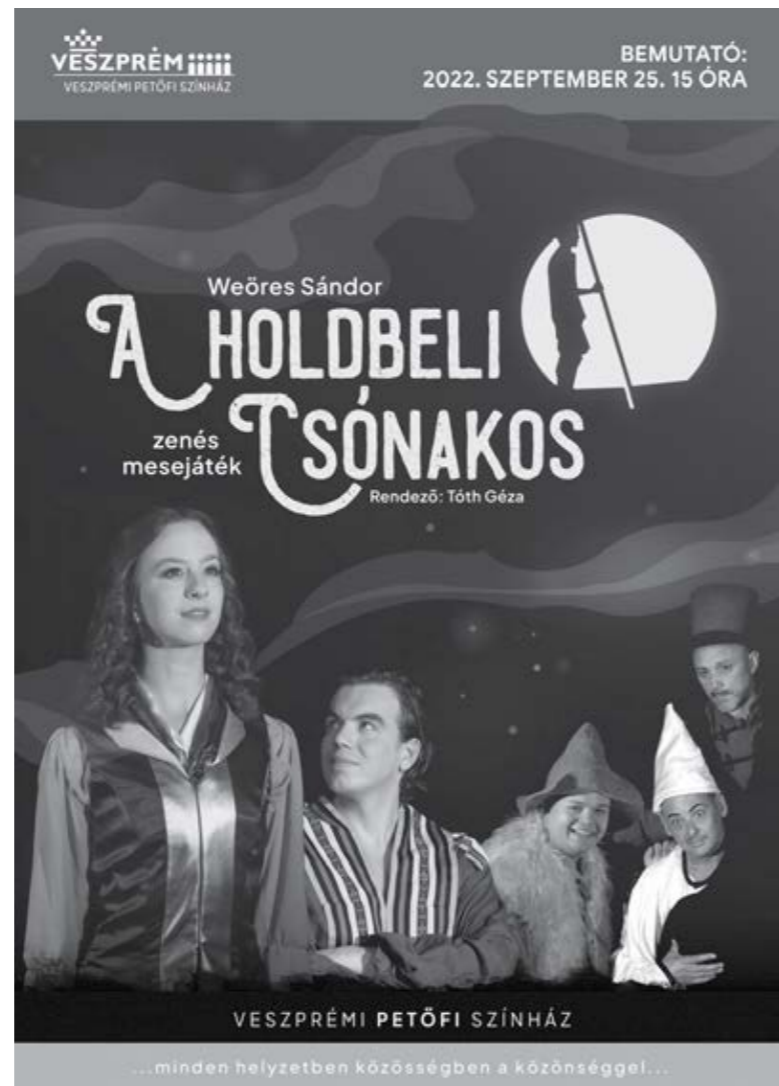
A darab valódi örömjáték a színészeknek: Galkó Janka színpompás jelmezeiben kevés eszközzel pontosan megfogalmazott mesefigurákat formáznak. Szederjesi Teodóraért (Pávaszem) aggodnák a gyerekek, és Pásztor Márkkal együtt (is) szépen énekelnek; Kádár Szabolcs János megnyerő protagonistája; jó a népi figurák hármasa: Keller Márton bohókás-energikus Bolond Istók, Keresztes Gábor shy guy-bohóc Paprika Jancsi, Cservenák Vilmos valaha-báb-volt Vitéz László, igazi népi figura. A négy kérés-karikatúrapi pontossággal felvázolt alak (Kulcsár-Székely Attila, Széles József, Máté P. Gábor, Kulcsár-Székely Gábor); Soltis Eleonóra (Temora) harcos amazon. Kőrösi Csaba két szerepben két különböző ember; Nyírkó István lánya elvesztését sirató Jégapója mögött egy mesefigurává szelídített Lear kandikál ki...

Korunk társadalmi-politikai környezete azért ebben a csodás-gazdag szövegben is képes új összefüggésekre rávilágítani; például hogy minden negatív szereplő külföldi; igaz, a szerencsés királyról végül kiderül, hogy gáláns lovag (Weöres közben rájött, hogy nem teljesen frankó?); így sem tudjuk feledni a „de-hogy mennék szerencséhez, bármennyi kincse van is. Hogy fekete gyerekek szülessen. Vagy felemás, mint a tarkakutyá” szöveget.

Viszont jó hír, hogy az előadásban nincs „blackfacing” (az arc feketére mázolás). Mulatság tárgya a hindu tört magyar beszéde; mellesleg pénzt kér az eltűnt lányról hozott információért. A szöveg nem túl toleráns más népek/kultúrák (pl. kínai) iránt, meg kell védeni tőlük az országot (Pávaszemre ez a felelősség szakad: miatta kerül bajba nemzete); a más vallásúakról rossz szándékot kell feltételezni; ellenben a magyar garabonciás, aki egyebek mellett szintén tud vihart kavarni, nem jelent veszélyt. A kelta királynő megbontani látszik a mintát, befogadja a menekülőket, aztán kiderül, jó pénzért eladta a lányt a szerencsének, és azt tanácsolja, mérgezzé meg, ha már nagyon nem bírja. Azt Weöres is megnyugvással fogadná, hogy az eredeti (gyanútlan 1941-es) szövegben („már azt hittem, szappant főztek belőletek”) a tárgyat az előadás „kukoricadömlét”-re változtatta. A külföldiek mind hülyék, gyerekjáték megszökni a börtöneikből. (Azért van egy kivétel: az amúgy szegény Lappföldön megteremtették a jóléti államot, ott nem koldul senki.) Szegény királynőt adják-veszik (ismerős-tragikus női sors), nem csoda, hogy a Holdba vágyik: azért van a mesében egy kemény öngyilkossági kísérlet. A garabonciás, aki arról énekel, hogy nem tud bánni a nőekkel, szívárványszínű madarat ígér a lánynak, Cservenák pedig női ruhában: pazar nőimitátor. – Nem lesz ebből baj? – kérdezem halkán. ©

Viszont: a Pannonban a zárlatban az árvák bizakodva énekelnek a jövőről, a Petőfiben Pávaszem és Medvefia a barátok segítségével rátalál a szerelemre. Még az a jó hír, hogy mindkét előadásban telt ház volt. És meleg.

Fürj Katalin

Forrás: Petőfi Színház honlapja

Idén ismét különleges tárggyal gyarapodott a Laczkó Dezső Múzeum Üvegművészeti Gyűjteménye. Budai Zsolt János 2008-ban diplomázott a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem üvegtervező szakán. Tagja a Fiatal Iparművészek Stúdiójának, a Magyar Üvegművészeti Társaságnak, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, kiállít az Innovatio Artes Egyesülettel. Munkái 2002 óta rendszeresen szerepelnek egyedi és csoportos tárlatokon egyaránt. Különösen vonzódik a sci-fi műfajához, és előszeretettel készít olyan üvegrobotokat, amelyeknek minden porcikája mozgatható.

Mr. Red Veszprémbe költözött

Mr. Red enyhe pirosas színe után kapta a nevét, a feje elektroncsövből készült, és egy miniatűr betonkürtőre támaszkodva igyekszik világuralomra törni. Persze ez utóbbi csak a fantázia szüleménye.

Budai Zsolt nemcsak rajong a robotokért, hanem egyfajta világnézetet próbál közvetíteni teremtményeivel. Rajtuk keresztül próbálja megmutatni, hogy nem lehetünk egyedül az univerzumban, mások is léteznek, létezhetnek rajtunk kívül. Akár egy alternatív valóságban, akár velünk párhuzamosan. Robotokhoz való vonzalma a sci-fi és animációs filmek iránti rajongásából fakad, de megalkotásukat az üvegben rejlő kihívás is inspirálta.

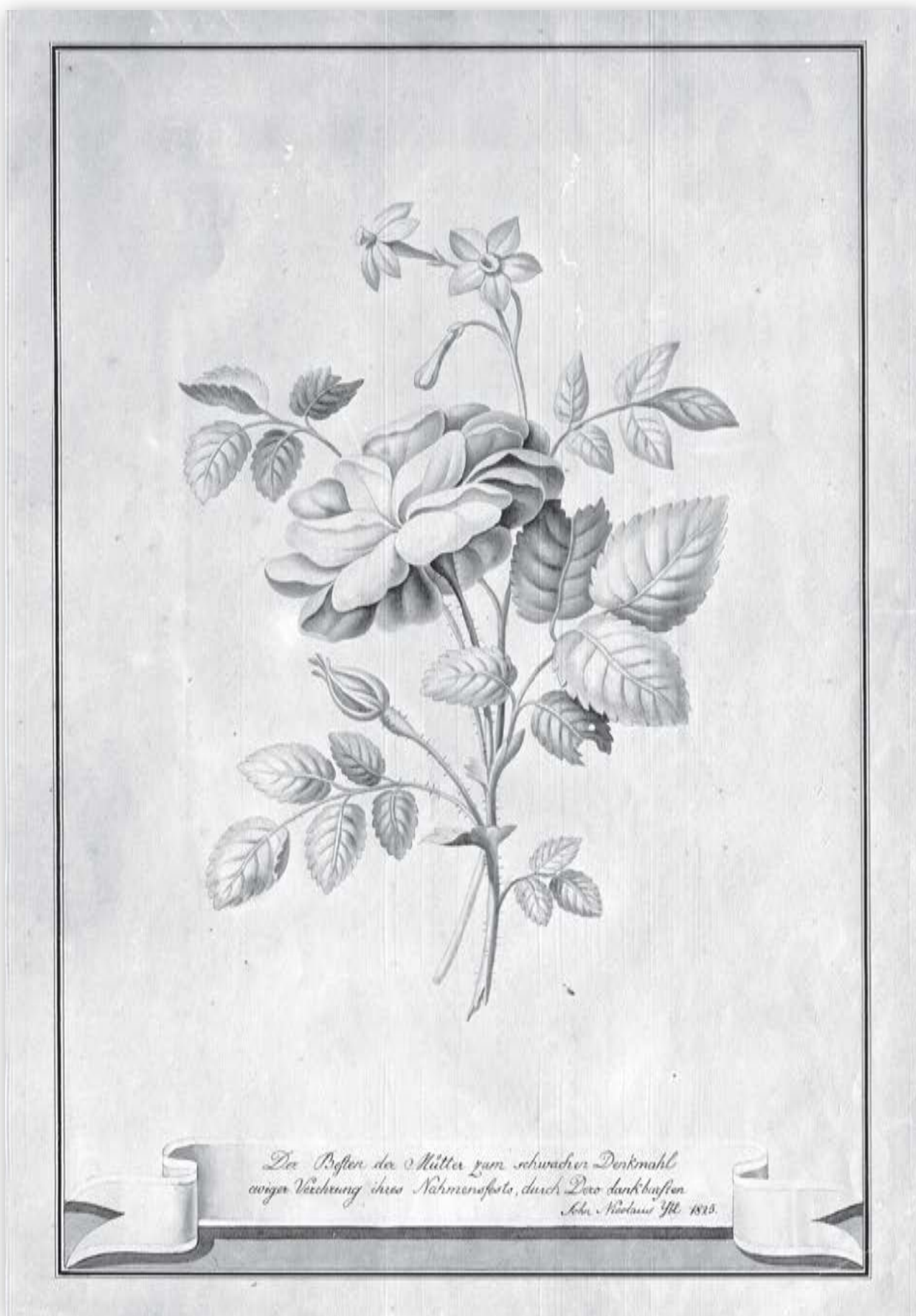
„Érdekel, lehetséges-e, illetve hogyan tudnék üvegből robotokat készíteni, mert a robotok alkotóeleme nem az üveg, nem ilyen törekeny anyag. Általában nagyok, erősek, és le akarnak igazni minket, vagy valami hasonló... Elképzeltem egy üvegrobot-civilizációt, hogy kik ők, mik ők, de ezt nem tudjuk, csak itt vannak közöttünk egy alternatív világban/valóságban. Látjuk, hogy vannak. Itt vannak, de nem tudjuk, honnan jöttek és miért. Egy eljövendő világ előfutárai, vagy egy letűnt kor maradványai?”

Budai robotjai egyfajta viaszvezéjtéses technikával készülnek. Először elkészíti a robotot valamilyen modellzõanyagból (papír, fa, vagy már egyenesen viaszból), erről szilikon öntőformát vesz, és a szilikonformákba önti ki a testrészeket viaszból. A viaszról egy speciális gipszformát vesz (ami bírja a kemencében a 800-900 °C-ot), ebből gőzzel kiolvasztja a viaszt. Az így kiolvasztott negatív formát megtölti üvegfrittel (3-5 mm nagyságú tört üveg). A megtöltött formákat kemencébe teszi (860 °C körül), ahonnan egy nap múlva tudja kivenni az elkészült üvegeket. Formából kivéve levágja az öntőnyílásokat és lecsiszolja a felesleget. Végül csavarokkal állítja össze a robotot. Hogy kiállíthatóvá tegye őket, mindhez talpazatot is készít.

A Laczkó Dezső Múzeum a Nemzeti Kulturális Alapnak köszönhetően vásárolhatta meg *Mr. Redet*, amelyet Tanulmányi Raktárunkban 2022. június 4-én mutatunk be a nagyközönségnek.

Sipos Anna

*Den Bisten der Mütter zum schwachen Denkmahl
ewiger Verehrung ihres Nahmenspats, durch Loto dankbarsten
Joh. Miklós Ybl 1825.*

Ybl Miklós (1814–1891) magyar építész gyermekkori rajza, 1825,
lavírozott tus.

LDM Képzőművészeti Gyűjtemény ltsz: 60.266.1.